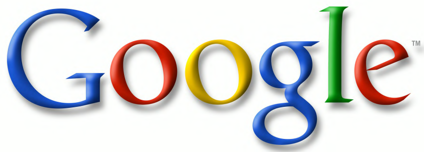

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

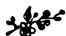

MAPA
OKRESNÍHO HEJTMANSTVÍ
PROSTĚJOVSKÉHO.
PROSTĚJOV
Plumlov
Kostelec
Olšany
Dubany
Vrahovice
Mostkovice
Hralice
Čehovice
Vejšovice
Břesovice
Určice
Krumsín
Drahany
Myslovice
Otaslavice
Brodek
Dobromělice
Protivanov
Smržice
Lešany
Ohrozim
Víčov
Slatěnice
Čechy
Přemyslovice
Stárnov
Novosady
Lhota
Čunín
Brodek
Deštné
Labutice
Jednov
Hrochov
Lipová
Buková
Sec
Pteni S.
N. Nechutín
Holubice
Ohrozim
Žarovice
Hamry
Bousín
Soběsuky
Seloutky
Domamyslice
Čechovice
Harlmanice
Prostějovičky
Otinoves
Březina
Novosady
Baldovec
Roxstám
Odrlivky
Kobelničky
Dětkovice
Vincencov
Vranovice
Nelčice
Dobrochov
Hor.
Hobeřice
Želč
Dolopíazy
Poličky
Kocoměrice
Hruška
Pivín
Obědkovice
Čelčice
Klenovice
Strerovice
Hrubčice
Otonovice
Biskupice
Bedihošť
Václavovice
Zešov
Klonice
Drževice
Čechůvky
Hrdibořice
Sajlenov
Kargelík
Bažky
Hablov
Bystročice
Žerůvky
Nedvězí
Lutín
Čelechovice
Kaple
Stařechovice
Služín
Antlerka
Nenebern
Třepčín
Bilovice
Ždětín
Lutotín
Stražisko
Ruzov
Suchdol
Malemy
Pencín
Ohlavky
Křivánkov
Ptenava
Hut
Sklenná
Molenburk
Hradisko
Dvorek
Pohodlí
Roveňky
Krasice
Kráčeno
Mokrsko

POPIS
OKRESNÍHO HEJTMANSTVÍ
PROSTĚJOVSKÉHO.

SEPSAL

FRANT. FAKTOR,

PROFESSOR PŘI ČESKÉ VYŠŠÍ REALCE.

V PRAZE.

NÁKLADEM VLASTNÍM. — TISKEM F. ŠIMÁČKA.

1898.

Digitized by Google

42176

B-4483

Digitized by Google

Úvod.

Zvláštní náhodou přiveden jsem byl ku sepsání díla předloženého. Prohlížeje staré zápisy a pročítaje památné listiny města Prostějova, nalézal jsem v nich mnoho zajímavých zpráv. Ta krásná shoda, jaká vždy panovala mezi měšťany Prostějovskými a jejich vrchností, uvede každého v obdiv a nadšení. Láskyplné jednání na jedné straně, vážení i ocenění vlídnosti na straně druhé, toť hlavní výraz doby, kdy Kravařové a Pernštýnové sídlívali v Prostějově. Nejvyššího vrcholu dosáhl přátelský poměr obou stran ve vzácném úkazu, kdy Jan z Pernštýna věnoval Prostějovu, městu podřízenému, statky Dětkovice, Dobrochov a Vranovice, učiniv jej samostatnou vrchností.

Avšak i později, když v držení města dostala se knížecí rodina Lichtensteinská, objevuje se neobyčejná shoda mezi novým majitelem a obyvatelstvem města. Dobrovolně a bez všeho přinucení, z ochoty a lásky odevzdává obec Prostějovská značnou sumu peněz Karlu knížeti z Lichtensteina,

Digitized by Google

by koupil panství Plumlovské. Ten vděčně uznává obět a hledí milostmi městu vděčnost projeviti.

Tyto projevy dobroty lidu Prostějovského byly hlavním momentem, který mě pobídl, že hlouběji pátral jsem v zápisech starých sleduje děje minulosti města. Povzbuzen ochotou a laskavostí projevovanou při žádosti, by mně i zápisy jiných obcí v hejtmanství Prostějovském přístupny byly, činil jsem si z nich výpisky, které se vztahovaly k poměrům dob uplynulých. Tak prohlédl jsem pamětní knihy obecních, farních a školních úřadů i jednotlivců. Prošel jsem okresem všemi směry, bych jej co nejdůkladněji seznal, prodlel jsem ve všech osadách okresu, navštívil jsem chrámy a kaple, vystoupil na věže a zvonice. Putuje od místa k místu zaznamenával jsem si, co památného, zajímavého jsem shledal. Podporován jsem byl ve své práci, což tuto dovoluji si s potěchou vyjádřiti, od veškerého obyvatelstva hejtmanství, s kterým jsem ve styk přišel a s nímž jsem měl jednati, nevšední ochotou a obětavostí.

Maje zápisy sestaveny rozhodl jsem se je uveřejniti.

Podávám pak veřejnosti knihu, ve které jsem snesl vše, co mi možno bylo najíti o poměrech vztahujících se k hejtmanství, v němž nalezl jsem svůj druhý domov. Tím jenom vděk chci vyjádřiti tomu dobrému lidu, mezi nímž žiji, a předkládám knihu svou s tím jediným přáním, by při pročítání jejím prokmitala myslí čtenářovou myšlenka, že to kniha psaná z lásky ku kraji a jeho lidu.

Prameny, jichž použito při sepsání spisu, jsou tyto: Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae 13 svazků, Erben: Regesta regni Bohemiae, Zemské desky cúdy Olomoucké, Brandl Vinc.: Knihy půhonné a nálezové, Bělkovský Jan: Kniha pamětí města Prostějova, Palacký J.: Dějiny národa

Digitized by Google

Českého, Časopis matice moravské, Procházka M.: Životopis biskupa Stanislava Pavlovského, Schematismus školních úřadů na Moravě r. 1895, Wolny G.: Die Markgrafschaft Mähren topographisch, statistisch und historisch geschildert, Wolny G.: Kirchliche Topographie von Mähren — Erzdiöcese Olmütz, Dr. Ant. Gindely: Geschichte der böhm. Brüder (2 sv.), Notizenblatt der hist. stat. Section, Berichte der meteorologischen Commission des naturforschenden Vereines in Brünn.

Digitized by Google

Digitized by Google

I. Popis okresního hejtmanství vůbec.

Zeměpisná poloha, hranice, rozloha.

Okresní hejtmanství Prostějovské rozkládá se od 49° 21′ ku 49° 34′ sev. šířky a od 34° 27′ ku 34° 55′ vých. délky od poledníku Ferrského.

Hraničí na severu s politickým okresem Olomouckým a Litovelským, na západě s politickým okr. Boskovickým, na jihu s politickým okr. Víškovským, a na východě s politickým okr. Přerovským a Olomouckým.

Skládá se ze dvou soudních a berních okresů: Prostějovského a Plumlovského. Soudní okres Prostějovský rozkládá se na východě, Plumlovský na západě území politického okresu.

Rozloha území okresního hejtmanství Prostějovského činí 471·693 km^2; z toho připadá na okres Prostějovský 207·418 km^2 a Plumlovský 264·275 km^2.

Horopis.

Okres Prostějovský patří k úvalu hornomoravskému mimo hornatou část východního sklonu Kosíře na severu a hornatinu rozloženou na jihu západně Brodku. Půda okresu

Digitized by Google

jest rovinná, která povolně zdvihá se k západu. Výška krajiny obnáší nad mořem u Biskupic 205 *m*, u Hrubčic 207, u Vrbátek 213, u Prostějova 224, u Smržic 226 *m*. Severní díl okresu jest vyvýšen; tak má Skřivan u Studence 283 *m*, Křížová hora za Smržicemi 288 *m* výšky. Severovýchodní část má nižší polohu, jako na př. u Olšan, kde obnáší výška 222 *m*. Zvyšování krajiny lze stopovati také od Prostějova na jih ku Brodku. Nejvyšším bodem jest Předina u Kelčic, dosahující 310 *m*.

Na úrodnou půdu připadá v okresu Prostějovském 77%, na louky 11% a lesy 7%.

Okres Plumlovský náleží skoro celý k vysočině Drahanské, nejvýchodnější to části vysočiny Česko-moravské. Vysočina jest prorvána četnými údolími či žleby, jichž stráně i hřbety porostlé jsou lesy. Jak měřením stanoveno bylo, dosahují tu některé body těchto výšek: Ptení 308 *m*, Krumsín 313 m, Křenůvky 316 *m*, Horka za Ohrozimí 355 *m*, Obrova noha u Otaslavic 412, Kozákov 423, Horka u Drahan 656 *m*.

V okresu Plumlovském připadá na ornou půdu 43%, na louky 9% a na půdu lesní 45%.

Zemězpytné poměry.

Prahory jsou v okresu Prostějovském jen skrovně zastoupeny. Žula vystupuje jižně od Antlerky patrně jako odkrytá část mass v hlubinách zemských souvislých. Rula nalézá se na návrší Skřivanu severně od Studence; prahorní břidlice vyskytá se na Křížové hoře východně Studence.

Prvohory mají tu zástupce v ostrovech útvaru devonského, které se rozkládají u Kaple a za Čelechovicemi. Skály devonské naznačují, že devon rozprostírá se daleko pod kulmem. Vápence devonské jsou černošedé a šedé a obsahují zkameněliny význačné pro střední devon jako jsou korály, rhynchonelly a trilobiti.

Digitized by Google

Z útvaru kamenouhelného zastoupen v hejtmanství neproduktivní karbon moravský, zvaný kulm, v němž přicházejí slepence, pískovce a břidlice.

V okresu Prostějovském jsou ostrůvky kulmové na Kosíři, u Břesovic, mezi Vranovicemi a H. Otaslavicemi, mezi Hradčany a Dobrochovem, mezi Kobeřicemi a Brodkem; u posledně jmenovaných míst jsou otevřeny rozlehlé lomy. Větráním kulmu povstávají hlíny, jaké se výskytují jižně od Prostějova.

Okres Plumlovský patří většinou ke kulmu, v němž se objevují pískovce a břidlice. Hranice kulmu jde na východě od H. Otaslavic přes Určice, Mostkovice, Ohrozim k Lutotínu.

Třetihory. Pánev neogenová vniká do okresu Prostějovského z jižní Moravy. Spodní díl neogenu obsahuje měkké písky a modrošedý jíl, z pravidla bez zkamenělin. Vápence neogenní vyskytují se na Předině u Kobeřic a u Břesovic. Severovýchodně Smržic jest jíl neogenní uložen pod písky.

V okresu Plumlovském jsou ostrůvky mladšího útvaru třetihorního východně Ptení, u Stařechovic, jižně Čech a dál u Seloutek, kde jsou bohaté zkamenělinami.

Čtvrtohory obsahují náplavy starší, zvané diluvium, a náplavy mladší, alluvium.

Názvem diluvium označují se nánosy písčité, štěrkovité a hlinité, které nacházejí se nezřídka ve výškách. Nánosy diluvialní jsou u Určic a pod Ždětínem. Diluvialní štěrk, obsahující mnoho valounů prahorních i křemitých, rozkládá se jihovýchodně od stanice Kostelecké.

Alluvialní naplaveniny, které se dosud tvoří, vystupují na březích vod tekoucích, jako lze pozorovati na obou stranách Romže. Útvarem nejnovějším jest i ornice a dále rašelinisko u Břesovic, které se tvoří na místě s podkladem nepromokavým a kde nemá voda odtoku.

Digitized by Google

Vodopis.

V obou okresích vody tekoucí vznikají ve vysočině Drahanské; mají směr jihovýchodní, vyjma Bílou vodu, která teče směrem jižním.

V severní části hejtmanství vtéká na půdu okresu Prostějovského potok *Blata.* Plyne kolem Olšan, Hablova, Duban, Vrbátek, Štětovic, Hrdibořic a za Biskupicemi vstupuje na půdu okresu Přerovského.

Romže po krátkém toku podél hranic okresu Plumlovského přijímá po pravém břehu potok Brodecký pod Dvorkem Ptenským a dále potok Ptenský. Protéká rybníky Bílovickým i Hluchovským a spěje kol Lutotína, Bílovic, poblíž Držovic k Vrahovicům, kde přijímá Hloučelu. Na to se jménem *Válová* opouští okres Prostějovský. Nejdůležitější přítok po levé straně přitéká od Stařechovic, jenž má nad Stařechovicemi jméno Brosůvka a od Stařechovic sluje *Kalva.* Potok ten ale teprv za hranicemi okresu vlévá se do Válové.

Hloučela přestupuje hranice okresu pod Sečí se jménem *Okluka,* kteréž jméno podržuje až ku vtoku do rybníka Podhradského u Plumlova. Z přítoků, jimiž se Okluka sesiluje, jsou na pravém břehu potok z Vícovského a druhý ze Žbánovského žlebu, s nímž spojuje se přítok z Jahodové. Dále protéká Hloučela rybníky Zlechovským a Stichovským. U Mostkovic rozděluje se ve dva toky. Jeden teče k Vrahovicům, kde vlévá se do Romže. Druhý protéká Domamyslicemi, Čechovicemi, Krasicemi, Prostějovem; za městem rozdělí se ve dvě ramena. Jedno teče k Háji a tam se spojí s Válovou, druhé plyne mimo Václavovice k Čechovicům, pod nimiž vtéká do Přerovského okresu, a tam ústí do Válové.

Malá Haná teče po hranicích hejtmanství. Pod Kozákovem u Mysliovic přijímá po levé straně potok z Drahanského hájemství a z Napájelského žlíbku. Od Kobelniček udržuje směr jihovýchodní a sluje *Otaslavka.* Protéká Brod-

Digitized by Google

kem a se jménem *Broděnka* teče ku Kobeřicům; pod Hradčany opouští okres.

Haná vyvěrá z pramene na farní louce u Drahan. Po krátkém toku opouští okres Plumlovský a u Kojetína spojuje se s Moravou.

Bílá voda vstupuje v jihozápadní části hejtmanství na půdu okresu Plumlovského, protéká rybníkem Hartmanickým, přijímá výtoky rybníků u Otinovsi a vtéká do rybníka u Rozstání. Z rybníka teče nejprv směrem západním, načež obrací se na severozápad, protéká Rozstáním, spěje k Baldovci a brzy potom opouští okres.

Rybníků bývalo na Prostějovsku jindy mnohem více než nyní. Místy nalézají se dosud aspoň z části zachované hráze bývalých rybníků rozsáhlých, nyní ovšem v luka nebo role, změněných. Rybníky v hejtmanství jsou: Stichovský, Zlechovský; u Plumlova: Podhradský, Bidelec; rybník u Krumsína, u Rozstání (7·5 *ha*), Hartmanický, dva rybníky u Otinovsi, rybník Český, Bílovický, Prostějovský, Brodecký a Otaslavický.

Z léčivých vod jest v hejtmanství voda železitá v Kralicích. Objevení pramene stalo se náhodou r. 1825 a mělo za následek, že tu brzy po té zřízeny lázně. Voda má teplotu 9° C. Chemickou analysí bylo stanoveno, že v 1 litru vody přichází milligrammů:

kysličníku	železnatého . . .	18·526
„	vápenatého . . .	158·40
„	hořečnatého . . .	41·656
„	draselnatého . . .	32·118
„	sodnatého	44·961
„	křemičitého . . .	15·600
„	sírového	36·382
„	fosforečného . . .	0·26
„	uhličitého vázaného	330·11
„	uhličitého volného .	9·073
chloru		50·763

Digitized by Google

Podnebí.

Podnebí v okresu Prostějovském jest dosti příznivé a mírné, jakkoliv není okres chráněn proti severním a severovýchodním studeným, někdy i ostrým větrům.

Drsnější za to klima panuje v okresu Plumlovském na vysočině Drahanské. Tu následkem menší střední teploty vegetace rostlinstva vždy jest opozděna.

Dle pozorování konaných v Prostějově od r. 1890—95 byla nejvyšší teplota + 36°, nejnižší — 26·6°.

Pravidelně bývá přibývání teploty na jaře přerušováno tak zvanými „návraty zimy" hlavně v květnu (ledoví muži), čímž trpí právě kvetoucí stromy.

Množství deště a sněhu spadlého obnáší ročně v Prostějově v letech uvedených 444—639 *mm*. Největší srážky denní vykazují 24—51 *mm*. Počet deštivých dnů byl 119—156.

Převládající směr větrů jest západní a severozápadní.

Přírodní bohatství.

Z domácích zvířat chová se tu mnoho koní. Hovězí dobytek patří vesměs k domácímu plemeni. Chovu vepřového dobytka počíná se větší péče věnovati. Koz přibývá.

V rybnících chovají kapry a štiky.

Ze zvěře divoké pobíhá v lesích srnec a jen zřídka vyskytne se i jelen. V lesích nejčastěji ozve se houkání hřivnáčů a doupňáků, chechtot hrdliček a volání kukaček.

Z dravců objevuje se liška s drobnějším příbuzenstvem z čeledi kunovitých; z dravých ptáků ostříž, poštolka a krahujec.

Z hospodářských rostlin daří se ječmen, žito, pšenice, oves, brambory, luštěniny, jetel, vikev, hrách, čočka; v polohách vyšších len a konopí. Ve velké míře jest rozšířeno

Digitized by Google

pěstování cukrovky. Chmelnice založeny u Bílovic, Kostelce, Čelechovic.*)

Ovocné stromy pěstují se v zahradách. Dlužno též připomenouti, že skoro v každé vesnici jest náves posázena ovocnými stromy, které vedle užitku jsou i pěknou ozdobou obce. Často nacházíme i ořechové stromy. Rozsáhlé sady třešňové rozkládají se u Brodku.

V lesích, které porůstají hřbety horské a površí, jsou zastoupeny smrk, borovice, jedle; porůznu vtroušeny jsou modřín, buk a dub.

Z říše nerostné vyskytá se vápenec u Čelechovic, kterého se upotřebí ke štěrkování silnic. Ložiska ohnivzdorné hlíny, která se hojně těží, jsou u Studence. Hrnčířská hlína se kope u Kobeřic; cihlářská hlína tvoří mocná lože u Držovic a jihozápadně Prostějova.

Průmysl a obchod.

Znamenitý ječmen, který se rodí na Hané, zavdal podnět k zakládání sladoven. Závody toho druhu jsou čtyři v Prostějově a po jednom v Brodku a v Hradčanech. Vyrobený slad se vyváží anebo se hned spotřebuje k výrobě piva. Pivovary jsou tři v Prostějově a jeden v Brodku.**)

Od dávných dob těší se vyhlášené pověsti lihoviny Prostějovské, které se vyrábějí v městě v četných závodech.

Cukrovary v Bedihošti, Čelechovicích a Vrbátkách zpracují cukrovku a z její šťávy vytěží cukr.***)

*) Chmel pěstoval se dříve u Ptení; vinnou révou zarůstaly vinohrady na Kostelecku, okolo r. 1600 u Smržic a u Seloutek.

**) Menší pivovary nemohouce soutěži odolati zanikly, a to v Bílovicích, Hradčanech, Kostelci, Kralicích, M. Hradisku, Plumlově a Ptení.

***) Dříve byly dva cukrovary i v Prostějově, v nichž se zpracovala cukrovka lisy hydraulickými; zanikly v letech padesátých.

Digitized by Google

Slévárny na železo a hospodářské stroje jsou dvě v Prostějově; strojnická dílna na stroje hospodářské jest v Karlově; hasičské náčiní a zvláště stříkačky vyrábějí se v Čechách.

Plynárna Prostějovská vyrobí ročně dvě stě tisíc m^3 plynu.*) Sirky vyrábějí se v Prostějově; v témž městě jsou 3 mydlárny, 8 barvíren, 6 bělidel, octárna a sušírna na řízky řepní.

Zpracování hlíny provádí se v cihelnách v Prostějově, Držovicích, Plumlově. Hrnčířské zboží se vyrábí v Prostějově a Kobeřicích.

Parní pily jsou v Baldovci, Hartmanicích, na Plumlově a v Karlově; větší vodní pila je v činnosti v Čechách.

Ve veliké míře provozuje se v Prostějově výroba oděvu, kterého se tu zhotoví ročně za 15 mil. zl. Továrny Prostějovské mají na své zboží odbyt na Moravě, v Čechách, v zemích alpských, Dalmacii a zvlášť mnoho v Uhrách. Asi $^1/_3$ tovární výroby Prostějovské připadá na vývoz za hranice říšské na Balkán, do Italie a za moře do všech dílů světa. Výrobou oděvu zaměstnáno v Prostějově 13 továren, z nichž nejstarší z let třicátých zařídila pro lepší výcvik dělnictva na čas dílnu, již potom zrušila a toliko přistřihování látek v továrně ponechala. V roce 1860 zaveden tu první stroj šicí, po Pařížské výstavě r. 1869 stroje střihací a v letech osmdesátých upotřebeno i páry.

Dávný jest v Prostějově i průmysl tkalcovský, který vyrábí různé druhy látek bavlněných, plátěných i jutových. 11 továrníků a 23 malých výrobců vyrobí ročně přes 400.000 kusů zboží po $23^1/_2$ *m* délky a zaměstnává v městě Prostějově 1100 a mimo město přes 400 tkalcovských stavů. Roční spotřeba bavlněného přádla činí přes 14.000 *q*; výroba zboží má přibližnou cenu $2^1/_2$ mil.

---

*) Začátkem tohoto století prováděla se na panství Plumlovském suchá destillace březového dříví. Do nedávna v Otaslavicích vyráběli kolomaz.

Digitized by Google

Po továrnicku provozuje se v Prostějově obuvnictví, výroba plstěné obuvi jakož i různých pletených částí oděvu.

Obchod jest v Prostějově velmi čilý. Na zdejší trhy obilné dováží se obilí z daleka, které se buď zde zpracuje, anebo se vyváží za hranice.

Na dobytčí trhy Prostějovské přivádějí se koně a hovězí dobytek.

Důležitou pomůckou obchodní jsou peněžní ústavy, které poskytují úvěru. V hejtmanství jest spořitelna v Prostějově a dále 16 záložen, a to v Čechách, Držovicích, Dubanech, Hrubčicích, Kostelci, Kralicích, Krasicích, Krumsíně, Lešanech, Mostkovicích, Olšanech, na Plumlově, v Prostějově, Ptení, Smržicích a Určicích.

Doprava.

Velký vliv na vývoj průmyslu a obchodu mají železné dráhy. Jsou to:

1. Severní dráha cís. Ferdinanda, která byla otevřena 8. června r. 1870. Stanice v okresu jsou: Bedihošť, Prostějov, Vrbátky.

2. Moravská západní dráha z Prostějova do Třebovic a z Kostelce do Čelechovic. Vozba zahájena 1. září r. 1889. Stanice jsou v hejtmanství: Prostějov, Kostelec, Bělecký mlýn, Ptení, Čelechovice.

3. Rakouská státní dráha z Čelechovic do Olomouce. Doprava osob a zboží zahájena 4. března r. 1883. Stanice v okresu jsou: Čelechovice, Kaple, Třepčín.

Ze státních silnic vede jedna hejtmanstvím, a to z Olomouce přes Olšany, Prostějov, Žešov, Brodek do Brna.

Dále jsou tu silnice okresní a četné cesty obecní. Koncem r. 1895 délka okresních silnic činila v okresu Prostějovském 98·671, v okresu Plumlovském 87·452 *km*.

Digitized by Google

Poštovní úřady jsou v Bedihošti, Brodku, Čechách, Čelechovicích, Drahanech, Kostelci, Kralicích, Mostkovicích, Olšanech, na Plumlově, v Prostějově, Ptení, Smržicích, Určicích a Vrbátkách.

Telegrafní stanice jsou v Brodku, Čechách a Prostějově. Telegramy přijímají a dopravují též na stanicích drah v místech, kde není státního telegrafu.

Telefonní stanice v Prostějově sprostředkuje spojení v místě.

Počet obyvatelstva a jeho obydlí.

Při sčítání lidu dne 31. prosince 1890 napočítáno v hejtmanství Prostějovském 65.417 obyvatel — 31.355 mužů a 34.062 žen, přebývajících v 1 městě, 6 městysích, 64 vsích a 1 židovské obci, celkem v 8739 domech.

Z toho připadá na okres Prostějovský 43.723 obyvatel (21.093 mužů, 22.630 žen), 5247 domů a na okres Plumlovský 21.694 obyv. (10.262 mužů a 11.432 žen), 3492 domů.

Dle vyznání bylo v hejtmanství 63.560 katolíků, 63 evangelíků, 1788 israelitů, 6 jiné víry.

Obcovacím jazykem přihlásilo se k národnosti české 60.724, k německé 4425 a k jiným 51 osob.

Ohledně stáří osad v hejtmanství připomínají se některé v listinách do r. 1200. Ty ovšem před tím rokem, kdy se o nich poprvé zmínka děje, zajisté již dlouho trvaly. Jsou to r. 1127 Vítonice, r. 1131 Biskupice, Čechy, Držovice, Kostelec, Lutotín, Mysliovice, Ohrozim, Olšany, Ptení, Rozstání, Služín, Smržice, Stichovice, Třepčín, Žárovice, r. 1160 Břesovice, Hradčany.

Za panování císaře Josefa II., kdy hleděno k tomu, aby půda větší užitek než dosud přinášela, rozděleny pozemky některých panských dvorů pro určitý počet osadníků. Jim dány jednotlivé podíly v užívání za roční poplatek i za jiné

Digitized by Google

povinnosti k vrchnosti. Podporou a pomocí vrchnosti skromné domky osadníků během jednoho léta vystavěny a tak vznikaly vesnice jedním rázem. Z té doby pochází 13 osad v hejtmanství, a to r. 1784 Alojzov, r. 1785 Holubice, Nechutín, Otonovice, Václavovice, r. 1786 Antlerka, Margelík, r. 1788 Hablov a N. Ptení, r. 1789 Heneberk, Kaple, r. 1791 Sajlerov, r. 1798 Vincencov.

Počet a poloha zaniklých sídel dá se určiti buď dle zpráv, jaké se mezi lidem dochovaly, anebo dle názvů jednotlivých částí lesních a polních. Zaniklé osady v hejtmanství jsou: Bernov u Ptení v místech, kde stojí nyní mlýn téhož jména, Klobučky u Seloutek, Lhota poblíž Otaslavic, Maršín u Bousína, Mitrov u Určic, Rakusky u Vrahovic, Šimanov mezi Držovicemi a Olšany, Valtov neznámé polohy.

Velkostatkáři do desk zemských zapsaní jsou: město Prostějov, Hugo hrabě Kalnoky, majetník velkostatku Brodeckého, Frant. hr. Sylva-Tarouca, majetník panství Českého; děkan metropoly Olomoucké má statek v Hrubčicích, metropolní kapitole Olomoucké patří Kelčice a Studenec, Frant. hr. Seilern má Kralice, Jan kníže z Lichtensteina jest majetníkem Plumlovského panství s Kostelcem a se Ptením.

Správa.

Celé okresní hejtmanství tvoří duchovní správou část arcidiecese Olomoucké. Farních úřadů jest v okresu Prostějovském 12 a v Plumlovském 11.

K děkanství Prostějovskému náležejí fary v Prostějově, Břesovicích, Drahanech, Kostelci, Krumsíně, Mostkovicích, Mysliovicích, Ohrozimi, Olšanech, na Plumlově, v Rozstání, Smržicích, Určicích, Vejšovicích a Vrahovicích.

K děkanství Českému náležejí fary v Čechách, Ptení a Vícově.

K děkanství Dubskému přináležejí fary v Čehovicích, Dubanech a Kralicích.

Digitized by Google

K děkanství Víškovskému patří fary v Brodku a Hor. Otaslavicích.

Mimo obvod okresního hejtmanství jsou přiděleny jiným farnostem obce, a to: Antlerka, Slatinky, Třepčín do Slatenic. Hradčany a Kobeřice do Dobromělic, Hradisko Malé do Protivanova, Seč do Jednova.

Z jiných okresů přináležejí k farnostem v hejtmanství obce: Hluchov k Čechám, Březina a Novosady do Drahan.

Školami jest náležitě postaráno o duševní vzdělání.

V Prostějově jsou 2 zemské vyšší realky, česká a německá, c. k. odborná škola tkalcovská, vyšší obchodní škola, zimní škola hospodářská, pokračovací školy, měšťanská škola dívčí s pobočkou, 2 chlapecké školy o 6 a o 5 třídách s pobočkami, 2 školy obecné pro dívky po 5 třídách; v Kostelci jsou průmyslové školy pokračovací.

Pětitřídní školu obecnou mají Mostkovice, Určice; čtyřtřídní: Kostelec, Olšany, Otaslavice Horní, Plumlov, Smržice; trojtřídní: Brodek, Čechy, Čelechovice, Drahany, Hartmanice, Kralice, Mysliovice, Otinoves, Ptení, Holubice; dvoutřídní: Bedihošť, Bílovice, Břesovice, Čehovice, Dětkovice, Držovice, Dubany, Hradisko Malé, Hrubčice, Krumsín, Lešany, Ohrozim, Soběsuky, Vejšovice, Vícov, Vrahovice, Vranovice, Vrbátky, Ždětín; jednotřídní: Biskupice, Bousín, Dobrochov, Hrdibořice, Kobeřice, Seč, Slatinky, Stařechovice, Stínava, Štětovice, Třepčín, Žešov.

Německé školy jsou v Prostějově, a to: měšťanská dívčí škola trojtřídní, 2 chlapecké školy obecné o 6 a o 5 třídách, dvě dívčí školy po 5 tř., židovská škola čtyřtřídní.

Ke školám, jež neleží v hejtmanství, jsou přiděleny Hradčany do Dobromělic a Slatinky do Slatenic.

Roku 1895 bylo v hejtmanství školou povinných dětí 9767.

Nejvyšším politickým úřadem okresu jest c. k. okresní hejtmanství, jež jako úřad první stolice rozhoduje ve všech

Digitized by Google

záležitostech správy politické, pokud nejsou některé věci pro větší důležitost místodržitelství vyhrazeny.

Správu veškerého obecného školství má na starosti c. k. okresní školní rada v Prostějově, jíž podřízeny jsou veškery místní školní rady ve všech obcích školního okresu zřízené, správy škol obecných a ředitelstva škol měšťanských.

V záležitostech daní nepřímých jest první stolicí okresní ředitelství finanční v Olomouci.

C. k. berní úřady, jimž náleží vybírati a účtovati veškery státní daně, zemské a okresní přirážky, poplatky a po případě vypláceti státní úroky a veškery úředně poukázané platy, jsou: hlavní berní úřad v Prostějově a berní úřad v Plumlově.

Dozor na továrny a závody po živnostensku provozované, pokud se týče provádění zákona a předpisů vydaných na ochranu dělnictva živnostenským řádem, přísluší živnostenskému inspektoru v Olomouci.

Ve správě soudní přináleží okresní soud Prostějovský a Plumlovský ke krajskému soudu v Olomouci.

Dozor na míry a váhy v místnostech obchodních a živnostenských a pověřování obchodních měřidel přísluší úřadu cejchovnímu v Prostějově.

Okresní hejtmanství Prostějovské je doplňovacím okresem c. k. pěšího pluku č. 54 Arnošta Rüdigera hraběte ze Starhemberku.

Do zemského sněmu markrabství moravského volí: 1. ve skupině měst Prostějov, židovská obec Prostějovská a Něm. Brodek 1 poslance, 2. ve skupině venkovských obcí okres Prostějovský a Plumlovský též 1 poslance.

Do říšské rady volí: 1. ve skupině měst Prostějov, židovská obec Prostějovská, Brodek a Olomouc 1 poslance, 2. ve skupině venkovských obcí okres Prostějovský a Plumlovský 1 poslance, 3. v páté kurii Prostějov a Plumlov s 11 jinými místy 1 poslance.

Digitized by Google

II. Místopis.

1. Soudní okres Prostějovský.

Prostějov.

1. Popis města.

Prostějov, třetí město na Moravě dle velikosti, leží takřka uprostřed Moravy na úrodné rovině Hané, 225 *m* nad hladinou mořskou. Zeměpisná poloha města jest stanovena 49° 28′ severní šířky a 34° 47′ vých. délky, počítáno od poledníku Ferrského.

Zajímá 16·49 *km*² rozlohy a dle sčítání z 31. prosince r. 1890 má 1110 domů a 19.512 obyv., z nichž přiznalo se k obcovacímu jazyku českému 16.133, k německému 3198, k jinému 49 osob. V roce 1897 měl Prostějov dle výkazu 1375 domů a 23.196 obyv.

Židovské město jest obcí samostatnou; má rozlohy 0·02 *km*², 102 domy a 1680 obyv., ze kterých se přihlásilo k jazyku českému 656, k německému 990 osob.

Měly tedy v roce 1890 obě obce Prostějovské dohromady 16·51 *km*², 1212 domů a 21.192 obyv.

Roku 1788 měl Prostějov s obcí židovskou 5542 obyv., r. 1815 bylo 6586 obyv., r. 1825 napočetlo se 8514 obyv. a r. 1846 dostoupil počet 9660 obyv.

Digitized by Google

Náměstí Františka Josefa v Prostějově.

Digitized by Google

II. Místopis.

1. Soudní okres Prostějovský.

Prostějov.

1. Popis města.

Prostějov, třetí město na Moravě dle velikosti, leží takřka uprostřed Moravy na úrodné rovině Hané, 225 *m* nad hladinou mořskou. Zeměpisná poloha města jest stanovena 49° 28′ severní šířky a 34° 47′ vých. délky, počítáno od poledníku Ferrského.

Zajímá 16·49 *km*² rozlohy a dle sčítání z 31. prosince r. 1890 má 1110 domů a 19.512 obyv., z nichž přiznalo se k obcovacímu jazyku českému 16.133, k německému 3198, k jinému 49 osob. V roce 1897 měl Prostějov dle výkazu 1375 domů a 23.196 obyv.

Židovské město jest obcí samostatnou; má rozlohy 0·02 *km*², 102 domy a 1680 obyv., ze kterých se přihlásilo k jazyku českému 656, k německému 990 osob.

Měly tedy v roce 1890 obě obce Prostějovské dohromady 16·51 *km*², 1212 domů a 21.192 obyv.

Roku 1788 měl Prostějov s obcí židovskou 5542 obyv., r. 1815 bylo 6586 obyv., r. 1825 napočetlo se 8514 obyv. a r. 1846 dostoupil počet 9660 obyv.

Digitized by Google

Náměstí Františka Josefa v Prostějově.

Digitized by Google

Digitized by Google

Prostějov skládá se z vlastního města, druhdy obehnaného hradbami, z nichž jen nepatrné zbytky dosud se udržely, a čtyř předměstí těsně k němu přiléhajících: Anenského, jehož část tvoří bývalá obec Drozdovice, r. 1516 k Prostějovu připojená, Plumlovského, Olomouckého a Brněnského.

K městu počítá se samota Chaloupka.

Do města vedou až čtvrt hodiny dlouhé ulice, a jsou to: Olomoucká třída, Kostelecká, Plumlovská ulice, Brněnská třída, Trávnická ulice a Svatoplukova třída.

Vnitřní město jest ovroubeno na místě bývalých příkopův a valů Jungmannovými sady a lipovým stromořadím. Uprostřed města jsou mezi sebou souvislá náměstí Františka Josefa, Pernštýnské a Žerotínovo.

Na náměstí Františka Josefa zdvihá se okolními budovami zastavěný farní a děkanský chrám Povýšení sv. Kříže. Byl vystavěn roku 1522 v gotickém slohu od Českých Bratří. Požárem dne 27. dubna r. 1697 chrám mnoho utrpěl. Z původního kostela zachovalo se presbyterium a hlavní zdi lodi chrámové. Poněvadž však při požáru strop do vnitř kostela spadl, aby se při jeho opětovném zřízení zdí mohlo použiti, postaveny na vnitřní chrámové zdi pilíře, s nimiž souhlasí na zevnějšku staré pilíře gotické. Tím docílena značná pevnost zdiva, ke kterému strop přiklenut. Délka kostela měří 42 a šířka 11·5 *m.* Kostel vysvětil r. 1698 Olomoucký světící biskup Frant. Jul. z Braidu.

Na hlavním oltáři postaveno jest na pěti sloupech klenutí, pokryté kopulí se sochami Boha Otce a Ducha sv. Pod klenbou vztýčený kříž stával prý před kostelem. Při požáru výše zmíněném byl kříž od ohně ušetřen a na to pak do chrámu přenesen. Po stranách kříže stojí Panna Maria a sv. Jan Ev.

Pobočních oltářů jest v kostele devět. Na straně epištolní jsou oltáře zasvěceny: 1. Nanebevzetí Panny Marie, 2. 14. pomocníkům, 3. Bolestné Panně Marii. 4. sv. Cyrillu

Digitized by Google

Náhrobní kámen Johanky z Kravař z r. 1497.

a Methoději. Posledně jmenovaný oltář jest mramorový a pochází z Olomouckého dómu; totéž platí i o protějším oltáři sv. Jana a Pavla. Na straně evangelia jsou oltáře: sv. Josefa, 2. sv. Anděla Strážce, 3. Úzkosti Kristovy, 4. sv. Jana a Pavla.

Kazatelna, umělecká to práce řezbářská, ozdobena dole sochami sv. Jeronýma, Augustina, Řehoře, Ambrože; nahoře jsou čtyři evangelisté.

V presbyteriu jest hrobka farářů Prostějovských. Na náhrobním kamenu zachován letopočet MDCCXXXVI.

Pozornost v presbytáři budí radní stolice bohatě a vkusně vyřezávané. V chrámové lodi u západního vchodu do kostela postaven ke zdi náhrobek Johanky z Kravař, majitelky Plumlova, která zemřela v pátek před nedělí judica r. 1497.

Křtitelnice má na roubení nápis: Fieri fecit Franc. Ladislaus Zelinka it. Plumloviensis 1697. — (Dal zhotoviti Frant. Lad. Zelinka, rodák Plumlovský 1697.)

Digitized by Google

Nynější sakristie byla dříve školou až do r. 1784.

Věž chrámová jest 72 *m* vysoká; má dvě lucerny. Při opravě, provedené r. 1893, zjednány na věž i nové hodiny za 1600 zl. od H. Hainze z Prahy. Cymbály pocházejí z r. 1697; větší má průměr 132 *cm.*

Ze čtyř zvonů na věži zavěšených jsou tři z r. 1698, 1726 a 1698,*) o váze 2286, 1714 a 1286 *kg.*

K farnosti Prostějovské přiděleno 22.814 osadníků z Prostějova, Krasic a Vranovic.

Ke kostelu přikládá se kaple Božího hrobu, v níž jest nyní postaven oltář Panny Marie Lourdské.

Dříve patřila kaple Augustinianům, jsouc založena nejsvětější Trojici. V kapli konány začátkem 17. stol. katolické bohoslužby pro Karla knížete z Lichtensteina a jeho katolické poddané. Jak vysvítá z listiny od knížete Karla r. 1607

*) Nápisy na zvonech jsou: 1. Johann B. Mellack goss mich in Prinn A. 1698. Per signum crucis de inimicis nostris libera nos Deus noster. Fürsten Richter H. Christian. A. Neyman Purgermeister. H. Johann Hauzefka, H. Sigmundt, A. Wiemicko, H. Martin Hordiborski, H. Mathias, F. Machanek. Schepfen. Johann Klauber, Christian Holzinger, Georg Brokess, Tobias Schultz, Lorentz Prestinar, Gindrizich Gahoda, Johann Georg Herold, Georg Richnowski. Stadtrichter. Valentin Ernst Winter. (Jan Křt. Mellack ulil mne v Brně r. 1698. Znamením kříže našich nepřátel zbav nás, Bože náš. Dál jsou vyznačena jména předních osobností v městě.) 2. Benedicte lux et tenebrae Domino benedicte fulgura et nubes Domino benedicte glacies et nives Domino. O........me fudit Olomucy Anno 1726. S. Cyrilus. S. Methodius. S. Petrus, S. Paulus. (Dobrořečte světlo a tmy Pánu, dobrořečte blesky a mraky Pánu, dobrořečte ledy a sněhy Pánu .... mne slil v Olomouci r. 1726.) 3. A peste fame bello et igne libera nos Domine. Goss in Brin Anno 1698. S. Barbara. S. Maria Magdalena. S. Anna. S. Dismas. (Od moru, hladu, války a ohně chraň nás, Pane. Ulit v Brně r. 1698.)

U čtvrtého zvonu nebylo možno nápisu čísti pro nesnadný k němu přístup.

Na umíráčku čte se: Dieses Glöckchen hatt machen lassen Herr Martin Wunderlich zum Troste allen in letzten Zügen den Gott ein glückliches Leben verleihen wolle 1699,

Digitized by Google

vydané, chtěl tento postaviti novou kapli pro katolické poddané, avšak ke stavbě již nedošlo.

U hlavního vchodu kaple po obou stranách lze znamenati, že tu vedla chodba, která přecházela po levé straně do staré sakristie, v níž jest zachovalé gotické klenutí, a po pravé straně měla pokračování v křížové chodbě, jejíž zbytky možno dosud stopovati ve farní zahradě. Tyto stavby starožitné pozůstaly ze starožitného kláštera augustinianského, jehož polohu ovšem nemožno dnes udati.

V bývalé křížové chodbě zazděný kámen náhrobní má nápis: Anno MDIX 8 dne Januari usnul v Panu Jan slovutného p. Jakuba Bhema měštana Prostiegowskeho syn kteryz tuto gest pochowan a očekava veseleho vzkrzišení k viečnemu zivotu. Nechtez detek giti ke mne a nebrantez gim nebo takowich gest kralowstwi Bozi.

Zahrada farní jest na místě bývalého hřbitova. Že tu býval hřbitov, o tom máme záznamy v starých zápiscích, a dále nasvědčuje tomu i starý náhrobní kámen, který byl nalezen při překopávání zahrady ve hloubce dvou metrů.

Nápis na náhrobním kameni vytesaný zní: „Leta Boziho 1520 umrzel Kristian Koch w kwietnou nedeli tuto pochowan prosi za Bozi smilowani.“ Pomník uložen v museu Prostějovském.

Klášter Augustinianů založil v Prostějově 1. listopadu r. 1391 Petr z Kravař s názvem Navštívení nejsvětější Panny v horách u sv. Alžběty. Klášteru věnoval rozsáhlé statky; zaznamenány mezi nimi vsi: Krasice, Lhota, Mostkovice. Dále obdržel klášter lesy a vinice na Kosíři. V roce 1392 postoupil klášteru ves Rakusky a v r. 1405 svobodný dvůr v Olšanech, 4 dvorce v Rakuskách a 4 lány i šenk ve Vranovicích. Z dějin klášterních vyjímáme: V roce 1430 byl klášter od Husitů zpustošen. Klášterníci utekli do Olomouce, kde zakoupili si dům a tam přebývali. Před uprchnutím do Olomouce odevzdali v uschování na Plumlov klášterní po-

Digitized by Google

Pernštýnské náměstí v Prostějově. (Pozadí zámek pánů z Kravař a z Pernštýna.)

Digitized by Google

klady Jiřímu a Václavovi z Kravař, kteří zdráhali se později klenoty klášterníkům vydati, až byli tito nuceni soudně svého práva se domáhati.

Řeholníci vedli zbědovaný život v Olomouci, kde si volili ze sebe probošty. Probošt Jan, který byl vlastně jenom administratorem, vzdal se ve prospěch Jana z Pernštýna r. 1522 všech nároků na budovu klášterní a zbytky statků za 1100 kop gr.

V zahradě farní pod besídkou jest hrobka rodiny Primusovy z r. 1486—92. Na zdi malba al fresco představuje z mrtvých vstání Páně.

Nejstarší zprávy o patronatu zdejšího kostela oznamují, že byl patronem jeho zeměpán. V roce 1231 dostal se patronat od české královny Kunhuty kostelu sv. Petra v Brně.

Husitské a Bratrské učení, jež brzy po svém vzplanutí počalo se úžasně šířiti na Moravě, příznivou půdu nalezlo i v Prostějově.

Jiří z Kravař, majetník Prostějova, i jeho nástupcové přáli novotám náboženským a podporovali horlivě utrakvismus. Augustiniani, kteří měli zdejší farní chrám, byli nuceni odevzdati jej Českým Bratřím, kteří měli v místě i sbor v Petrské ulici v nynějším č. 20.

Vilém z Pernštýna vydal na prosbu měšťanům Prostějovským list v neděli před sv. Václavem r. 1510, v němž udělil obyvatelům města Prostějova právo, že mohou faru svobodně osazovati duchovními pod obojí. Kdyby měšťané kláštera, kde nyní faru mají, pozbyli, tedy mohou si postaviti nový kostel v městě nebo na předměstí, jej za farní vyhlásiti a v něm tělo a krev Pána Krista pod obojí způsobou přijímati, a to bez vší překážky vrchnosti.

Čeští Bratří učinili z Prostějova důležité místo svého vyznání, což trvalo až do r. 1620. V Prostějově konali Čeští Bratří synody r. 1528, 1537, 1549, 1550, 1553 a 1555. Čeští Bratří starali se o vzdělání svého lidu. Za tím účelem zří-

Digitized by Google

dili v Prostějově i tiskárny, z nichž vyšla díla, která patřila tehdáž tiskem k neobyčejným zvláštnostem. V tiskárně Prostějovské r. 1527 vytištěna první česká kniha na Moravě. Přispěním pánů z Pernštýna povznesla se značně tiskárna Prostějovská. Z knihtiskařů vynikli Jan Günther, Kašpar Aory, Alexandr Plzenský a Václav Kompositor.

Proti Bratřím vystoupil r. 1558 Vojtěch z Pernštýna, zaraziv novou sektu, která zavrhovala mši svatou a pozdvihování. Potíral všemožně České Bratry a zapověděl jim schůzi ve Stichovicích. Hodlal provésti převrat v náboženských záležitostech, ale záměr jeho překažen předčasnou smrtí r. 1561.

Biskupové Olomoučtí přičiňovali se, by katolicismus v Prostějově byl zaveden. Nejvíce v tom vynikl biskup Stanislav Pavlovský, který dosáhl toho, že mu Vratislav z Pernštýna postoupil právo osazovati fary na jeho četných a rozsáhlých statcích takovými duchovními, ke kterým měl důvěru. Práva použil biskup r. 1582 rozkázav úředníku panství Plumlovského, Petru Tarnovskému z Tarnůvky, by vypudil všechny kněze Bratrské. Výsledek nařízení nebyl však takový, jak biskup očekával.

Jiná, právě se sběhší událost způsobila biskupovi mnoho starostí. Tehdejší farář Prostějovský Jan Adolf Městecký a Plumlovský farář Tomáš vydali se koncem ledna r. 1583 na cestu do Zdounek, kam byli pozváni od Jiříka Zoubka ze Ždětína. Na cestě zastavivše se v hostinci v Kroměříži odvážili se proti katolíkům kázati, posluchačstvo proti duchovní vrchnosti bouřiti. Biskup, byv o tom zpraven, kázal oba dva zajmouti a uvězniti. Protivníci biskupovi starali se, by v nejširší známost vešlo, co se přihodilo. První osobnosti v markrabství účastnily se jednání o propuštění vězněných. Na biskupa se všech stran doléháno, a tak konečně propustil je 21. března 1583.

Co nepodařilo se biskupům, co nezmohli ani poslaní sem jesuité, to provedeno hladce po bitvě Bělohorské.

Digitized by Google

Karel kníže z Lichtensteina nekladl Českým Bratřím žádných překážek, sám přestoupil se svými bratry k víře katolické teprve v mužném věku r. 1600. Za to však jeho choť Anna, dcera pana Jana Šembery z Boskovic, horlivá katolička, sídlíc v Prostějově prosadila, že kazatel Českých Bratří byl z města vypovězen a městská rada sestavená z katolíků musela prohlásiti, že v místě netrpí se jiné vyznání než katolické. Po smrti Karla knížete z Lichtensteina r. 1627 kněží nekatoličtí byli nuceni opustiti Prostějov, načež v krátkém čase přes 500 obyvatelů přijato do církve katolické.

V r. 1631 vydány instrukce pro knížecího rychtáře v Prostějově. V nich dočítáme se, že: 1. Městský rychtář má k tomu přihlížeti, by půst byl zachováván a má se přesvědčiti v hostincích i domech jednotlivců, že nevaří masa; na řezníky má dávati pozor, aby v zapovězené dni neprodávali masa. 2. Městskému rychtáři mají obyvatelé odevzdati všechny kacířské bible, pochybné písně, modlitby. Kdyby v pozůstalosti něčí zapovězené knihy nalezeny byly, ztrácejí dědicové třetinu pozůstalosti. 3. Městský rychtář má dbáti, by všichni Čechové pilně do kostela chodili. Městská rada s rychtářem v neděli u dveří kostelních má dávati pozor, kdo často před ukončením mše z kostela vychází, za což vězením potrestán býti má. 4. Kdo by za služeb Božích nebo kázání byl přistižen v hostinci, budiž potrestán a hostinský rovněž. 5. Rychtář i rada mají dbáti, aby vdovy a sirotci po měšťanech v jisté době k víře katolické přistoupili. Kdyby se zdráhali tak učiniti a vzdorovali, osadí se jich majetek osobami katolickými. Všichni katolíci v roce nejméně jednou a to o velikonocích mají se zpovídati a svátost oltářní přijímati.

Veškera nařízení přiostřená měla výsledek, že ještě před uplynutím první polovice 17. stol. obyvatelstvo Prostějova bylo katolickým.

Digitized by Google

V sousedství kostela jest farní dům, vystavěný r. 1852 na jedno poschodí na účet městských důchodů, z kterých se vydržuje podobně jako kostel.

K farnímu domu přiléhá bývalá radnice, nyní okresní soud, jehož průčelí se starožitným schodištěm a vzácným portalem obráceno jest na náměstí Františka Josefa. Se stavbou počato r. 1520. Renesanční portal, bohatý ornamentikou, má nápis, který vypovídá, že byl zřízen za Jana z Pernštýna r. 1538.*)

Naproti okresnímu soudu stojí na druhé straně náměstí starý panský dům Pernštýnský, jehož portal zdoben jest znaky, allegoriemi a krásnými skupinami výjevů ze života. Z nápisu latinského**) v kamennou desku vytesaného vychází, že vzácný tento portal zhotoviti dal svým nákladem r. 1571 pan Vratislav z Pernštýna.

Nejpřednější okrasou náměstí jest kamenný sloup Panny Marie, který nejen svou značnou výškou, ale i provede-

---

*) Nápis zní: Anno MDXXXVIII dominante magnifico ad generoso domino Joanne a Pernstein et in Helffensstein domino nostro graciossimo hic decor postium et totus iste quem vides ornatus factus positus est. (R. 1538 za panování slovutného a urozeného pana Jana z Pernštýna a na Helfenšteině, pána našeho nejmilostivějšího tato okrasa dveří a celá tahle výzdoba, kterou vidíš, vzdělána byla.) Dále jsou po stranách portalu, nápisy a to na levé straně: Weceslao dmeiss-rek Stephao Oness-et Mathia prazak — na pravé straně: Existentib' — procosulib — Lauri Zaczek. Na veřejích čte se: Anno 1538 dodielani a wsia wseny za purgmistr Ruianakrk Warzeiana Gissnowske Valentina Saukeinka Martina Dernicky.

**) Nápis zní: Gubernaculis Domini huius urbis praesidente illustrī et magnificeo domino domino Wratislao a Pernsstein in Towaczow et Litomissl summi ordinis domy Burgundiae Aurei velleris aequite aurato et suae Majestatis imperatoris Romanor. et Ungaris Bohemiae regis secreto consilary camerario et supremo cancelaris sacri Bohemiae regnī hoc aedifituim explitum perfectum et consumatum est imperis nobilis Nicolai Oness a Brzesouitz prefecti magnifici secretarii. Anno 1571. (Když v čele vlády panství tohoto města stál osvícený a slovutný p. p.

Digitized by Google

Chrám Povýšení sv. Kříže v Prostějově.

Digitized by Google

Digitized by Google

ním dojímá. Postaviti jej dal roku 1714 Karel Schellenberger.*)

Na náměstí Pernštýnském zaujímá severní stranu starý zámek, dříve majetek bývalých držitelů města, pánů z Kravař a z Pernštýna i knížat z Lichtensteina. Mohutná ta stavba patří záložně, která tu má své místnosti; dále umístěny jsou v přízemí zastavárna a v prvním poschodí rozsáhlé sbírky musejní a průmyslové jednoty.

Na náměstí Žerotínově nalézají se místnosti besední a c. k. hejtmanství.

Před radnicí vypíná se vkusně provedená stavba c. k. poštovního úřadu, telegrafu a telefonu, která byla nákladem 109.000 zl. zbudována a 1. října r. 1897 účelu svému odevzdána.

Nejstarší dům v Prostějově jest dům „u černého orla" v Mlýnské ulici. Před vchodem jeho stojí dosud žudr. Silné zdi nasvědčují tomu, že to stavba velmi stará.

V Brněnské třídě jest bývalý klášter kapucínský, vystavěný r. 1756, ke kterému později přistavěn byl kostel. V r. 1784 klášter i kostel zrušen. Jmění klášterní odhad-

---

Vratislav z Pernštýna na Tovačově a v Litomyšli, rytíř nejvyššího řádu domu Burgundského zlatého rouna a Jeho Veličenstva císaře Římského a Uherského, Českého krále sekretář, komoří rady a nejvyšší kancléř svatého království Českého, budova tato úplně dokonána jest na rozkaz šlechtice Mikuláše Oneše z Břesovic, přednosty slovutného sekretariatu roku 1571.)

*) Nápis na sloupu P. Marie zní: Ante thorum gratiae cives procidite, soli Deiparae negare non solet Deus quod illa petit. Matrie gratiae cedro in Libano exaltate, soli reginae statua erecta et fundata a praenac gen Domino Carolo Schellenberger jurato march Moraviae advocato, Mariae cliente patriae filio aeternum devot. (Před trůnem milosti, občané, vrhejte se na kolena, Bůh neodpírá jedině Bohorodičce zač ona prosí. Matce milosti, cedru na Libanonu vyvýšenému a samé královně socha tato postavena a založena byla od p. Karla Schellenbergera, přísežného advokáta markrabství Moravského, chráněnce Marie, syna vlasti věčně oddaného.)

Digitized by Google

nuto dne 6. září r. 1784 na 755 zl. Knihovnu kapucínskou prohlížel od 1. do 16. března 1785 Jan Hanke z Hankensteina; měla 500 svazků, které uloženy do knihovny Olomoucké.

Klášterní budovy po zrušení řádu postoupeny vojenskému eráru, který je držel do r. 1861, načež darovány obci. Když v r. 1887 jednáno o vystavění městského chudobince na památku 40letého panování J. V. císaře Františka Josefa I., postavena na místě některých domků klášterních nová budova, v níž poskytuje se 86 osobám všeho zaopatření. Pozůstalá část starého kláštera jest obydlena, kostel bývá za skladiště upotřeben.

Na konci třídy Brněnské r. 1887 vystavěna a dne 1. července r. 1888 svému účelu odevzdána veřejná, všeobecná nemocnice, v níž jest 105 postelí pro nemocné. Roku 1897 přijato v ošetřování 1164 nemocných.

Na hřbitově kostel sv. Petra připomíná se již r. 1474. Roku 1728 byl od zdejšího měšťana Prokopa Brunera ve 4 letech přestavěn a asi o 4 m. prodloužen. Posvěcení kostela stalo se r. 1731.*)

Na hlavním oltáři zavěšen obraz, představující Vyvedení sv. Petra ze žaláře. Pod obrazem je znamenitá dřevořezba Večeře Páně.

Pobočních oltářů jest pět. Na straně epištoly jsou zasvěceny oltáře sv. Janu Nepomuckému a Panně Marii. Na straně evangelia jsou oltáře sv. Petra a Pavla, sv. Krispina a Krispiniana a sv. Kříže.

Oltář sv. Krispina postavil, jak na něm vyznačeno jest, počestný cech ševcovský r. 1737, dne 12. října. Obnovení oltáře provedeno r. 1815.

---

*) Nad vchodem do chrámu vsazena deska s nápisem: Aed istas Procopius Fran Pumer civis Prostanensis erexit. (Chrám tento Prokop Fr. Pumer [má státi Bruner], měšťan Prostějovský postavil.)

Digitized by Google

V pravo od hlavního vchodu zasazen v zeď náhrobní kámen, na němž vypodoben obrněný rytíř. Okraj kamene nese nápis: Leta Panie 1537 v strzedu przed svatym Martinem umrzel jt urozeny vladyka pan Mathauss z Bystrzicze a tuto pochowan.

Naproti zmíněnému kameni jest po levé straně vchodu ve zdi náhrobní kámen. Rytíř oděný v brnění klečí s rukama sepjatýma. Nápis latinský v kámen vtesaný zní v překladě: Nápis hrobní! K poutníku: Hle, pod tímto skvostným mramorem leží Jan — Rozšafný, urozený potomek z domu Lothaova — An živ jsa boji národu zanechal jméno své — Co spravedlivý soudce královská práva hájil — Netřeba ti osud oplakávati, rozmilý cestovateli! — Neboť radostně duch jeho dosahuje hvězdy nebes. — Dole čteme: Zemřel roku 1530 dne 13. září.

Na věži jsou 3 zvony z r. 1565, 1775 a 1870. Největší zvon má nápis: Leta Panie 1565 ulit ke cti a chvále Pána Boha všemocného.*)

Poblíž kostela stojí kaple sv. Lazara s podzemním sklepením. Obnovení kaple provedeno r. 1829 a v r. 1840 vysvěcena pro mše.

V podzemním sklepení nalézá se v podlaze zasazený náhrobní kámen Oldřicha Valkouna, úředníka Pernštýnského v Tovačově, který zní: Leta Panie 1581 den patek dokonal gest ziwot swuog umrel gest urozeny Pan Woldrich Walkaun z Adlaru w nedeli po wssech swatych a tuto odpociwa w Panu.

*) Další nápisy na zvonech jsou: 1. In honorem S. Petri apostoli et archangeli Gabrieli. Bin gegossen Anno 1616 auf Kosten Nikolaus Micholowitz umgegossen. Anno 1775 von Valerio Obletter in Olmitz. (Ke cti sv. Petra apoštola a archanděla Gabriela. Byl jsem ulit r. 1616, na náklad Mik. Michalovice přelit r. 1775 od Valeria Oblettera v Olomouci.) 2. Fusa W. Straub Olom. 1870.

Digitized by Google

Kolem kostela sv. Petra a Pavla rozkládá se hřbitov. Naproti hřbitovu katolickému jest hřbitov židovský.

V nádražní třídě zbudován chrám sv. Jana Nepomuckého s nemocnicí Milosrdných bratří. Kostel založila Marie Anna kněžna z Lichtensteina. Její syn Jan Nepom. byl těžce nemocen, a tu učinila slib, že pozdraví-li se syn, postaví klášter Milosrdných bratří na některém svém panství. Slibu svému dostála, když jedináček z nemoci vyvázl; věnovalať 4000 zl. na založení kláštera a stejnou částkou přispěl i její manžel Josef Jan Adam kníže z Lichtensteina. Dne 4. července r. 1731 vyhlédnut ke koupi Žalkovský dvůr v Prostějově a brzy na to jménem knížete za 6000 zl. zakoupen. Jak došlo povolení od císaře Karla VI., počato se stavbou kostela i nemocnice. Pozemek k založení hřbitova přikoupen za 500 zl. Na stavbu věnovala Alžběta Eleonora kněžna z Lichtensteina 10.000 zl., kníže Václav věnoval 2000 zl. Roku 1739 nemocnice dostavěna a r. 1755 dne 5. října posvěcen chrám.*) Na vnitřním vyzdobení kostela pracovalo se do r. 1764. Strop opatřen malbami al fresco, které představují některé výjevy ze života sv. Jana Nepomuckého.

Chrám má 7 oltářů. Na hlavním oltáři jest socha sv. Jana. Nad tabernakulem postaven obraz Boží Rodičky, kopie originálu, chovaného ve Vídni, která jest ve všech kostelích řádu. Sochy na hlavním oltáři představují sv. Leopolda, Augustina, Vojtěcha a Václava.

Na každé straně lodi chrámové jsou 3 poboční oltáře. Po levé straně, hledí-li se k oltáři, jsou oltáře: sv. Petra

*) K posvěcení chrámu vztahuje se nápis nad vchodem: Hanc ecclesiam consecravit Rev. Illustrssm. Dmus Dmus Joannes Carolus Leopoldus S. R. J. comes et Dmus de Scherffenberg episcopus Tenagrensis cathedralis eccl. Olom. can. cap. nec non custos Sufraganeus et Archidiac. Oppaviae die V. Octobris Anno 1755. (Chrám tento posvětil nejdůst. nejosvíc. p. p. Jan Kar. Leop. sv. říše řím. hrabě a pán ze Scherffenberku, biskup z Tenegry, kathedraly Olomoucké kanovník a zároveň kustos zástupce a archidiakon. V Opavě dne 5. října 1735.)

Digitized by Google

a Pavla, sv. Vendelina, Krista v žaláři; po straně pravé: sv. Jana z Boha, Rodiny Páně a sv. Jiří.

Kaple Božího hrobu, jež nalézá se po pravé straně hlavního vchodu, byla dříve zasvěcena sv. Barboře. V místech, kde stojí nyní před kostelem socha Panny Marie, stávala kaple, v níž býval Boží hrob. Když v první čtvrtině nynějšího století kaple tato zrušena byla, určena 24. ledna 1827 kaple sv. Barbory za kapli Božího hrobu, který v ní bývá teď vždycky zřízen.

Na věž pořízené hodiny jdou od 16. května r. 1886. Dále jsou tu ještě 3 zvony z r. 1735 a 1822.*)

Nemocnice Milosrdných bratří má 42 postelí a vlastní lékárnu. Poněvadž nemocnice nevyhovovala potřebám nynějším, byla značně rozšířena, za kterou příčinou postavena ve dvoře nová budova s moderním zařízením.

Na předměstí Anenském vystavěna kaple sv. Anny r. 1745 z příspěvků dobrodinců. Roku 1837 byla kaple opravena a břidlicí pokryta.

V Hliníkách stojí kaple sv. Floriana, postavená r. 1843 na místě kaple dřevěné. Věž kaple pochází ze školní budovy Kralické, která jmenovaného právě roku byla na jedno poschodí zvýšena, při kteréž příležitosti věž ze školní budovy odstraněna a do Prostějova prodána. Dne 15. září r. 1897 odevzdány obci do správy hodiny, které na věž nákladem 400 zl. z příspěvků byly pořízeny.

Obě kaple sv. Anny i sv. Floriana byly r. 1786 nařízením, vydaným císařem Josefem II. zavřeny. Majetek obou

*) Na zvonech čteme nápisy: 1. Sub primo vicario Patre Venceslao Rozvoda 1735. In honorem Jesu, Mariae, Joseph. (Za prvního vikáře P. Václ. Rozvody 1735. Ke cti Ježíše, Marie, Josefa.) 2. Sub vicario Patre Venceslao Rozvoda 1735. In honorem S. Joannis Nepomuceni. 3. Sub doc. D. D. medicine doctor et P. Prjor Constantius Horaczek in Prostannae Misericordiae convento 1822. (Za učeného p. p. doktora lékařství a P. Konst. Horáčka, převora konventu Milosrdných v Prostějově 1822.)

Digitized by Google

kaplí odhadnut a dne 30. listopadu r. 1787 ve veřejné dražbě za 210 zl. 15 kr. prodán. V r. 1794 přišlo dovolení, že se mohou obě kaple v původním stavu udržovati.

Ozdobou města jsou budovy školní obou realek, české a německé, městské vyšší obchodní školy, měšťanských a obecných škol.

Ze závodů průmyslových jsou v Prostějově tři pivovary, čtyři sladovny, dvě továrny na stroje a slévárny, sušírna na řízky, několik továren na lihoviny, továrna na sirky, plynárna, octárna, tři mydlárny, osm barvíren, šest bělidel, parní mlýn, čtyři knihtiskárny. Od 1. ledna 1898 pracuje elektrárna, zbudovaná na účet města firmou Frant. Křižík v Praze. Zmíněného dne a roku poprvé zazářilo elektrické světlo na náměstích a v ulicích.*)

Ústřední jatky jsou za městem a byly otevřeny 1. března r. 1888.

V Prostějově jsou dvě nádraží: dráhy severní císaře Ferdinanda a Moravské dráhy západní.

Prostějov jest sídlem c. k. hejtmanství, okresního soudu, hlavního berního úřadu, vrchního berního inspektoratu, vrchního komisaře finanční stráže, 10 advokátů, 2 notářů, cejchovního úřadu, silničního výboru, vojenské posádky zeměbraneckého pluku hulánského č. 4.

Četné spolky Prostějovské starají se nejen o vzájemnou zábavu, ale i o šíření vlasteneckých a dobročinných snah a vzdělání členstva svého zřizováním knihoven a pořádáním přednášek poučných. Jsou tu: Měšťanská beseda, ženská pěvecko-vzdělávací jednota Vlastimila, pěvecký spolek Orlice, spolek divadelních ochotníků, spolek katolických tovaryšů, čtenářský spolek, dobročinný komitét dam, tělocvičná jednota

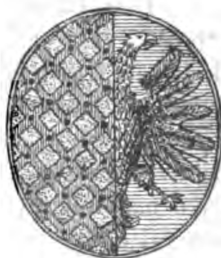
*) V P. byly dva cukrovary. V r. 1844 založil Bernard Back továrnu na výrobu cukru z cukrovky na Újezdě. Továrna zrušena r. 1855; budovu koupil M. Mandl a zařídil v ní dílnu krejčovskou. — Druhý cukrovar založen r. 1852 v Kostelecké ulici.

Digitized by Google

Sokol, spolek ku podporování chudých studujících české realky, komitét pro zaopatřování chudých dítek na českých školách národních, první nemocensko-invalidní pokladna Jana z Boha, dva spolky vojenských vysloužilců, okrašlovací spolek, český spolek politický, učitelský spolek, dva dobrovolné hasičské sbory: český a německý, dva kluby velocipedistů, řemeslnická jednota, společenstva řemeslnická dle živností, farní jednota Cyrillská, veřejná knihovna lidová, přírodovědecký klub, musejní a průmyslová jednota.

V Prostějově vydávají se 3 časopisy české a jeden německý.

V Prostějově jsou dvě vyšší realky zemské: česká, založená r. 1871 se 467 žáky; německá, založená r. 1873 se 230 žáky; městská vyšší obchodní škola se 110 žáky ve třech ročnících, zal. r. 1894; c. k. odborná škola tkalcovská, zal. r. 1875, se 123 žáky; zimní hospodářská škola, zal. r. 1890; měšťanská škola dívčí česká se 194 a německá se 146 žákyněmi; dvě obecné školy chlapecké české s 868 a tolikéž německé se 633 žáky; podobně dvě obecné dívčí školy české s 839 a tolikéž německé s 556 žákyněmi; městská hudební a zpěvní škola, průmyslové školy pokračovací české s 546 a německé s 210 žáky. Pro děti ještě školou nepovinné jest tu mateřská škola česká a zahrádka německá.

Znak města Prostějova.

Obec Prostějovská i s předměstími má rozlohu 1650·7283 *ha* a jest držitelem statků u výměře 198 *ha*, z nichž platí se daně pozemkové 272 zl. Statky Prostějovské byly r. 1793 zaneseny do desk zemských v ceně 175.714 zl.

Znak Prostějova. Prostějov užívá znaku ve dvě pole rozděleného. V levém poli jsou červené brány se stříbrnými hlavami hřebů na zlatoklasé půdě; v pravém poli modrém jest půl černé orlice se zlatým zobákem a zlatými drápy.

Digitized by Google

Židovské město rozkládá se jihovýchodně vnitřního města. Synagoga rozšířena r. 1850—51. Čtyřtřídní obecná škola německá má 142 žáků. O škole židovské zachovala se zpráva z r. 1540, v níž se praví, že již dávno škola tu stávala. Obci přináleží chudobinec a nemocnice, kteréž založil dr. Gideon Brecher.

2. Dějiny.

Prostějov jest místo původu velmi starého. Dle pověsti má název od osobního jména Prostěj. Jméno to přichází mezi pány moravskými za vlády Břetislava I. (1033—1055.) Prostěj byl županem. Ten asi založil tu tvrz, která byla sídlem župy. Jméno tvrze přešlo později i na osadu, která povstávala v sousedství tvrze. V r. 1213 děje se zmínka o Prostějovu. Tehda byl Prostějov ještě vsí, v níž po nějaký čas pobýval Přemysl Otakar I. V přítomnosti markraběte Vladislava potvrdil tu řádu sv. Jana právo držeti některé statky a klášteru Tepelskému vydal majestat. V r. 1215 jmenuje se Prostějov vsí trhovou.

Dne 12. srpna r. 1255 uvádí se v Prostějově jakýsi Štěpán, který měl moc vykonávati některá práva na místě královĕ. Prostějov byl totiž tehdáž majetkem královským, jak tomu nasvědčuje i zápis markraběte Karla, kterým zastavil Prostějov bratřím z Vranovic. Na to nemáme žádných zpráv o Prostějovu po celé století. Teprv r. 1359 uvádí se jako majetník Prostějova Přibík ze Šellenberka. Ten připsal manželce své Alžbětě na polovině místa 250 hř. Druhou polovici místa drželi Čeněk a Ondřej ze Šellenberka, kteří ji prodali za 900 hř. r. 1365 Bočkovi z Kunštatu, po jehož smrti ji získal za 1100 hř. r. 1373 Beneš z Kravař, držitel Plumlova. Beneš přikoupil později i druhou polovici Prostějova a od těch časů stal se Prostějov částí panství Plumlovského.

Digitized by Google

Kostel kapucínský zrušený a městský chudobinec v Prostějově.

Digitized by Google

Nástupce Benešův byl od r. 1375 Petr z Kravař. Ten založil r. 1391 v Prostějově klášter Augustinianů pro 1 probošta a 12 řeholníků. Petr potvrdil Prostějovu r. 1406 práva městská. Kdy Prostějov na město byl povýšen, není známo, poněvadž se v té příčině nezachovalo žádné listiny.

Od Petra zdědil vše Jindřich z Kravař, který pomáhal králi Zikmundovi proti Husitům. V bitvě před Vyšehradem byl dne 1. listopadu r. 1420 smrtelně raněn. Byv zajat vyzpovídal se a přijav večeři Páně pod obojí způsobou vypustil ducha. Po Jindřichovi následoval syn jeho Jiří z Kravař, který měl za manželku Dorotu z Valdštejna. Zděditv po svém bratru Václavovi hrady a panství Helfenštein a Šternberk, byl pánem mimo Plumlov také v Račicích, Bzenci a Miloticích. Jím vymřel starodávný rod pánů z Kravař po meči r. 1466.

Statek Plumlov připadl potom dceři Jiříka z Kravař Johance, provdané za Jana Heralta z Kunštatu. Heralt společně se svou chotí uvázal se od r. 1480 v panství, které obsahovalo kromě hradu Plumlova se stejnojmenným městysem město Prostějov, městečko Kostelec a vsi Stichovice, Stínavu, Žárovice, Soběsuky, Křenůvky, Smržice, Rozstání, Drahany, Hartmanice, Bousín a pustá místa Valtov a Maršín.

Po smrti Heralta z Kunštatu r. 1490 ustanovila Johanka za dědičku Plumlova a celého panství dceru svoji Ludmilu, provdanou za Vratislava z Pernštýna, jenž se svolením krále Vladislava r. 1495 uvázal se v dědictví. Před tím dostal již r. 1491 Vratislav z Pernštýna od krále Vladislava v léno dědiny Čehovice, Mostkoviče, Lutotín, Čelechovice, Seloutky, Slatěnice, Slatinky a podíl kláštera Kateřinského v Olšanech a v Ohrozimi, který držela kapitola Olomoucká.

Po Vratislavově smrti dne 15. ledna 1496 zdědil vše Vilém z Pernštýna, který byl jedním z nejčelnějších mužů svého věku, požívaje pro svou moudrost a spravedlnost jakož i pro neustálou péči o obecné dobro zemské veliké a

zasloužené vážnosti u svých současníků. Jsa velmi dobrým a opatrným hospodářem, který uměl cokoliv se v přírodě naskytlo, dobře použiti, rozmnožil zděděné zboží tak, že se mu bohatstvím nikdo mezi pány českými a moravskými nemohl rovnati. Nejsa milovníkem nádhery, činil se velkolepým raděj ve skupování statků, v opravování jich a v dobročinění lidem poddaným.

Vilém již r. 1507 rozdělil panství svoje mezi syny Jana a Vojtěcha. Jan obdržel Prostějov, Plumlov, Peraštýn, Louku, Tovačov, Helfenštein, Lipník, Hranice. Když pak r. 1534 zemřel Janův bratr Vojtěch bez dědiců, dědil jeho rozsáhlé statky Jan. Pro veliké jmění byl Jan zván Bohatým. Při smrti dne 8. září r. 1548 zůstavil Jan tři syny: Jaroslava; Vratislava a Vojtěcha. Při dělení Vojtěchovi připadl Prostějov, Plumlov, Pernštýn, Kralice, Landškroun, Landšperk. Statky tyto po smrti Vojtěchově dne 17. července 1561 připadly Vratislavovi. Vratislav byl podporovatelem věd a umění. Na okrášlení a výzdobu svých zámkův i sídel nešetřil nákladu. Nákladů, které na různé nové podniky věnoval, nedovedl hraditi zvětšováním důchodův a tak byl nucen panství prodávati. Při smrti Jaroslava z Pernštýna dne 27. července r. 1569, který všechny svoje statky utratil, byly v držení Vratislava z Pernštýna statky, jež zdědil po Vojtěchovi. Synové Vratislava z Pernštýna, Jan a Maxmilian, nemohli následkem zadlužení statky déle v rodině udržeti. Proto Jan z Pernštýna*) Prostějov s panstvím Plumlovským zastavil r. 1590 Karlu knížeti z Lichtensteina za 8000 zl., jenž r. 1595 obé koupil, kteráž koupě potvrzena zemským soudem v Brně r. 1599. Od té doby drželi Prostějov členové knížecí rodiny Lichtensteinské.

*) Syn Jana z Pernštýna, Vratislav, oblíbil si vojenský stav. Padl v bitvě se Švédy dne 25. července r. 1631 mezi Valmerštatem a Tangerminden. Jím vymřel rod pánů z Pernštýna po meči a jeho sestrou Frebonií dne 5. února r. 1646 po přeslici.

Digitized by Google

Páni z Kravař a Pernštýna pečovali o rozvoj Prostějova, poskytujíce městu i jeho obyvatelstvu výsad a privilejí, jakými se honosila většinou jen města královská. Pánové ti podporovali město i hmotně, zdobili je nákladnými stavbami a opevňovali hradbami, tak že v 16. stol. vynikalo nad jiná města bohatstvím i rozsáhlostí.

Válkou třicetiletou, která dolehla krutě na Prostějov, mnoho zničeno, co v městě zbudováno. Utěšený rozvoj města zaražen úplně. Švédové, kteří zmocnili se r. 1642 celé severní Moravy, nedostali Prostějov sice do svých rukou, ale za to hospodařilo tu libovolně vojsko domácí. Jak zaznamenáno jest, počínali si vojíni v městech i na předměstích velice bezohledně, ničili, co se zničiti dalo, a sebrali, čeho potřebovati mohli. V následujícím roce padl i Prostějov do švédské moci. Prostějov, opuštěn od vojska císařského a předních osob, byl obklíčen Švédy se všech stran. Po překonání odporu, který obyvatelstvo kladlo nepříteli, vtrhl tento 23. června r. 1643 do města. Vítězi muselo město hned 1.500 tolarů kontribuce válečné zapraviti. Dále vydány nepříteli zásoby potravin, jež on z místa odvezl. Dne 30. července z rozkazu velitele Torstensona pobořeny zdi a hradby okolo města a rozházeny tři brány, Olomoucká, Plumlovská a vodní, nad nimiž byly věže postaveny. Dne 3. srpna r. 1643 i zámek Prostějovský břidlicí krytý zapálen a pobořen. Po zpustošení města odtáhlo švédské vojsko k Brnu. Sotva že město opustilo, přibyly do Prostějova oddíly vojska císařského dne 8. a 9. srpna.

Válečných svízelů zakusil Prostějov v míře největší při vpádu Prusů na Moravu r. 1742. Vyšetřením bylo zjištěno, že od 3. ledna do 13. dubna r. 1742 činily škody vojskem pruským způsobené v Prostějově a v obcích k němu patřících 69.481 zl. 18 kr.

Po druhé zmocnili se Prusové Prostějova r. 1758. Dne 5. května téhož roku přišlo ke srážce mezi pruskými a císař-

Digitized by Google

skými husary mezi Prostějovem a Držovicemi. Dne 6. května o 9. hod. večer ubytováno pouze v klášteře Milosrdných bratří 878 pěšáků a 26 důstojníků pruských. 11. května přibyl do Prostějova král pruský Bedřich Veliký, který opětoval svou návštěvu 24. května. I v r. 1758 vynuceny na obyvatelstvu značné obnosy peněz. Stravování také nemálo práce a nákladu vyžadovalo.

Prostějov nebyl ušetřen ani r. 1805 před lítici válečnou. Ku konci září přitáhlo do města ruské vojsko, které se mělo spojiti s vojsky rakouskými proti Napoleonovi I. Dne 27. a 30. listopadu nařízeno obyvatelstvu odváděti válečné rekvisice, které vymáhány s největší tvrdostí. Chovali se tu Rusové ne jako spojenci Rakouska, nýbrž jako jeho nejhorší nepřátelé.

Po bitvě u Slavkova dne 2. prosince r. 1805, kde spojenci od Francouzů byli poraženi, pohybovalo se vojsko francouzské rychlým pochodem k Olomouci. Hned při vniknutí předvoje francouzského do Prostějova uznal jej jeneral Cafarelli za výhodné místo pro zásobování ostatních rozptýlených oddílů. Dne 8. prosince na rozkaz jenerala Lannesa žádáno o vydržování vojska jakož i o dodávku denní 20.000 chlebů, které se měly dopravovati do Brna. Zároveň mělo se zříditi v městě skladiště na stálé uložení 15.000 dávek sena a ovsa. K Prostějovu přiděleny 104 obce, které společně na provedení rozkazu se měly účastniti.

Dne 24. prosince r. 1805 vypsal vrchní velitel Fridoulat válečnou dodávku vojenskou pro 10. pluk husarů a 24. pluk pěchoty. Co se mohlo dodati dle předpisu, dodáno. Poněvadž však všechny předměty žádané nemohly v hotovosti býti opatřeny, a to 1.000 párů střevíců, 750 loket červeného sukna, 750 loket plátna, 100 kabátů, 150 klobouků, 150 bílých kabátů, 200 košil, 20 liber přediva a t. d., obrátila se obec na plukovníka Dumoustiera se žádostí, by jí povo-

Digitized by Google

Jungmannovy sady v Prostějově.

Digitized by Google

Digitized by Google

leno bylo penězi to vyplatiti. Žádost vyřízena příznivě, a obec musela 8.097 zl. složiti.

Škody, které Rusové a Francouzové tenkrát v Prostějově nadělali, stanoveny úředně na 170.000 zl. Ve zprávě z 23. května r. 1806 sestavené vydal magistrát Prostějovský vojsku rakouskému a ruskému různých dodávek v ceně 12.228 zl. 38 kr. Za stravování nemocných od 1. listopadu r. 1805 do 4. března r. 1806 zaplaceno 11.198 zl. 33 kr.

Také válka rakousko-pruská neminula Prostějova. V roce 1866 dne 14. července ráno o 9. hodině vtáhli sem Prusové od Konice. Dne 16. července přibyl do města korunní princ Bedřich, potomní císař německý, z ležení v Brodku, kde sídlel v zámku hraběte Kalnokyho. Princ Bedřich píše o tomto dni ve svém denníku, který r. 1891 byl uveřejněn, takto: „Za lijáku podniknuta jízda na koni do Prostějova s nadějí, že budu moci účastniti se boje, který se rozvinul u Tovačova. V Prostějově vzbudil můj příjezd velký sběh velmi zdvořilého obyvatelstva. Po dešti pálilo slunce nesmírně. V klášteře Milosrdných bratří mužstvo i důstojníci byli velmi pečlivě ubytováni a ošetřováni.“ Dne 27. července odtáhlo pruské vojsko z Prostějova až na 2.000 mužů.

Co v té době Prostějov vytrpěl, co tu na rekvisicích a požadavcích bylo předpisováno a skutečně též vyplněno, co kromě toho obyvatelstvo na stravování ubytovaných vynaložilo, jde do ohromných obnosů. Nepřítel zdál se nemíti jiné starosti, než aby se mu dobře vedlo, a na domácím obyvatelstvu všech možných obětí požadoval. Nadbytek na jedné a nedostatek na druhé straně spojený ustavičně s rozčilením mysli měl vliv na vzmáhání cholery, která v městě v značném rozsahu se objevila.

Od druhé polovice 18. století a hlavně ve století 19. městu Prostějovu Čechy osazenému dáván nátěr německý, jenž se teprve za naší doby stírá, tak že Prostějov ocitl se v nové době svého vývinu.

Digitized by Google

[illegible] zastupitelstvu [illegible] první a druhý sbor [illegible] jen třetí sbor při volbách, [illegible] se dostal do rukou [illegible] provedeny volby [illegible] prvního a druhého sboru do zastupitelstva [illegible] celé zastupitelstvo [illegible] října r. 1892, a dne [illegible] Prostějovský Karel [illegible]

[illegible] se v Prostějově naro- [illegible]

[illegible] povýšen r. 1555 za [illegible] české a latinské [illegible]

[illegible] lékař svého věku. Se- [illegible] Nejznámější [illegible] r. 1517 v Norim- [illegible]

[illegible] odkud po- [illegible] Jako správce [illegible] Bedřicha a jeho choť [illegible]

Jan Filipec [illegible] biskup Varadínský, správce biskupství Olomuckého, slavný diplomat věku svého, narodil se v Prostějově r. 1431 z rodičů chudých. Nejprve byl písařem u pánů z Cimburka; potom stal se důvěrníkem i rádcem krále Matiáše Uherského, který jej učinil biskupem Varadínským a kancléřem Uherským, tak že v tom postavení měl velký vliv na politické směry evropské. Roku 1490 vzdav se důstojností vstoupil do kláštera Františkánského v Uherském Hradišti, kde 17. června r. 1509 zemřel.

Martin Michalec, farář Prostějovský, kazatel a spisovatel, zemřel v Prostějově 24. ledna 1547.

Digitized by Google

Jan Palček (Paleček) pocházel buď z místa nebo z blízkého okolí; byl spolužákem Jana Filipce. Žil při dvoře krále Jiřího, kde byl oblíben pro vtipné a kratochvilné řeči. Zemřel v Litomyšli 9. listopadu 1498.

Ondřej Štefan narodil se v Prostějově r. 1528. Vydal spisy náboženské. Zemřel 21. července r. 1577.

3. Výsady.

Panovníci i držitelé panství Plumlovského, pečujíce o rozkvět a blaho Prostějova, udělili obci privilegia, obdarování, milosti a jiné listiny, a to:

1. Jošt, markrabě moravský, uděluje Prostějovu výroční trh na den Božího Vstoupení listem, daným v Brně v neděli květnou r. 1390.

2. Petr z Kravař dovoluje listem, daným v den hodu Ducha svatého r. 1406, by měšťané Prostějovští řídili se ve sporných záležitostech a dále i co se týče míry obilnin a nápojů dle práva Olomouckého. Potvrzuje také, aby všechny užitky mýta měli a ze všeho, cokoliv se do města na prodej přiveze nebo přinese, by vybírali poplatek. Za ty požitky zaplatí Prostějovští ročně 90 hř. gr., a to o sv. Václavu první a na sv. Jiří druhou polovici.

3. Matyáš, král uherský a český, povolil listem, daným v Budíně v pátek před sv. Duchem r. 1486, městu Prostějovu a obyvatelstvu jeho, aby všechny listiny, které pod obecní pečetí městskou vycházejí, zeleným voskem pečetili a pečeť přikrývati mohli.

4. Matyáš, král uherský a český, povolil listem, daným v Budíně ve čtvrtek po provodní neděli r. 1486, Prostějovu výroční trh v třetí neděli v postě.

5. Heralt z Kunštatu a z Plumlova chtěl udělati dva rybníky na Rohoznici u Prostějova. Poněvadž k tomu potře-

Digitized by Google

Digitized by Google

leno bylo penězi to vyplatiti. Žádost vyřízena příznivě, a obec musela 8.097 zl. složiti.

Škody, které Rusové a Francouzové tenkrát v Prostějově nadělali, stanoveny úředně na 170.000 zl. Ve zprávě z 23. května r. 1806 sestavené vydal magistrát Prostějovský vojsku rakouskému a ruskému různých dodávek v ceně 12.228 zl. 38 kr. Za stravování nemocných od 1. listopadu r. 1805 do 4. března r. 1806 zaplaceno 11.198 zl. 33 kr.

Také válka rakousko-pruská neminula Prostějova. V roce 1866 dne 14. července ráno o 9. hodině vtáhli sem Prusové od Konice. Dne 16. července přibyl do města korunní princ Bedřich, potomní císař německý, z ležení v Brodku, kde sídlel v zámku hraběte Kalnokyho. Princ Bedřich píše o tomto dni ve svém denníku, který r. 1891 byl uveřejněn, takto: „Za lijáku podniknuta jízda na koni do Prostějova s nadějí, že budu moci účastniti se boje, který se rozvinul u Tovačova. V Prostějově vzbudil můj příjezd velký sběh velmi zdvořilého obyvatelstva. Po dešti pálilo slunce nesmírně. V klášteře Milosrdných bratří mužstvo i důstojníci byli velmi pečlivě ubytováni a ošetřováni.“ Dne 27. července odtáhlo pruské vojsko z Prostějova až na 2.000 mužů.

Co v té době Prostějov vytrpěl, co tu na rekvisicích a požadavcích bylo předpisováno a skutečně též vyplněno, co kromě toho obyvatelstvo na stravování ubytovaných vynaložilo, jde do ohromných obnosů. Nepřítel zdál se nemíti jiné starosti, než aby se mu dobře vedlo, a na domácím obyvatelstvu všech možných obětí požadoval. Nadbytek na jedné a nedostatek na druhé straně spojený ustavičně s rozčilením mysli měl vliv na vzmáhání cholery, která v městě v značném rozsahu se objevila.

Od druhé polovice 18. století a hlavně ve století 19. městu Prostějovu Čechy osazenému dáván nátěr německý, jenž se teprve za naší doby stírá, tak že Prostějov ocitl se v nové době svého vývinu.

Digitized by Google

V obecním zastupitelstvu v r. 1890 první a druhý sbor voličů měl zástupce německé a pouze třetí sbor při volbách, konaných dne 29. prosince téhož roku, se dostal do rukou českých. Když r. 1892 dne 3. a 4. května provedeny volby obecní, zvoleni Češi i z prvního a druhého sboru do zastupitelstva obecního, tak že od té volby je celé zastupitelstvo české. Volby došly potvrzení dne 14. října r. 1892, a dne 29. října r. 1892 zvolen starostou rodák Prostějovský Karel Vojáček.

Z mužů znamenitých, kteří se buď v Prostějově narodili nebo tu působili, jsou nejdůležitější:

Jindřich Vorličný, jinak Aquilinas, povýšen r. 1555 za předního správce školy Prostějovské. Vydal české a latinské spisy.

Jan Černý, lat. Niger, znamenitý lékař svého věku. Sepsal nejen díla lékařská ale i bohoslovecká. Nejznámější jeho spis jest první herbář český, který r. 1517 v Norimberce vytištěn.

Jiří Dikast, farář v Prostějově od r. 1608, odkud povolán r. 1612 na faru sv. Štěpána v Praze. Jako správce konsistoře Pražské korunoval falckrabí Bedřicha a jeho choť na království České.

Jan Filipec (známý jménem Jan Bosák), biskup Varadinský, správce biskupství Olomouckého, slavný diplomat věku svého, narodil se v Prostějově r. 1431 z rodičů chudých. Nejprve byl písařem u pánů z Cimburka; potom stal se důvěrníkem i rádcem krále Matiáše Uherského, který jej učinil biskupem Varadinským a kancléřem Uherským, tak že v tom postavení měl velký vliv na politické směry evropské. Roku 1492 vzdav se důstojností vstoupil do kláštera Františkánského v Uherském Hradišti, kde 17. června r. 1509 zemřel.

Martin Michalec, farář Prostějovský, kazatel a spisovatel, zemřel v Prostějově 24. ledna 1547.

Digitized by Google

Jan Palček (Paleček) pocházel buď z místa nebo z blízkého okolí; byl spolužákem Jana Filipce. Žil při dvoře krále Jiřího, kde byl oblíben pro vtipné a kratochvilné řeči. Zemřel v Litomyšli 9. listopadu 1498.

Ondřej Štefan narodil se v Prostějově r. 1528. Vydal spisy náboženské. Zemřel 21. července r. 1577.

3. Výsady.

Panovníci i držitelé panství Plumlovského, pečujíce o rozkvět a blaho Prostějova, udělili obci privilegia, obdarování, milosti a jiné listiny, a to:

1. Jošt, markrabě moravský, uděluje Prostějovu výroční trh na den Božího Vstoupení listem, daným v Brně v neděli květnou r. 1390.

2. Petr z Kravař dovoluje listem, daným v den hodu Ducha svatého r. 1406, by měšťané Prostějovští řídili se ve sporných záležitostech a dále i co se týče míry obilnin a nápojů dle práva Olomouckého. Potvrzuje také, aby všechny užitky mýta měli a ze všeho, cokoliv se do města na prodej přiveze nebo přinese, by vybírali poplatek. Za ty požitky zaplatí Prostějovští ročně 90 hř. gr., a to o sv. Václavu první a na sv. Jiří druhou polovici.

3. Matyáš, král uherský a český, povolil listem, daným v Budíně v pátek před sv. Duchem r. 1486, městu Prostějovu a obyvatelstvu jeho, aby všechny listiny, které pod obecní pečetí městskou vycházejí, zeleným voskem pečetili a pečeť přikrývati mohli.

4. Matyáš, král uherský a český, povolil listem, daným v Budíně ve čtvrtek po provodní neděli r. 1486, Prostějovu výroční trh v třetí neděli v postě.

5. Heralt z Kunštatu a z Plumlova chtěl udělati dva rybníky na Rohoznici u Prostějova. Poněvadž k tomu potře-

Digitized by Google

[illegible]

[illegible] ... Dáno v Budíně ... [illegible]

7. Johanka z Kravař a Ventislav z Pernštýna potvrzují ... práva Prostějovu a propůjčují, že každý, kdo ... zavázati, že všechna práva i svobody ... potvrzuje, a to se má státi dříve, než ... Dáno v Olomouci v pondělí po sv. Bartoloměji r. [illegible].

9. Vilém z Pernštýna daruje obci Prostějovské dva mlýny, jeden obecní, druhý sladovní a valchovnu i šlejfírnu se všemi důchody. Za to obdarování zavazují se měšťané platiti ročně 20 hř. gr., a to na dvakrát, o sv. Jiří a o sv. Václavě. Dáno na Plumlově v pátek po sv. Pavlu r. 1496.

10. Vilém z Pernštýna v úterý na den sv. Apolonie r. 1496 potvrzuje obdarování, která učinili Johanka z Kravař a Ventislav z Pernštýna.

11. Vilém z Pernštýna potvrzuje v pondělí před sv. Jiřím r. 1515 právo při odúmrtech a kšaftech, tak aby

mohl každý z obyvatelstva Prostějova v městě i na předměstí svým majetkem svobodně nakládati a jej komu libo poručiti. Kdyby někdo zemřel bez dětí a poručenství o statku neučinil, má statek připadnouti na jeho bratry a sestry; kdyby těch nebylo, na jich děti. Kdyby jmenovaných přátel nebylo, má se věnovati půl statku na špital a na záduší a druhá polovice se rozdělí na nejbližší přátele. Pakli přátel není, připadne druhá polovina obci. Dále stanoví se, že při vdavkách měšťanů se mají pořiditi svatební smlouvy. Kdyby se dcera vdala proti vůli rodičů, jest zbavena dílu, který by od nich dostati měla; rodičům jest ponecháno na dobré vůli, když jí co dají.

12. Vilém z Pernštýna ve středu na den sv. Víta r. 1516 vypisuje zevrubnější určení o dvou mlýnech, ze kterých platí Prostějovští 80 hř. gr. ročně, aby bylo dostatek vody na mlýny. Zavazuje se též i za své nástupce, že dodá ze svých lesů všechno potřebné dříví k stavění a k mlýnským potřebám. Kdyby se sušil některý rybník okolo Rakusek nebo na Rohoznici, mají Prostějovští právo dobytek tam pásti. V Hloučele od stavu Mostkovického až ku Vrahovicům mohou loviti ryby hospodáři nebo jich čeleď ku vlastní potřebě. Také dovoluje Vilém chytati ptáky kromě koroptví, divokých hus a kachen. Při Hloučele povoluje máčeti konopí. V Drozdovicích, které připojil ku Prostějovu, mají obyvatelé táž práva, jako jiní z předměstí Prostějovských. Úrok, jejž mají Prostějovští na lidech Drozdovických, bude se odváděti Vilémovi a jeho potomkům. Daruje měšťanům Prostějovským louku nad rybníkem Rakuským, začež platí ročně 11½ kopy gr.

13. Ferdinand I., císař a král, listem daným na hradě Pražském v úterý po stětí sv. Jana r. 1528 uděluje Prostějovu týdenní trh v pondělí, tak aby venkované mohli si věci nakoupiti, poněvadž trh čtvrteční na to nestačí.

14. Jan z Pernštýna listem daným v Meziříčí v sobotu před sv. Tomášem r. 1529 dává městu v užívání roli špi-

Digitized by Google

talskou za Hloučelí, která před časy městu a špitalu odňata byla. Ale kdyby majetník pole držeti nechtěl, může je prodati, peníze však mají býti věnovány k dobru špitalu.

15. Jan z Pernštýna listem daným na zámku Tovačovském v neděli po sv. Václavu r. 1533 obmezuje vinný šenk v městě a zakazuje prodej cizího piva ve vesnicích panství Plumlovského. Kdyby někdo čepoval pivo, které není z Pernštýnského pivovaru, mají měšťané Prostějovští právo pivo zabaviti a ve špitalu Prostějovském spotřebovati.

16. Císař Ferdinand I. uděluje Prostějovu výroční trh v pondělí po sv. Abdonu listem daným ve Vídni ve středu na den sv. Jeronýma r. 1534.

17. Jan z Pernštýna listem vydaným ve čtvrtek po sv. Jakubu r. 1535 povoluje, aby obec užívala platu, který lpí na pozemcích položených mezi ulicí Žešovskou a Petrskou, z nichž 26 zahrad bylo uděláno.

18. Jan z Pernštýna listem daným v úterý před sv. Kateřinou r. 1536 ustanovuje, že úmrtím otce připadá zbylý majetek matce a dětem stejnými díly. Kdyby některý z dědiců zemřel, tehdy jeho díl rozdělí se stejnou měrou na všechny živé; pakli však některý z živých svůj stav změní, ztrácí nároky na pozůstalost po zemřelém.

19. Císař Ferdinand I. uděluje Prostějovu listem daným v den sv. Maří Magdaleny r. 1537 tři koňské trhy, a to na středu a čtvrtek před nedělí oculi, na tytéž dni po květné neděli a na tytéž dni po sv. Bartoloměji.

20. Jan z Pernštýna na den sv. Lucie r. 1538 popouští městu Prostějovu rybník Zlechovský a Stichovský i s mlýnem pod Zlechovem, tak aby je Prostějovští opatrovali, drželi a jich k obecnímu dobru užívali. Za rybníky zavazuje se obec platiti ročně o sv. Václavě 44 zl.

21. Jan z Pernštýna vyhovuje listem daným v Meziříčí v pátek na den sv. Františka r. 1538 žádosti obce Prostě-

Digitized by Google

jovské, která si stěžovala, že někteří ze stavu rytířského v městě šenky drží, várek i jiných městských obchodů užívají, ale pracovati nechtějí. I ustanovuje, aby každému ze stavu rytířského, prve než se usadí v místě, bylo oznámeno, že musí všechny dávky jako jiný měšťan zapravovati, jinak že mu nebude dovoleno žádné živnosti městské provozovati.

22. Jan z Pernštýna listem daným v pondělí po sv. apoštolech Šimonovi a Judovi r. 1542 daruje Prostějovu tvrz Dětkovice se dvorem i vším příslušenstvím, ves Dětkovice, ves Vranovice, ves Dobrochov a pustinu Šibořice s lidmi, s poplatky, robotami, s rolí oranou i neoranou, s loukami, pastvinami, pastvišti, pustinami, háji, lesy, chrastinami, doly, horami, řekami, s vodami tekoucími i netekoucími, rybníky, mezemi, hranicemi, s hony, čižbami, štěpnicemi, zahradami, s vinohrady se vším plným právem i se všemi požitky, nic si na tvrzi Dětkovické a na všem svrchu psaném zboží neponechávaje. Zboží vyjmenované dává v držení a k dědičnému užívání moudrým a opatrným purkmistru a radě i vší obci města Prostějova, nynějším i budoucím věrným milým poddaným, a to bez všech nároků na obdarování se strany potomků pana Jana z Pernštýna.

23. Vojtěch z Pernštýna potvrzuje na zámku Plumlovském v pondělí před sv. Bartolomějem r. 1552 všechna nadání, obdarování a svobody městu Prostějovu. Zároveň připojuje, že kdokoliv z jeho potomků a nástupců by se chtěl uvázati v držení Prostějova, dříve nežli mu obyvatelé města poddanost a člověčenství slíbí, má obyvatelům práva, svobody, obdarování a nadání všechna, která mají neb míti budou, potvrditi. Potom teprv měšťané Prostějovští jsou povinni poddanost svému pánu slíbiti.

24. Vojtěch z Pernštýna listem daným v úterý před památkou sv. Václava r. 1555 určuje, aby z Prostějovských výsadních domů k vaření a vystavování piva oprávněných odebírali pivo krčmáři ze vsí Dětkovic, Vranovic, Dobro-

Digitized by Google

chova, Domamyslic, Vrahovic, Držovic, Krasic, Čehovic, Čechovic, Čelčic i Klenovic.

25. Vojtěch z Pernštýna v úterý před památkou sv. Václava r. 1555 učinil s obcí Prostějovskou směnu do odvolání, a to takovou, že jí prominul plat, který obec na zámek Plumlovský odváděla každého pololetí z mlýna horního a z mýta, což dělá ročně 181 kop 20 gr. č. Za ten plat postoupila mu obec a jeho nástupcům v držení Plumlovského panství statek i tvrz Dětkovice, vsi Vranovice a Dobrochov se vším právem i se vsí Domamyslicemi, kterou měli v zástavě od předků Vojtěcha z Pernštýna.

26. Vojtěch z Pernštýna dává revers stran pasení dobytka v rybníku Rakuském v den sv. Maří Magdaleny roku 1560.

27. Vratislav z Pernštýna potvrzuje ve středu před sv. Tomášem r. 1561 všechna obdarování, svobody a privileje, které byly udėleny Prostějovu.

28. Vratislav z Pernštýna ve čtvrtek na den sv. Václava r. 1564 uděluje předpisy měšťanům Prostějovským. Chce, aby všichni sirotci v Prostějově za obyvatele Prostějovské držáni byli. Dovoluje a připouští, aby si měšťané přijali kněze ku kázání slova Božího, k vykonávání bohoslužby a rozdávání těla i krve Ježíše Krista. Držitelé Prostějova nemají v budoucnosti žádný pivovar nebo sladovnu v městě nebo na předměstí stavěti na újmu a škodu měšťanů Prostějovských. Při rybnících Zlechovském a Stichovském mohou Prostějovští hráze zvýšiti, tak aby mohli co jim libo vody v nich nadržeti. Podruzi v městě nebo na předměstí, kteří nemají vlastního gruntu, nesmějí obchodů a kupectví provozovati. Židům nedovoluje se po domech zboží prodávati, ale mohou nakupovati po domech drůbež, husy, kachny, vejce.

29. Císař Maxmilian II. potvrzuje ve Vídni v pondělí po sv. Lucii r. 1564 všechna obdarování Prostějovským. Překládá zároveň výroční trh od Jošta, markraběte moravského, udělený na pondělí před Božím Vstoupením.

Digitized by Google

Hlavní oltář v chrámu Povýšení sv. Kříže v Prostějově.

Digitized by Google

Digitized by Google

Hlavní oltář v chrámu sv. Petra a Pavla v Prostějově.

Digitized by Google

Digitized by Google

30. Vratislav z Pernštýna vydal na den sv. Martina r. 1567 list, kde dovoluje Prostějovu pásti dobytek kol rybníků Rakusek a Rohoznice.

31. Vratislav z Pernštýna v úterý po sv. Michalu archandělu r. 1580 odstupuje Prostějovským rybník horní Rohoznici k dědičnému držení k užívání, tak aby toho místa užívati mohli buď pastvami, lukami neb jiným vhodným způsobem. Za postoupení rybníku mají Prostějovští platiti ročně majetníku Plumlova 70 zl., a to 35 zl. při sv. Jiří a 35 zl. při sv. Václavu.

32. Vratislav z Pernštýna dává revers o osévání rybníka Polního r. 1581 ve středu po neděli jubilate, kdy mu obec povolila rybník osíti.

33. Vratislav z Pernštýna listem daným v Litomyšli v pondělí po sv. Valentinu r. 1582 obnovuje zápověď týkající se provozování měšťanských živností osobami stavu rytířského, jako jest zkupování vína, obilí, provozování šenku, prodeje a obchodu vůbec. Zároveň potvrzuje městu privileje.

34. Jan z Pernštýna potvrzuje v Prostějově v pátek po památce slavného hodu velikonočního r. 1583 všechna nadání, obdarování a svobody měšťanům Prostějovským.

35. Jan z Pernštýna vydal list v Brně v sobotu po památce zvěstování Panny Marie r. 1584 o pasení dobytka kol rybníka Rakusek a dává revers, že mu obcí povoleno bylo jej oseti.

36. Císař Rudolf II. potvrzuje sbírku privilejí Maxmilianem II. potvrzenou na hradě Pražském v úterý po sv. Trojici r. 1590.

37. Jan z Pernštýna vydal obci revers stran pasení dobytka v rybníce Rakuském, který mu dovolila obec osíti.

38. Podobný revers vystavuje Jan z Pernštýna na sv. Jiří r. 1597, že mu povolila obec zasíti rybník Polní, který měl

Digitized by Google

býti sušen, jakkoliv má obec právo na něm jakož i kol rybníku Rakuského a Rohoznického dobytek pásti. Práva toho Prostějovští neužili; aby nebyli v privilejích zkráceni, dal na to Jan z Pernštýna revers.

39. Karel kníže z Lichtensteina oznamuje listem daným na zámku Prostějovském po památce slavného hodu velikonočního r. 1599, že koupil po smrti Jana z Pernštýna statek Plumlovský se vším příslušenstvím, kromě vsí Držovic a Vrahovic i rybníku Rakuského. Potvrzuje zároveň městu všechna obdarování a připojuje, že když někdo v město se uváže, má privileje napřed potvrditi, než mu město slíbí člověčenství.

40. Karel kníže z Lichtensteina listem daným na zámku Prostějovském ve středu po sv. Ondřeji r. 1599 daruje špitalu Prostějovskému k záduší pro lepší opatření chudých každoročně 60 zl.

41. Karel kníže z Lichtensteina oznamuje listem daným ve středu na Hromnice r. 1600, že všechna obec města Prostějova ne z nějaké povinnosti nebo z přinucení, nýbrž z dobré a svobodné vůle na splacení jeho dluhů (které si udělal koupením panství Plumlovského a města Prostějova), jemu věnovala 27.000 zl., což přijímá od svých věrných poddaných se vší náležitou vděčností a zavazuje se jim to vynahrazovati v budoucnosti všeljakou milostí a láskou.

42. Karel kníže z Lichtensteina dává na Plumlovském zámku dne 16. prosince r. 1610 obci Prostějovské revers, že mu povolila osíti rybník Polní.

43. Karel kníže z Lichtensteina listem daným na zámku Prostějovském na den narození Panny Marie r. 1614 oznamuje, že měšťané učinili sbírky, aby zaplatili zbraně zjednané. Poněvadž však nebyli povinni učiniti sbírku, dává jim na to Karel z Lichtensteina úpis, aby vykonání sbírky jim nebylo počítáno ke škodě.

Digitized by Google

Všechny privileje městu Prostějovu potvrdili dále: Karel Eusebius kn. z Lichtensteina na zámku v Mor. Třebové na den sv. Václava r. 1633, císař Leopold I. v Linci dne 29. prosince r. 1680, Jan Adam kníže z Lichtensteina 24. února r. 1685, císař Karel VI. dne 7. dubna r. 1712, císařovna Marie Terezie dne 21. července r. 1747, císař František I. dne 26. května r. 1792.

Antlerka, ves 8·6 *km* severně od Prostějova, má 71 domů a 334 obyv.; přísluší k faře i ke škole Slatěnické.

Ves založena na pozemcích rozprodaného dvoru Slatinského r. 1787.

Kaplička v osadě postavena r. 1858.

Bedihošť, ves 5·7 *km* jv. od Prostějova, má 57 domů, 770 obyv., školu; přísluší k faře Kralické. Bedihošť s Václavovicemi tvoří jednu obec o rozloze 643·8877 *ha*, a čítá 110 domů a 1099 obyv.

Od r. 1870 jest tu dvojtřídní škola, vystavěná nákladem 7800 zl. Do školy chodí 165 žáků.

Kaple sv. Floriana stála 5000 zl. Na vížce jsou dva zvony. Čteme na: 1. Ulil E. Weber v Brně. Přelit nákladem dobrobinců Bedihošťských 1891, kdy slavil kněžské druhotiny vdp. děkan, farář a rodák Kralický Tomáš Švehlík. 2. Ulil E. Weber v Brně 1891. Sv. Josefe, pros za nás v hodinu smrti naší.

Cukrovar stojí na místě spustlého dvora. V továrně vyrábí se surovina a cukr raffinovaný. K cukrovaru patří 450 *ha* polí. Majetníkem závodu jest společnost moravských cukrovarů v Olomouci. Roku 1874 stanoven akciový kapitál $1\frac{1}{2}$ mil. zl. v 7500 akciích po 200 zl.

V Bedihošti jest pošta a od 1. července r. 1870 stanice severní dráhy.

Digitized by Google

Dle Bedihoště jmenoval se v 13. stol. jeden rod rytířský. Bedihošť vytkytuje se r. 1260 jako majetek kláštera Hradišťského. Roku 1348 postoupil klášter Bedihošť v užívání Markvardovi z Morkovic za majetek, který měl Markvard v Bouňovicích. Roku 1516 ujednala obec smlouvu s Pavlem, opatem kláštera Hradišťského, stran snížení roboty. Po zrušení kláštera připadl Bedihošť náboženskému fondu a přidělen ku správě úřadu v Břesovicích.

Václavovice, ves přidělená k obci Bedihošťské, má 53 domy a 329 obyv.; přísluší k faře Kralické a ke škole Bedihošťské. Ves založena r. 1785 z rozdělených pozemků panského dvora. Prvních příslušníků obce bylo 40; každý dostal 6 měřic půdy.

Na návsi kaplička sv. Václava.

Biskupice, ves, má 415·6371 *ha* půdy, 64 domy, 372 obyv., jednotřídní školu; přísluší k faře Kralické.

Škola jest tu od r. 1835. Školní budova počala se stavěti dne 21. dubna r. 1863; stavba stála kromě dovozu 2780 zl. V r. 1892 budova rozšířena. Školu navštěvuje 74 žáků.

Kaple sv. Markéty vystavěna r. 1770 od Víškovského měšťana Matouše Koldy; r. 1782 rozšířena a r. 1892 uvnitř opravena.*)

Roku 1358 uvádí se tu Martin, řečený Huška z Biskupic. Roku 1368 Mareš Huška z Biskupic s Jakubem Moravou vystupují jako spoludržitelé na všem, co mají.

Brodek, městys, leží na císařské silnici, při potoku Broděnce, 12·3 *km* jižně od Prostějova. Má 518·4259 *ha* půdy, 187 domů, 1010 obyv., kostel, faru, trojtřídní školu.

Farní chrám Povýšení sv. Kříže vystavěn na místě starého kostela r. 1726 od Pavla Karla svob. pána z Klein-

---

*) Na vížce zavěšený zvon má nápis: Anton Obletter 1796. Sancta Maria mater Dei ora pro nobis nunc et in hora mortis nostrae. (Svatá Maria, matko Boží, oroduj za nás nyní i v hodinu smrti naší.)

Digitized by Google

burgu a jeho choti Františky. K založení chrámu vztahuje se nápis, vytesaný v kámen a zasazený nad hlavním vchodem do kostela.*) Kostel jest 30·3 *m* dlouhý, 15·1 *m* široký, 22·7 *m* vysoký. Má kromě hlavního 4 poboční oltáře, zasvěcené sv. Františku Sal., Narození Panny Marie, Panně Marii Lourdské, sv. Josefu.

Na věži jsou hodiny, 3 zvony a umíráček.**)

Kostelu daroval dle poslední vůle ze dne 16. února r. 1778 Frant. Ant. hr. ze Schrattenbachu, biskup Brněnský, paramenty a nádobí obřadní ze své kaple v Brně. Založil nadaci 1000 zl. při kostele a věnoval 1000 zl. jako kapitál, z jehož úroků mají býti chudí podělováni.

Kostel přidělen v 17. a 18. století do Otaslavic. Teprv 10. prosince r. 1784 založena tu náboženskou maticí lokalie.

Farní budova postavena o jednom poschodí r. 1784. K far-

---

*) Nápis zní: Amantisimi conjuges Paulus Carolus Sac. Rom. Imp. Liber Baro de Kleinburg Sac. Caes. Regiaq. Majestatis Camerae Aulicae consiliarius haereditarius Dominus in Predlitz et Ottoslavicz et Francisca Renata Orta Bar. Ausperskin dē Famal Eccl̄esiām hanc a fundamentis proprys sumptibus. Erectam Deo O. P. Max. invocata Sanctissimae Crucis exaltatione unanimi pietate sacram P. P. Anno redemptae hemanitatis MDCCXXVI. (Vroucí láskou spojení manželé Pavel Karel sv. řím. říše svob. pán z Kleinburgu, Jeho cís. král. posvátného Veličenstva komoří rada, dědičný pán na Brodku a Otaslavicích a Františka Renata roz. baronka Ausperskova z Famalu chrám tento ze základu vlastním nákladem postavili a Bohu Všemohoucímu vzývavše Pozdvižení nejsvětějšího Kříže jednotnou zbožností posvětili roku spásy lidstva 1726.)

**) Nápisy na zvonech jsou: 1. Anno 1717 goss mich Franz Zechenter in Wien. Campanam hanc dedicat et consecrat est — Feliciter regnante Carolo VI augustissimo imperator — a Paulo Carolo R. J. Liber Baro a Kleinburg — Haereditarius dominus in Praedlitz et Ottaslavic — Ejusdem majestatis camerae aulicae actualis consiliario. (Zvon tento věnoval a posvětil za slavného panování Karla VI. císaře, Pavel Kar. řím. říše svob. pán z Kleinburgu, dědičný pán na Brodku a Ottalavicích, téhož Veličenstva skutečný komorní rada.) 2. Wolfgang Straub, Olomuc 1865. Sub A. R D. Francisco Hrabec, parocho Procdlic. 3. 1802

Digitized by Google

nosti náleží Brodek, Dobrochov, Sněhotice, Ondratice; osadníků přifařených jest 2933.

Vsi, které přináležejí k faře, byly dříve též do Brodku přiškoleny. Roku 1813 odloučil se od školy Brodecké Dobrochov, r. 1870 vyškolena ves Ondratice, tak že při Brodecké škole zůstaly jenom Sněhotice. Žáků jest 220.

Nová trojřídní škola vystavěna o jednom patře r. 1873 nákladem 13.000 zl. Stojí na místě domu, který daroval obci r. 1592 Jan Žalkovský ze Žalkovic.

Krásný zámek leží na severozápadní straně městyse. Blíž zámku jest úřednické stavení s kanceláří, dvůr a sýpka. Velkostatek má v Brodku pivovar zařízený na várky o 30 *hl*, sladovnu na 3—4000 *q* sladu roční výroby, parní mlýn, dvůr zvaný „bažantnice". Dvůr bažantnice stojí na místě bývalého hradu „Brodek", který byl obklopen ke své ochraně se všech stran vodou.

Velkostatek Brodecký s Hor. i Dol. Otaslavicemi, se statkem Želčí a s Ondraticemi má 1223·24 *ha* půdy; daní platí 3291 zl. 50 kr.

V Brodku jest c. k. poštovní a telegrafní stanice, od r. 1872 četnická stanice, mlýn; býval tu do nedávna lihovar,

Ze spolků jsou tu: čtenářský spolek Svornost od r. 1870, občanská záložna, dobrovolný sbor hasičský od r. 1886, potravní spolky.

Brodek byl již ve 14. stol. městysem, který r. 1430 od Husitů táhnoucích z Brna do Olomouce zpustošen byl.

Roku 1334 povolil papež Jan XXII. biskupovi Olomouckému Janu Volkovi stavěti tu klášter minoritský. V 14. stol. patřil Brodek ku hradu Otaslavickému. Vojtěch, Olomoucký kanovník, Mikuláš a Ingram prodali r. 1376 statek Otaslavický Pavlovi ze Sovince. Dědicové Pavlovi přepustili r. 1379 statek Michalovi z Otaslavic. Od r. 1492—1530 patřil Brodek pánům z Boskovic a z Černé Hory; na to držel statek Jan Hrubčický z Čechtína. Od r. 1590—1615 jest majitelem

Digitized by Google

Brodeckého statku a Otaslavic Jan Žalkovský ze Žalkovic. V první polovici 17. stol. byl statek rozkouskován; teprv 19. září r. 1689 Jan Václav Sedlnický svob. pán z Choltic odkoupil Brodek i s Otaslavicemi za 130.000 zl. Vdova po Sedlnickém Eleonora prodala oba statky 17. října r. 1707 Karlu Pav. svob. pánu z Kleinburku za 107.000 zl. Jeho syn Kar. Bedřich z Kleinburku postoupil je 11. června 1733 hraběti z Ulefeldu v ceně 200.000 zl. Poslední prodal oba statky, bažantnici a svobodný dvůr v Ondraticích 6. září 1766 Frant. Ant. hraběti ze Schrattenbachu za 206.000 zl., po jehož smrti zdědil vše jeho syn Otto. Nástupcem v dědictví stal se Frant. Antonín hrabě ze Schrattenbachu, který byl biskupem Brněnským. Po smrti biskupově dědil statek synovec jeho Vincenc Josef, který brzy zemřel. Za dědičku ustanovena dcera zemřelého Isabella hraběnka ze Schrattenbachu, která se provdala 19. listopadu r. 1827 za Gustava hraběte Kalnokyho svob. pána Kerespatak, v které rodině statek dosud se nalézá.

Brodek zpustošili Francouzi r. 1805 a 1809. V r. 1866 sídlel v zámku korunní princ Bedřich, potomní císař německý.

Výsady udělil Brodku Jan Hrubčický z Čechtína. Brodek a vesnice k panství přináležející: Otaslavice, Sněhotice, Ondratice a Doloplazy osvobodil od hlásek. Za to musely uvedené obce platiti roční plat, který se odváděl na dvakrát: o sv. Václavu a o sv. Jiří. Poněvadž obyvatelé osad uvedených předčasnou smrtí Jana Hrubčického neměli na obdarování žádného písemného zajištění, žádali o to poručníků dítek nezletilých po Janu Hrubčickém, kteří jim listem potvrdili výsady v sobotu před nedělí oculi r. 1586.

Téhož roku a dne dostalo se obci písemného vyjádření o šenku vína. Obec byla povinna každého roku na konci masopustu vyšenkovati dvě bečky panského vína. To jí bylo prominuto, ale platila vrchnosti 10 zl. na sv. Jiří a 10 zl.

Digitized by Google

na sv. Václava. Tehdáž dostalo se obci práva držeti dolní rybník mezi Brodkem a Kobeřicemi ležící; za užívání rybníka zavázala se obec ročně 60 zl. vrchnosti odváděti.

Dekretem ze 7. srpna r. 1792 povoleny Brodku tři výroční trhy, které připadají na úterý před Hromnicemi, před narozením P. Marie a po sv. Alžbětě.

Břesovice, ves 8·6 *km* jihovýchodně od Prostějova, má 622·2139 *ha* půdy, 116 domů, 579 obyvatelů, kostel, faru, dvoutřídní školu obecnou.

Prvotní ves tvořily domy vystavěné po obou stranách návsi. Později vystavěná část, zvaná „dvůr", má svůj název od toho, že domky obývány většinou lidem zámeckým.

Kostel farní sv. Petra a Pavla stojí na návrší uprostřed hřbitova a vede k němu 52 schodů. Byl vystavěn na místě starého kostela od r. 1674—1681 od opata Alexandra Vortiusa. Znak opatův zasazen nad vchodem do chrámu a opatřen letopočtem 1674. Kostel má dvojí sloh; presbyterium jest v slohu gotickém a loď chrámová má sloh romanský. Presbyterium má délku 7·8 *m* a šířku 5·8 *m*; loď chrámová jest dlouhá 10·3 *m* a široká 6 *m*. Vnitřek chrámu jest pěkně upraven a byl r. 1889 nákladem 720 zl. vymalován. Obraz na hlavním oltáři maloval Hellich. Dva poboční oltáře jsou zasvěceny Panně Marii a sv. Norbertu.

Opodál kostela na hřbitově, který se rozkládá kolem chrámu, stojí o samotě čtyřhranná věž se třemi zvony.*)

Na vrchu, na němž kostel zbudován, zelenají se košaté lípy, v jichž stínu zřízen Boží hrob, u kterého postaveny v nadpřirozené velikosti pískovcové sochy Panny Marie Bolestné a sv. Jana Ev.

---

*) Nápisy na zvonech zní: Rss. D. Friderico Valentinus Schinal 47 abbas monasterii Gradicensis ordinis premonstratensis post bellum suadicum in honorem S. Mariae in coelos assumptae me fieri fecit ac benedixit 1650. Stephanus Mollot Lotharingus hoc opus fecit 1620. (Nejdůstojnější p. Bedřich Valentin Schinal, 47. opat kláštera Hradišťského

Digitized by Google

Náhrobní kámen Matouše z Bystřice v kostele sv. Petra a Pavla v Prostějově.

Digitized by Google

Digitized by Google

K farnímu kostelu přiděleno jest 964 osadníků z Břesovic a Kelčic.

Farní budovu o jednom poschodí z r. 1689 vystavěl opat Robert Želecký z Počenic.

Uprostřed vsi stojí kaplička sv. Jana Nep., která postavena r. 1800.

Národní škola dvoutřídní byla zbudována na místě staré školy r. 1886 nákladem obce za 13.779 zl. Před tím bývala škola v č. 52 a později v č. 62. Starou školu přízemní vystavěl r. 1824 kníže Metternich. — Žáků školou povinných jest 110.

Příjmy učitele před rokem 1869 byly tyto: Sedlák dával učiteli mandel pšenice a mandel ovsa, chalupník 6 snopů pšenice a 6 snopů ovsa. Z Pivína a z Kelčic dával sedlák 12 snopů pšenice, 12 snopů ovsa. — Školné vybíralo se vždy v sobotu odpoledne a platilo se 4 kr. šajnů z 1 žáka za 6 dní a 2 bochníky chleba ročně, které dávali pouze pololáníci. Koledou dostával učitel zvlášť pečený koláč a o velikonocích 4 vejce z každého žáka. Za psaní předpisů obdržel od žáků po 2 kr.

Zámek v Břesovicích vystavěl r. 1681 opat Robert Želecký z Počenic. Zámek náležel ke klášteru Hradišťskému až do r. 1784. Jmenovanému klášteru daroval panství Břesovické Olomoucký kníže Otto jako záduší za zemřelou dceru Svatavu. Roku 1785 připadly Břesovice náboženskému fondu,

řádu premonstratského, po válce švédské ke cti Blahoslavené Marie na nebe vzaté dal mne vzdělati a posvětil mne 1650. Štěpán Mollot Lotharink toto dílo učinil 1620.) 2. In honorem S. Crucis benedicata fudit Wolfgang Straub Olomucii 1823. (Ke cti sv. Kříže posvěcen, ulil W. Straub v Olom. 1823.) 3. A F. Stanke Olomucii fusa 1862 sumptibus ecclessiae Brssovic parocho R. d. Francisco Lerch. Honori apost. princ. Ss. Petri et Pauli. (Od F. Stanka v Olom. ulit 1862 nákladem faráře chrámu Břesovického důst. p. Fr. Lercha. Ke cti apoštol. knížat sv. Petra a Pavla.)

Digitized by Google

od kterého je koupil roku 1825 kníže Klement Václav z Metternich-Winnenburg-Ochsenhausen. Od knížete Metternicha získal Břesovice koupí r. 1873 Bruno Vojáček.

Polnosti náležející k panství rozprodány r. 1784 mezi poddané, tak že vrchnosti patřila potom jenom zahrada při zámku a malý les, 2 hodiny vzdálený, na Brodecku „Prelátsko“ zvaný, o němž se neví, kdy a jak byl s panstvím spojen.

K panství Břesovickému patřily osady: Bedihošť, Pivín, Hradčany, Obědkovice, Strerovice.

Povinnost poddaných Břesovických záležela v materielních furách; pololáníci, čtvrtníci a chalupníci museli pro vrchnost obstarati potřebný počet dovozů. Do zámků Břesovického a Vícoměřického jakož i do pivovaru Hradčanského dovážely se různé potřeby. Kromě dovozu platil pololáník vrchnosti celoročně 36 zl. konv. měny a k tomu přidal 6 měřic ječmene. Sedláci museli se účastniti jako honci honu.

V roce 1848, kdy zrušeny všechny povinnosti poddanské a výkupy zavedeny, platilo se výkupu z pololánu 400 zl. stř., z chalupy 80 zl.

Spolky jsou tu: čtenářsko-pěvecký spolek od r. 1875, občanská záložna od r. 1895 a potravní spolek založený r. 1896.

Čehovice, ves 7·5 *km* jihovýchodně od Prostějova, leží na okresní silnici z Prostějova do Kroměříže. Má 711·2425 *ha* půdy, 116 domů, 645 obyv., kostel, faru, dvoutřídní školu.

Farní kostel r. 1788—89 stavěný stojí uprostřed osady a jest zasvěcen sv. Prokopu. Obraz sv. Prokopa na hlavním oltáři maloval Frant Havelka z Loštic. Poboční oltáře jsou dva; jeden jest sv. Kříže, druhý Bolestné Panny Marie. Kostel r. 1888 vymalován.

Nad průčelím chrámu vypíná se věž. Při požáru, kterým dne 15. května r. 1820 celá osada byla zničena, rozlily se

Digitized by Google

i zvony. Později 3 nové zvony na věž zavěšeny.*) Poněvadž stará věž byla nízká, zvýšena a r. 1888 zřízeny na ní nové hodiny od Šauera z Vídně za 664 zl.

Starý kostel, o němž jest v dějinách vzpomínka r. 1423, 1480 a 1503, stával na pahorku, kde stojí kaplička sv. Prokopa. Vůkol starého kostela byla rozložena i dřívější osada Čehovice, která v třicetileté válce byla zpustošena. Občané umluvili se tehda, že založí osadu uprostřed svých pozemků a blízko vody v místech, kde se nyní nalézá.

Hřbitov býval dříve kolem starého kostela. Zrušením kostela zrušen i hřbitov. Nový založen poblíž obce a r. 1872 rozšířen.

Farní budova vystavěna r. 1787 z kamení bývalého chrámu; byla jen o přízemí do r. 1880. Jmenovaného roku zvýšena na 1 poschodí; výdaj na stavbu kromě darovaných cihel činil 3642 zl.

Školní budova jest o 1 patře. Vystavěna byla v r. 1884; dne 25. listopadu r. 1884 počalo se v ní vyučovati. Stavba stála 18.802 zl. Do školy chodí 104 žáci.

Mlýn zdejší připomíná se již r. 1503.

Spolky jsou tu: rolnická záložna od r. 1871, čtenářsko-pěvecký spolek Svornost od r. 1883, dobrovolný hasičský sbor od r. 1886.

Z výsad Čehovicům udělených uvádíme tyto:

V r. 1503 ve středu po sv. Valentinu Jan ze Šellenberku a jeho manželka Johanka z Krajku dali celé obci list

*) Nápisy na zvonech jsou: Per Franciscum Stanke Olomuci 1822. E duabus campanio grandi incendio 15 maji 1820 liquaefactis haec una confecta. (Od Fr Stanka v Olom. 1822 Ze dvou zvonů, které velikým ohněm 15. května 1820 se rozlily, tento jeden zvon jest zhotoven) 2. Per Franciscum Stanke Olomuci 1822. Expeciali begnitate suae caes. majest. haec campana in honorem S. Procopii donata comunitati Čehovicensi. (Zvláštní milostí Jeho cís. Veličenstva tento zvon ke cti sv. Prokopu darován obci Čehovické.) 3. Per Leop. Fr Stanke 1832. — Nad svatyní zvonek pochází z r. 1865.

Digitized by Google

jistoty na dvůr v Čehovicích, který obec dostala k užívání od držitelů Tovačova pod plat osepný. Zároveň byli Čehovičtí sproštěni všech robot, které při dvoře jindy dělali. K jednotlivým purkrechtům Jan z Šellenberku přidělil louky, které nesměl však nikdo odprodati. Za obdržené louky byli obdarovaní povinni 1 den na panské louce trávu síci.

Roku 1558 ve čtvrtek po sv. Maří Magdaleně potvrdil Vratislav z Pernštýna a na Tovačově Čehovským nadání na dvůr v Čehovicích, který pod osepný plat přijali, a drží a na louky, které dostali.

Roku 1577 v pondělí po sv. Markétě povoluje Vratislav z Pernštýna obci Čehovické užívati malované pečeti. Pečeť rozdělena na 4 díly. V levém poli nahoře jest ve zlaté půdě černá zubří hlava s krunýřem v chřípích, pod tím v poli zlatý snop s klasy; v pravo nahoře zlaté snopy s klasy a pod tím 2 železná krájedla položená křížem.

Obdarování Čehovickým udělená potvrdil na Tovačově v sobotu po sv. Jiří r. 1601 dědic panství Tovačovského a vsi Čehovic, Weykhard hr. ze Salm-Neuburku.

Když za panování císařovny Marie Terezie majetky a práva do gruntovních knih byly zaznamenávány, opomenula obec s lukami darovanými tak učiniti. Hrabě Künburk dal všechny louky při Čehovicích na své panství Tovačovské zaznamenati a zajistiti. Roku 1836 vedl se o louky ty spor, který se ukončil r. 1848. Na žádost deputace obce Čehovické nařídil císař Ferdinand, tehda v Olomouci dlící, hraběti Tovačovskému, by se s Čehovskou obcí vyrovnal. Při vyrovnání provedeném předal hrabě louky po pravé straně potoka Březuvky obci; levá strana přidělena k Tovačovu.

Čechůvky, ves 4 *km* východně od Prostějova, má 121·5384 *ha* půdy, 28 domů, 149 obyv.; přísluší k faře a škole Kralické.

Východně osady stojí o samotě kaple sv. Otilie, vystavěná roku 1722. Téhož roku povoleno sloužiti v ní 2 mše ročně

Digitized by Google

Roku 1360 patřila část osady Bolkovi. Ovdovělá jeho manželka Markéta dala tu r. 1371 své věno připsati Jakubovi ze Selutic. Roku 1391 zajistil Herš Skřítek z Trpenovic na vsi Vrahovicích a majetku svém v Čechůvkách Dorotě, manželce své, 57 hř. Syn jeho Jan Skřítek přibral do spoludržení majetku v Čechůvkách Petra z Čertorej. Petr zděděv osadu prodal ji r. 1437 Janu ze Závišic a jeho sestrám Barboře, Ludmile a Dorotě. Od posledních přejal statek Jiří z Choltic i Sedlnic, který jej odstoupil r. 1470 Heraltovi z Kunštatu za 234 dukátů. Heralt daroval r. 1492 ves Čechůvky nemocnici Prostějovské.

Čelechovice, ves 5·7 *km* severně od Prostějova, má 151 domů a 1015 obyv. Pod obecní správu přidělena jest osada Kaple; s tou mají Čelechovice 177 domů, 1169 obyv. a 523·8854 *ha* půdy. Východní část Čelechovic patří k faře Smržické, západní k faře Kostelecké.

Škola národní byla vystavěna r. 1874 na jedno poschodí; má 3 třídy, do kterých chodí též děti z Kaple; všech žáků jest 230.

Uprostřed obce jest kaple Obětování Panny Marie, v níž se koná mše čtyřikrát do roka.

Bývalý dvůr zdejší byl po zrušení kláštera sv. Kláry v Olomouci r. 1782 dílem rozdělen, dílem na pozemcích jeho založena osada Kaple. Statek Čelechovský připadl náboženskému fondu, od něhož jej koupil dne 4. října r. 1825 hrabě Filip ze Saint-Genois.

V letech 1838—40 vystavěn cukrovar na výrobu surového cukru z cukrovky. Patří akciové společnosti ve Vídni, která se ustavila s kapitálem 350.000 zl. Cukrovar má elektrické osvětlení od 18. dubna r. 1883.

V Čelechovicích jest c. k. poštovní úřad, telegrafní a železniční stanice.

Ze spolků jsou tu: čtenářský spolek Rostislav, tovární sbor hasičů, první živnostenský zásobní spolek.

Digitized by Google

Poblíž vsi na jihovýchodním sklonu Kosíře jsou lomy na vápenný kámen.

Na polích mezi nádražím a cukrovarem odkryto pohřebiště žárové s četnými popelnicemi a s bronzovými i železnými přídavky.

Značná část Čelechovic patřila r. 1190 Olomoucké metropoli. Roku 1315 zastavil král Jan Lucemburský 7 lánů a mlýn zvaný „Chudobice" Bedřichovi z Linova. Později zastavil Jan totéž Vokovi z Kravař za 100 hř. Roku 1360 měli tu bratři Ondřej a Jan z Čelechovic svobodný dvůr a 3 dvorce, což vše přenechali r. 1370 Jakubovi a Štěpánovi z Čelechovic. Roku 1381 obdržel Ješek z Čelechovic od Vlčka z Opatovic v Čelechovicích 1 svobodný dvůr s tvrzí, 2 lány a 2 dvorce; vdova Ješkova Vojslava odstoupila své věno bratřím Jindřichovi a Zbyňkovi z Krumsína a synovi Janovi. V letech 1410 a 1437 jmenuje se tu Mikuláš Cikan z Čelechovic. Roku 1446 obdržel svobodný dvůr Čelechovický Jakub z Dřínova od Jiřího z Kravař; dvůr připsal Petr z Dřínova r. 1464 Ludmile z Lešan. Roku 1473 uvádí se jako držitel vsi Rosek z Hoštěhrádku; ten odkázal ves i svobodný dvůr r. 1512 klášteru sv. Kláry v Olomouci.

Kaple, kolonie založená r. 1789, leží na pahorku východně Kosíře po obou stranách silnice Prostějovsko-Litovelské, 6·5 *km* severně od Prostějova. Má 26 domů a 154 obyv. Jest přidělena pod obecní správu v Čelechovicích; přísluší k faře Kostelecké a ke škole Čelechovické.

Na vrcholu u Čelechovic stála již v 17. století kaple Marianská a později i klášter tu postaven. V r. 1727 dovoleno na prosby konventu, že v kapli každodenně konal ustanovený kaplan mši. Tehdáž byly podřízeny Čelechovice a Třepčín zdejší duchovní správě. Po zrušení kláštera r. 1786 použito staviva z kaple i z kláštera ke stavbě kostela v Dubanech. Roku 1789 dne 9. června prodáno obydlí duchovního správce za 257 zl. soukromé osobě. Z výtěžku toho a ze

Digitized by Google

250 zl., pojištěných na statku Čelechovickém, zřízena lokálka ve Slavkově na Přerovsku.

Dětkovice, ves 8·6 *km* jižně od Prostějova, má 532·6028 *ha* půdy, 142 domů, 563 obyv., dvoutřídní školu obecnou; přísluší k faře Určické.

Dříve chodily děti do školy Určické. Roku 1789 zřízena tu jednotřídní škola. Od r. 1789—1805 vyučovalo se v č. 15, na to v domě obecním č. 10, které přestavěno na jedno poschodí; v novém domě vyučuje se od r. 1875. — Školu navštěvuje 120 žáků.

Kaple sv. Anny vystavěna r. 1835 a uvnitř vymalována r. 1897. Na vížce jsou dva zvonky, sv. Floriana a Jana Křtitele, jež mají stejné nápisy: Ulit od Vojtěcha Hillera vdovy v Brně 1874.

Na mírném návrší jižně osady stojí mlýn větrný s několika domky; tato část vsi sluje Planiva.

Ves Dětkovice byla zvláštní statek s tvrzí a svobodným dvorem.

Roku 1355 prodala Markéta z Dětkovic zdejší dvůr Jindřichovi z Nevojic za 40 hř. gr. Roku 1376 jmenuje se držitelem statku Jan ze Šternberka. O 10 let později prodal Štěpán z Holštýn-Vartnova tvrz i ves Dětkovice, vsi Křenovice, Mitrovice, Valdov a Štětovice bratřím Mysliboru a Maršíkovi z Radověšic. Myslibor prodal r. 1391 ves i tvrz se svobodným dvorem, vsi Křenovice, Mitrůvky Petrovi z Kravař. Jan z Kravař postoupil Dětkovice Bohunkovi zvanému Puklice. Roku 1407 markrabě Jodok odstoupil právo na ves Sulíkovi z Konice. Petr z Konice prodal Dětkovice s pevností a svobodným dvorem r. 1446 Bohdalovi a Vaňkovi z Bařic. Vaněk přenechal r. 1480 statek Petrovi a Janovi z Čertoryj. Jan Čertoryjský z Čertoryj prodal na den sv. Václava r. 1541 Dětkovice, Dobrochov, Vranovice, pustinu Šeborovice Janu z Pernštýna za 3250 kop gr., který r. 1542 vše přenechal městu Prostějovu.

Digitized by Google

Dobrochov, ves 10·6 *km* jižně od Prostějova, má 254·5889 *ha* půdy. 70 domů. 296 obyv., jednotřídní školu obecnou; přísluší k faře Brodecké. K obci přináleží hostinec „Fajfka".

Dobrochov patřil školou do Brodku, odkud se odloučil r. 1813. Školní budova vystavěna r. 1875. Školou povinných dětí jest 53.

Roku 1348 uvádí se jako majetník Dobrochova Lambert z Rájce. Roku 1373 odstoupila Markéta z Vranovic zdejší tři lány Heršovi z Přestavlk a Divovi z Čekyně, od nichž je koupil r. 1376 Jan Puška z Kunštatu; připojiv ves Dobrochov k Otaslavicům přenechal ji r. 1398 Anně, své manželce, k doživotnímu užívání. Roku 1418 pojistil Erhard Puška z Kunštatu Kateřině své choti v Dobrochově na 15 lánech, 2 hospodách, 8 dvorcích a ve Vranovích na 9 lánech, hospodě a 4 dvorcích, pak na majetku svém ve Služíně, Čestíně a Vícově 100 hř. ročního příjmu. Roku 1437 Heník z Valdštýna majetek vyjmenovaný zdědil, ale postoupil jej Vokovi z Holštýna, od něhož vše zase koupil r. 1448. Potom v držení Dobrochova a Vranovic jmenuje se Ctibor z Cimburka, který obě vsi odstoupil r. 1492 svému bratru Adamovi z Cimburka. Od Ladislava z Boskovic dostaly se jmenované vesnice r. 1512 držiteli Dětkovic Janu z Čertoryje, který je postoupil r. 1541 Janu z Pernštýna, jenž je věnoval r. 1542 městu Prostějovu.

Válečné svízele zažil Dobrochov při vpádu Prusů na Moravu r. 1742 a pak v r. 1805, kdy dne 27. listopadu místo vydrancováno ruským vojskem.

Jako zvláštnost budiž připomenuto, že ve svátek Panny Marie, připadající na 8. září, mají obyvatelé Dobrochova „studenou kuchyni". Toho dne v místě se netopí a oheň se nerozžehne. Zvyk ten vztahuje se k dobám minulým, kdy jak dosud vypravovány slavnostní průvody do Pivína. Přihodiloť se jednou, když poutníci se octli za osadou, že pozorovali vznik požáru v Dobrochově. Těm, kteří se vrátili

Digitized by Google

Náhrobní kámen Jana Lothy v kostele sv. Petra a Pavla v Prostějově.

Digitized by Google

domů, statky shořely, kdežto oněm, kteří dále se ubírali, zůstal majetek neporušen. Na památku toho učiněn slib, dle něhož zdrží se obyvatelé výše nadepsaného dne teplých pokrmů.

Držovice, ves 2·8 *km* severně od Prostějova, leží na úpatí pahorku stejnojmenného poblíž císařské silnice, vedoucí do Olomouce. Má 758·4632 *ha* půdy, 118 domů a 726 obyv. S přivtělenou k obci osadou zvanou Hrázky čítá 136 domů a 822 obyv. Přísluší k faře Vrahovické.

Obec patřívala do r. 1870 ke škole Vrahovické. Jmenovaného roku byla vyškolena a vystavěla si školu na 1 poschodí, která byla r. 1882 na dvoutřídní rozšířena. — Dětí školu navštěvujících jest 174.

Severně osady stojí kaple sv. Floriana, kterou vystavěla obec r. 1708.

Polnosti panského dvora, patřícího do Kralic, jsou pronajaty.

Ze závodů průmyslových jest tu mlýn a cihelna. V hliništi při kopání nalezeno staroslovanské pohřebiště.

Spolky: Čtenářsko-pěvecký spolek Svornost, rolnická záložna, hasičský dobrovolný sbor od r. 1892.

V roce 1398 byla v Držovicích tvrz, svobodné manství a dva mlýny. Tvrz zanikla sice r. 1408, avšak v r. 1447 byla znovu postavena. V roce 1450 uvádí se tu lázeň a dva hostince.

Roku 1365 měl v držení Držovice Budislav. Roku 1368 prodal Oneš z Držovic se svými syny zdejší dvůr Lovkovi, který Majdaléně, své manželce, pojistil tu 200 hř. R. 1376 Pešek Jícha z Držovic Anně, choti své, v Držovicích zajistil na svém majetku 50 hř. gr. a r. 1382 připsal druhé své manželce Johance na dvoře Držovickém 60 hř. gr. Pešek Jícha postoupil r. 1387 Mikšovi z Víceměřic 1 a půl lánu, pole zvané vinohrady a jeden dvorec. Roku 1389 Medlík z Vrahovic odstoupil 10 hř. gr. příjmu, který má v Držovicích,

Digitized by Google

Ješkovi Puškovi z Kunštatu a v r. 1391 postoupil mu Medlík též 5 lánů a 3 dvorce tamtéž. Roku 1391 Lovko z Držovic své manželce Bětce dal podíl 200 hř. gr. na dvoře Držovickém. Synové Lovkovi prodali r. 1398 tvrz a svobodný dvůr Ješkovi Puškovi z Kunštatu, jenž pojistil manželce své Kláře na všem majetku 350 hř. Roku 1408 Sulík z Konice prodal tvrz, zpupný dvůr, lázně, 5 lánů, 8 dvorců a 2 hospody Rackovi z Trpenovic, Olomouckému kanovníkovi, který přijal syny jeho bratra Herše z Trpenovic na vše, co měl v Držovicích, do společného užívání. V roce 1408 prodal Jan Jícha z Držovic Mikšovi z Lešan a Katruši jeho choti 2 hř. gr. na 1 láně a dvorci. Synovec Rackův, Jan Skřítek z Trpenovic, jeho matka Kunhuta a strýc Konrad ze Zvole zdědili r. 1420 po Rackovi celý majetek v Držovicích, dále Vrahovice a Trpenovice. Po smrti Kunhuty a Konrada ze Zvole daroval král Sigmund všechen majetek Petrovi ze Zvole, který jej dal připsati svému bratru Markvardovi. Od krále Jiřího dostal tu darem r. 1458 po Adamovi z Hrušky Vaněk z Boskovic 9 kop gr. Markéta z Camborova r. 1452 přijala do spolumajetnosti Jana ze Zvole a jeho děti na svůj statek, který měla v Držovicích, Vrahovicích a Trpínkách. Roku 1466 prodali Jan ze Zvole s dětmi v Držovicích 14 lánů, 8 zahrad, mlýn, 2 dvorce, ve Vrahovicích půl patronátu, $5^1/_2$ lánu, v Trpínkách $4^1/_2$ lánu, 5 zahrad Mikulášovi z Nezděnic. Roku 1464 přijal Bonuš z Držovic Zbyňka a Alše z Vrahovic na vše, co má v Držovicích, do spolku; Zbyněk r. 1480 postoupil svůj podíl v Držovicích Janu Heraldovi z Kunštatu, jenž koupil r. 1486 také dvůr od Markéty z Držovic a r. 1489 získal koupí větší díl Držovic a Vrahovic od poručníků nezletilých sirotků po zemřelém Jiřím z Nezděnic. Po smrti Heraldově zapsány roku 1492 vesnice Držovice, Vrahovice a dvůr ve Vrahovicích Johance z Kravař. Obě vsi přešly s panstvím Plumlovským na Vratislava z Pernštýna, jehož syn Vilém je připojil ke Kralicím.

Digitized by Google

Dubany, ves 12·3 *km* severovýchodně od Prostějova při potoku Blatě, má 75 domů a 491 obyv., kostel, faru, dvoutřídní obecnou školu. Dubany s Margelíkem tvoří katastralní obec o rozloze 527·4474 ha.

Farní kostel Narození Panny Marie dostavěn r. 1807. Starý a sešlý kostel zničen r. 1783 bleskem; zůstala z něho pouze věž. Sbourání starého kostela započalo 25. dubna r. 1805. Nový chrám zbudován ze staviva zrušené kaple Čelechovické na účet tehdejšího patrona kostela nákladem 3.235 zl. Poněvadž stavba dostala trhliny a klenutí hrozilo sesutím, byla klenba chrámová snesena a r. 1827 novou nahrazena.

Kostel má hlavní a 4 poboční oltáře. Obraz hlavního oltáře maloval r. 1894 Šichan; stál 380 zl. Vedlejší oltáře jsou zasvěceny sv. Barboře, sv. Janu Nepomuckému, Pozdvižení sv. Kříže, sv. Florianu. Strop vymalován r. 1889 a kostel opraven r. 1895.

Věž pnoucí se nad hlavním vchodem do kostela jest stavba mohutná. Hodiny na věž pořízeny v květnu r. 1895 od Moravusa v ceně 800 zl. Poněvadž zvony, které byly dříve na věži, neměly souhlasu, byly přelity u Ad. Hillera v Brně r. 1893; dle velikosti seřaděny pocházely z r. 1796, 1666, 1826; váha všech činila 1550 *kg*. Nové zvony zavěšeny na věž 18. června r. 1893; zjednány nákladem farníků za 2.786 zl.; váží dohromady 1977 *kg*. Velký zvon váží 1102 *kg* a má nápis: Sv. Maria, patronko naše, oroduj za nás. Fusa in pensis parochonorum sub Raymundo Knyř parocho Dubanensi. Váha prostředního zvonu činí 504½ *kg*, a čteme na něm: Sv. Barboro, v hodince smrti oroduj za nás. Malý zvon váží 334½ *kg* a opatřen nápisem: Sv. Floriane, ochraňuj nás.

K farnímu chrámu přifařeno jest 1812 osadníků z Duban, Margelíku, Štětovic a Vrbátek.

Farní dům vystavěn r. 1760 na jedno poschodí. Když r. 1805 ruské vojsko před bitvou u Slavkova i po ní táhlo

Digitized by Google

Dubany, hospodařilo v obci i v okolí jako nejhorší nepřítel, tak že obyvatelstvo v největším spěchu hledalo před ním spásu v útěku. Také tehdejšího faráře Jana Němce trýznili ruští vojáci všemožným způsobem. Smutné události té doby dal farář Němec vymalovati na 4 obrazích, které se chovají dosud ve farním domě.

Stará škola požárem r. 1847 učiněna neschopnou pro vyučování. I vystavěna v letech 1857—58 školní budova nová, která v r. 1871 rozšířena o přízemí pro druhou třídu. Školou patří sem Margelík. Žáků školou povinných jest 160.

Vrchnostenský dvůr, který tu stával, byl r. 1788 dílem mezi rolníky rozdělen, částečně na jeho pozemcích obec Margelík založena.

Na potoku Blatě stojí mlýn.

Spolky: čtenářsko-pěvecký spolek Pokrok od 14. ledna r. 1868, rolnická záložna od 22. července 1868, sbor dobrovolných hasičů a spolek vojenských vysloužilců z celé farnosti má středisko v Dubanech.

Dubany byly původním sídlem soujmenného rodu. Zejména uvádějí se r. 1200 bratří Bohudar a Jan a r. 1261 Artleb z Duban. Roku 1358 prodal Havel z Duban dvůr s poli a hospodou Janovi z Břesovic za 130 hř. Druhý dvůr ponechal r. 1373 Herdon z Klopína Janovi faráři, jenž ho přepustil za 70 hř. Janovi ze Štětovic. Anna Staňkova prodala dvůr svůj r. 1381 Matějovi z Kostelce, který na něm téhož roku své choti Kateřině pojistil 50 hř. gr. R. 1384 zajistil Heršo z Trpenovic Dorotě, manželce své, na dvoře v Dubanech 50 hř. gr. V r. 1385 Pavel z Přestavlk připsal bratru svému Valentinovi dvůr v Dubanech. Petr ze Šternberka prodal tu dvůr r. 1391 Janu z Majetína. Okolo r. 1397 patřily Dubany ku hradu Šternberskému. V r. 1412 postoupil Jindřich z Kravař svobodný dvůr a 2 hospody v Dubanech Mikuláši Potočkovi, Prostějovskému měšťanu. Jan z Majetína připsal na svém majetku r. 1412 manželce své Anně 100 hř.

Digitized by Google

Darem obdržel Dubany r. 1457 od krále Ladislava Hanuš z Vasatic, jemuž r. 1464 potvrdil darování i král Jiří. V r. 1480 uvádí se Machna z Duban, která vzala do spolumajetnosti Jindřicha z Duban. Klášter sv. Kláry v Olomouci uvádí se jako držitel většího dílu Duban r. 1498. Klášteru připadl i patronat 24. února 1714. Po zrušení kláštera r. 1782 stal se patronem náboženský fond a koupí statku Čelechovického dne 4. října r. 1825 přešel patronat na nového majitele hr. Filipa ze Saint-Genois.

Hablov, ves 9·7 *km* severovýchodně od Prostějova, má 42 domů a 213 obyv.; přísluší k faře a ke škole do Olšan.

Obec Hablov povstala r. 1787 na pozemcích kláštera Hradišťského. Pozemky rozděleny a to tak, že 23 jednotlivců dostalo po 8 měrách trávníku a 6 měrách pole; dvacátý čtvrtý obdržel 30 měr trávníku a 8 měr pole. Roku 1788 dostalo 24 usedlých obyvatelů 24 měr pastvišť u potoka Blaty za roční plat 72 zl. Téhož roku dovoleno stavěti 12 domků; každý domkář obdržel 6 měr polí a 11 mírek pastvišť. Osada Hablov pojmenována dle Habla, který byl správcem v Olšanech.

Roku 1845 dne 6. října zničil požár 30 čísel, 18 stodol a kapli.

Roku 1867 a r. 1876 pokusila se obec Hablov o zavedení samosprávy a oddělení od obce Olšanské. Na žádost podanou povolil dne 11. prosince r. 1881 moravský výbor zemský odloučení obce Hablovské od Olšan. Volba starosty provedena 17. srpna r. 1882; prvním starostou byl Jan Dopita.

Hradčany, ves 16 *km* jihovýchodně od Prostějova, má 359·837 *ha* půdy, 77 domů, 390 obyv.; přísluší k faře i ke škole Dobromělické.

Ves leží na potoku Broděnce a silnici, vedoucí z Brodku do Nezamyslic. V místě jest sladovna, zřízená z bývalého pivovaru, a mlýn; dříve býval tu lihovar.

Digitized by Google

Hradčany patřily k nejstarším državám kláštera Hradišťského u Olomouce. Roku 1160 kníže Vladislav potvrzuje klášteru majetek; mezi vesnicemi vyjmenovanými čteme i Gradčany. Potom teprv r. 1353 vyskytne se zpráva o Hradčanech v deskách zemských, dle níž Filip z Brodku prodal Křičkovi z Brodku a Marii z Hradčan půl zoraného pole ve trati dědiny Ondratické. V letech 1382—85 uvádí se Drslav z Hradčan.

Za válek husitských vypálen klášter Hradišťský. Uprchlí premonstrati koupili si na předměstí Olomouckém dům a bydleli v něm do r. 1461, volíce si opata podobně jako v klášteře. Dokud dleli mimo klášter, vykupovali si zabrané statky. Roku 1450 opat Mikuláš vykoupil i Hradčany. Za krále Matyáše byl v držení Hradčan Jan z Prostějova, otec proslulého biskupa Varadinského Filipce Jana Biskupce. Později jest majetníkem Hradčan Benevic, od něhož jich nabyl Václav Tetauer z Tetova.

V 17. století vystupuje jako držitel Hradčan klášter Hradišťský. Nasvědčuje tomu kámen s českým nápisem, zazděný v sladovně, jenž zní: Leta Panie 1668 Dustojnie welebny Pan Fridericus Sedlecius sv. radu premonstratskeho oppat klasstera Hradisstie XLIX tento piwowar z gruntu dal wystawieti.

Naproti sladovně stojí mlýn, který má ve štítu kámen s latinským nápisem, dosvědčujícím, že i v 18. století byl majetníkem Hradčan klášter Hradišťský.*)

Hrdibořice, ves 7·8 *km* východně od Prostějova při potoku Blatě, má 380·8421 *ha* půdy, 40 domů a 249 obyv., jednotřídní školu; přísluší k faře Kralické.

*) Nápis zní: Sub feliciss reg rdssmi perill. ac ampl. dd prelati d. Bernardi Wancke LXX abb. Grad. haec a fundamento sunt erecta (Za přešťastného panování nejdůstoj. veleslovutného a nejosvícenějšího p. p. preláta Bernarda Vanka 70tého opata Hradišťského, tyto domy byly ze základu postaveny.)

Digitized by Google

Škola vystavěna r. 1870 na jedno poschodí. Dětí chodí do školy 41.

Kaple sv. Floriana zbudována r. 1749; koná se v ní každý týden mše. Na věži zavěšený zvonek opatřen nápisem: R. 1868 litý od V. Strauba v Holomuci nákladem obce Hrdibořic.

Čtenářsko-pěvecký spolek Jaroslav založen 12. ledna r. 1872.

Hrdibořice podržel si i s Kralicemi r. 1356 markrabě Jan, když Tovačov propůjčil Ctiborovi z Cimburka. Roku 1406 byla ves i se svobodným manstvím od markraběte Jodoka darována dědičně Lackovi z Kravař, načež obé připadlo Tobiáši z Kravař-Tvorkova, který r. 1447 připsal Hrdibořice Bernardovi ze Žerotína, od něhož je odkoupil r. 1467 Ctibor z Cimburka a z Tovačova.

Hrubčice, ves 8·6 *km* východně od Prostějova, má 126 domů, 670 obyv., kostel a školu; přísluší k faře Kralické. Hrubčice s Otonovicemi tvoří jednu obec, čítající 162 domů, 819 obyv. a 830·0382 *ha* půdy.

Filialní kostel sv. Urbana leží za vsí; kol něho jest hřbitov. Klenutí v chrámu provedl r. 1815 zednický mistr Jan Feigerle z Prostějova nákladem 1400 zl. Důkladně celý kostel opraven r. 1856; na opravu věnováno 5379 zl. V r. 1886 kostel vymaloval malíř Karel Křepelka z Fulneku. Poboční 3 oltáře jsou zasvěceny sv. Barboře, Panně Marii Lourdské a třetí sv. Alžbětě, Zachariáši a sv. Janu Křtiteli. Povolením ze dne 11. listopadu r. 1775 rozmnožen počet mší, které se v kostele Hrubčickém slouží.

Na věži, která jest v průčelí kostela, jsou zavěšeny 3 zvony. Největší opatřen nápisem: Lil mne Leopold František Stanke v Holomucy r. 1839 ke cti a chvále svatého Urbana.*)

*) Druhý zvon má nápis: A. Valerio Obletter sub decano et ass. consis. Joanne Josepho Patilko 1756. S. Donati et S. Laurenti orate pro nobis. Na třetím zvoně čte se: A Leopoldo Francisco Stanke Olomucii 1837 fusa.

Digitized by Google

Škola dvojtřídní se 146 žáky jest v úhledné budově o jednom patře. Ke stavbě její položen základní kámen dne 26. května r. 1876 a dne 26. srpna r. 1877 škola vysvěcena. Náklad činil 19.228 zl. Školou přísluší sem Otonovice.

Zámek metropolitní kapitoly Olomoucké jest na jedno poschodí vystavěn a rozsáhlou zahradou obklopen. V zámku zřízena r. 1737 kaple.

Uprostřed návsi postavena zvonice r. 1769, na níž zavěšen přelitý zvon r. 1827.*)

Spolky jsou: Občanská beseda založená r. 1865, rolnická záložna založená r. 1866.

Z požárů uvádí se: r. 1815 dne 10. září vypukl oheň, který zničil 41 stavení, obecní šenk, sýpku a 34 stodol; r. 1852 dne 30. června strávil oheň 9 stodol, 5 chalup, r. 1852 dne 24. srpna zničil 11 čísel se stodolami; r. 1888 dne 12. června shořelo 11 chalup.

Hrubčice patřily roku 1368—76 Půtovi z Holštýna. Roku 1376 postoupil je Půta bratru svému Janu Kropáčovi z Holštýna, který je prodal r. 1379 Sulíkovi z Konice, jenž na vsi pojistil téhož roku své manželce Kláře 50 hř. Od Sulíka dostaly se Hrubčice dne 2. dubna 1387 markraběti Jodokovi, jenž je 27. srpna 1387 prodal kapitole Olomoucké.

Výměra velkostatku kapitoly činí 64 *ha*; pozemkové daně platí 478 zl. Užitky přísluší děkanství kapitoly.

Roku 1684 dne 30. listopadu stala se smlouva mezi kapitolou Olomouckou a Ctiborem z Cimburka, týkající se vysušených blat směrem k Ivani, o které se obě vrchnosti rozdělily. V listině sepsané děje se zmínka o jezeru černém, v němž bylo dovoleno obcím Hrubčické i Ivanské loviti.

---

*) Nápis na zvonu zní: Per Leopoldum Franc. Stanke Olomucii Anno 1827. Refusa sumptibus com. Hrubschitz. (Od Leop. Fr. Stanka v Olom. r. 1827. Znova přelit nákladem obce Hrubčické.)

Digitized by Google

Kostel sv. Jana Nepomuckého a klášter Milosrdných bratří v Prostějově.

Digitized by Google

Digitized by Google

Ujednáno zároveň, že obě obce mohou pastvisek společně užívati, nedbajíce vzájemně na hranice.

Roku 1765 dohodly se obec Hrubčická a Ivanská, že se dobytek smí pásti pouze po hranice. Kromě toho dovoleno bylo Ivanským pásti dobytek na louce Kralické. Na památku dobrovolného dohodnutí uvolila se obec Hrubčická Ivanským sousedům každoročně na den sv. Bartoloměje do hospody ivanské jednu čtyřvěderní bečku piva z Cvrčovského pivovaru dovézti a z lásky odevzdati. Po letech pozapomnělo se na úlevu. avšak po nějaké době znova na to Ivanští piva od Hrubčických žádali. Sousedé Hrubčičtí nechtěli platiti dovolávajíce se toho, že když Ivanským pastvu odpustili a kromě toho jim ještě Kralickou louku přidali, nebudou k tomu dopláceti. Z rozepře vznikly soudy, které skončily r. 1852 tím, že Hrubčičtí dali Ivanským peněžitý obnos 352 zl. a 3 bečky piva za léta 1849—51 v ceně 75 zl.

Rok 1848 přinesl Hrubčickým osvobození od roboty. Hrubčičtí, kteří byli povinni ve žni 42 dní robotovati na panství Tovačovském, dostávali za to vědro piva. Po dlouhém soudním jednání ujednal Jan hr. Künburg s Hrubčickými smlouvu, kterou se on roboty a Hrubčičtí piva vzdávají.

Otonovice, ves přidělená k obci Hrubčické, leží na rovině a potoku Valové. Má 36 domů a 149 obyvatelů; přísluší k faře Kralické a ke škole Hrubčické.

Otonovice povstaly r. 1785 z polností rozděleného dvora vrchnostenského. Jméno obdržela ves po kapitolním děkanu Ottovi svob. pánu z Minkvic.

Kaplička sv. Cyrilla a Methoděje na návsi vystavěna r. 1887 na památku stoletého trvání osady.

Kelčice, ves 8·6 *km* jižně od Prostějova, leží v údolí blíž císařské silnice. Má 367·3224 *ha* půdy. 65 domů a 321 obyv., přísluší k faře Břesovické a od r. 1838 ke škole Vranovické.

Digitized by Google

Poplužní dvůr patří kapitole Olomoucké; jest pronajat.

Kelčice již v dávných dobách patřily k biskupství Olomouckému. Roku 1258 přidělil biskup Bruno také Kelčice ke čtyřem novým prebendám.

V 14. a 15. stol. jmenoval se dle osady jeden šlechtický rod. Tak čteme, že r. 1376 Mikeš Puklice z Kelčic vyměnil si všechny statky s Alešem Halušínem ze Žešova.

Roku 1447 Henryk z Vranovic vtělil dle dědičného práva Theodorichovi z Kelčic $2^1/_2$ hř. ročního příjmu v Doloplazech.

Kobeřice, ves 14·2 *km* jihovýchodně od Prostějova, má 333·0427 *ha* půdy, 78 domů, 376 obyv., jednotřídní obecnou školu; přísluší k faře Dobromělické.

Ves tvoří dvě řady domů, jež skoro uprostřed Broděnka, přítok Hané, dělí na dvě části: na dědinu původní a Blátko.

Kobeřice příslušely dříve školou do Dobromělic; od r. 1788 mají školu samostatnou. Původně vyučovalo se v č. 14 u Broděnky, ve světnici vlhké a nezdravé. Roku 1831 zbudována nová škola a r. 1832 také posvěcena. Když však ani tato budova nevyhovovala, vystavěna r. 1880 škola nová o jednom poschodí, která také téhož roku dne 20. listopadu posvěcena. Školu navštěvuje 68 žáků.

U silnice vedoucí z Brodku do Nezamyslic, vystavěna r. 1785 kaple a dne 26. června r. 1786 posvěcena sv. Florianu a sv. Františku Xav.

Od r. 1811 provozuje se v Kobeřicích hrnčířství, jemuž blízké lože hlíny poskytuje potřebné suroviny. Dříve vyrábělo se tu i jemnější zboží hliněné.

U Kobeřic otevřené lomy kamenné mají hojnost zkamenělin.

První zprávy o Kobeřicích vyskytují se r. 1349, kdy Herbard ze Zlína s manželkou Jitkou zadávají Díkovi z Kobeřic a Račkovi ze Sborovic 40 hř. Roku 1365 Maršík z Ko-

Digitized by Google

beřic s manželkou Buchnou koupil od Micháče a Jimrama, bratří z Otoslavic, v Doloplazích poplužní dvůr. Roku 1368 Bolka z Rasovic Vilémovi z Kobeřic zajistila své věno, které měla na Závořicích; Vilém pak r. 1376 své manželce Bolce pojistil 150 hř. ve vsi Dobročkovicích.

O sporech, které měli páni z Kobeřic, dočítáme se v knihách půhonných. Roku 1375 v sobotu před čtvrtou nedělí po velikonoci paní Hedvika z Bučovic pohnala Viléma z Kobeřic ze 200 hř. praž., že jí odňal násilně věno na Dobročkovicích. Roku 1389 Zbíšek z Kobeřic pohnal Václava z Kobeřic z 1 hř. gr. Na Zoubka z Kobeřic vypovídal před soudem r. 1391 Hanuš z Chvalkovic, že mu bil služebníka bez příčiny. Syn Vilémův Dík z Kobeřic soudil se r. 1405 s Ješkem ze Sovince pro 50 hř. gr. Poslední zpráva o Díkovi z Kobeřic jest z r. 1410, kdy v sobotu před druhou nedělí postní pohnal převora a konvent kláštera v Jevíčku, že mu odkoupili zboží Závořice a v to se uvázali bez Boha a práva. Roku 1418 Slavík z Dobré vody pohoní Dorotu Martincvu z Kobeřic ze 300 hř. gr. Roku 1459 Mikuláš z Kobeřic pohoní Jana z Bošovic, že mu drží kus lesa; r. 1481 Aleš z Polanky pohoní Jana z Kobeřic ze 100 zl. uh. R. 1490 Martin a Znata, bratří z Kobeřic, pohoní Dobeše z Boskovic z 500 zl. uh., který jsa učiněn poručníkem jich od otce Mikuláše z Kobeřic, tvrz Kobeřice spálil, rybník jim vylovil a tak značnou škodu způsobil.

Kralice, městys 7·5 *km* východně od Prostějova vzdálený, leží na úrodné rovině po obou stranách Mlýnské strouhy. Čítá 153 domů a 1004 obyvatel. S přidělenou vsí Sajlerovem má 177 domů, 1128 obyv. a 1035·3268 ha půdy.

V Kralicích jest kostel, fara, škola.

Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie byl vystavěn na místě starého kostela v letech 1790—92; jest 36 *m* dl., 14·2 *m* široký a 15·2 *m* vysoký. Roku 1803 snesli klenutí, které hrozilo spadnutím. Nové klenutí muselo býti r. 1859

Digitized by Google

železnými tyčemi a nosníky podchyceno, by se uchránilo před sesutím. Po druhé klenutí odstraněno a novým nahrazeno r. 1872—73. Opravu řídil a provedl František Kotas, stavitelský mistr z Olomouce. Za stavební material se zaplatilo 2997 zl., řemeslníkům 24.774 zl.

V kostele mimo hlavní oltář jsou dva poboční: Nejsvětější Trojice a Ukřižování Páně. Vnitřek kostela vymalován r. 1885. Obrazy na klenutí představují výjevy ze života sv. Cyrilla a Methoděje. Malby provedl Karel Křepelka z Fulneku za 900 zl. Obětavostí farníků pořízena nová křížová cesta, kterou maloval akademický malíř Fr. Ticháček.

Věž pochází z r. 1578; k ní přistaven byl nynější chrám směrem severozápadním. Na věži jsou hodiny a 4 zvony. *)

K farnosti Kralické přísluší 4123 osadníků z Kralic, Sajlerova, Bedihoště, Biskupic, Čechůvek, Hrdibořic, Hrubčic, Otonovic, Václavovic a Vitonic.

---

*) Na zvonech, které dle velikosti jsou uvedeny, čteme nápisy: 1. Existente Adm. Rdo. Ae eximio Dno — Martino Rektorzik parocho et vicedecano — de proprio parochi ac parochianorum aere. — Transfusa ac iterato in honorem Deiparae consecrta. (Když byl farářem a děkanem vysoce důstojný a učený p. Martin Rektořík z vlastnictví farářova a farníků přelit a opět ke cti Bohorodičky posvěcen.) Gubernante illustri ac excellentissimo D. D. Josepho S. R. J. comte a Seilern haereditario Dno in Kralitz etc. (Za vlády Jeho Osvícenosti a Excellence p. p. Josefa sv. říše řím. hraběte ze Seilernu dědičného pána na Kralicích atd.) Mich hat gegossen Wolfgang Straub in Olmitz Anno 1808. (Ulil mne Wolf. Straub v Olom. r. 1808.) 2. A Valerio Obletter sub decano et assesore consistoriali Joanne Josepho Patilko Fusa est haec campana in honorem S. Venceslai Olomuci A 1756. S. Venceslai et Maria orate pro nobis. (Od Val. Oblettera za děkana a assesora konsistoře Jana Jos. Patilka ulit jest tento zvon ke cti sv. Václava v Olom. r. 1756. Sv. Václave a Maria orodujte za nás.) 3. A Valerio Obletter sub decano et assesore consistoriali Joanne Josepho Patilko Fusa est haec campana in honorem S. Floriani Olomucy 1756. 4. Mich hat gegossen Melchior Schwan in Olmitz Anno 1748. (Mne ulil Melchior Schwan v Olom. r. 1748.).

Digitized by Google

Na hřbitově severně městyse jest kaple, mající za základ osmiúhelník, vystavěná v letech 1822—23 od děkana Frant. Randuly. Kaple posvěcena dne 25. dubna r. 1824 pod založení sv. Kříže od Jana Němce, děkana z Duban.

Farní budovu o jednom patře postavil r. 1733 farář a děkan Ant. Josef Dresser.

Fara zdejší bývala výnosnou, neb ve 13. stol. dosazovali se sem kanovníci Svato-Petrského kostela Brněnského. Roku 1327 daroval král Jan patronat klášteru jeptišek Panny Marie ve St. Brně. Roku 1526 vyměnila abatyše Starobrněnského kláštera Johanna zdejší patronat s tehdejším majitelem Kralic Janem z Pernštýna za patronat ve vsi Medlově. Výměna ukončena pravoplatně teprv r. 1532.

Učení Českých Bratří mělo tu záhy četné přívržence, kteří neohroženě a odvážně si počínali, čemuž nasvědčuje tu provedené upálení 3 minoritů dne 14. listopadu r. 1425. Že učení bratrské i v 16. stol. tu pevně zakořeněno bylo, to potvrzuje zpráva z r. 1574, v níž se praví, že předešlý farář byl katolický a i nynější takým jest, jemuž proto Hrubčičtí nedávají desátku. Olomoucký biskup Stanislav posílal do Kralic kněze, by obraceli lid na víru katolickou, avšak poslání minula se cíle.

Války husitské a nepokoje v 17. stol. zničily veškeré příjmy bohaté kdys fary, tak že potom pozůstávaly příjmy pouze v desátku. Teprv r. 1679 daroval majitel Kralického panství Ferd. Julius hr. ze Salm-Neuburku faře pozemky po zemřelém půlláníku Šumvaldském.

Škola vystavěna o přízemí r. 1743 nákladem děkana Kralického Dressera. Ve školní budově byl zřízen útulek pro 12 osob sešlých věkem. Poněvadž však hodnota peněz, které byly určeny k vydržování opatrovaných, během času značně klesla, jest v chudobinci nyní pouze 6 míst zřízeno.

Roku 1843 postaveno na přízemí školy první poschodí nákladem 4000 zl. Toho času chodily do školy děti z Kralic,

Digitized by Google

Bedihoště, Čechůvek, Hrdibořic, Sajlerova, Václavovic a Vitonice. Dítky navštěvovaly 2 místnosti do r. 1870, kdy postavily si samostatné školy Hrdibořice, Bedihošť s Václavovicemi. Nyní jest tu škola trojtřídní, kterou navštěvuje 244 dětí.

Před školou jsou čtyři velké kamenné sochy sv. Josefa, Antonína, Anny a Tadeáše z r. 1743. Sochy zakoupil rolník Kralický Josef Přidal z kláštera Hradišťského u Olomouce a tu je dal postaviti.

Zámek hraběcí jest rozsáhlá budova se zahradou. K zámku přikládá se panský dvůr s hospodářskými stavbami a pivovarem, který poslední se však již nenalézá v činnosti.

U zámku nechal postaviti r. 1724 Fr. Nedoma sochu sv. Jana Nepomuckého s kamenným zábradlím. Kol sochy, opravené r. 1869, jsou menší sochy sv. Vendelína, Karla Boromejského, Jana Křtitele a Donata.

Velkostatek Kralický patřil ve 14. století k panství Tovačovskému, jež bylo majetkem zeměpána. Roku 1356 byl hrad a místo Tovačov od markraběte Jana darován jako manství Ctiborovi z Cimburka, ale městečko Kralice a dědina Hrdibořice z toho vyjmuty a zůstaly v majetku zemského knížete. Teprv r. 1459 zastavil Kralice král Jiří za 1600 zl. Janu z Cimburka a jeho manželce Žofii z Kunštatu. Roku 1470 pojistil týž panovník 800 kop gr. na panství Ctiborovi z Cimburka, jemuž král Vladislav r. 1472 postoupil Kralice za prokázané služby. Ctibor z Cimburka je spojil s Tovačovem. Adam Tovačovský z Cimburka ustanovil v poslední vůli r. 1502 za dědičku Kralic a Tovačova matku svou Johanku z Krajku, která postoupila oba statky r. 1503 Vilémovi z Pernštýna. V držení tohoto rodu obě panství zůstala do r. 1585, kdy je synové Vratislava z Pernštýna Jan a Maxmilian i s mýtem a oborou u Kralic, dále s Kojetínem a Přerovem jich švakrovi Janu Mariquez z Lary za 250.000 zl. odstoupili. V r. 1594 stal se majitelem statků uvedených Jan z Pernštýna, který Kralice s Držovicemi a Vrahovicemi

Digitized by Google

brzy na to popustil Janu Haugvicovi z Biskupic. Jeho syn Karel zanechal po sobě nedospělé syny Jana Karla a Ladislava Alojse, jichž poručníci prodali dne 30. července 1637 městys Kralice se sídlem rytířským, dvůr a zahrady a dále vsi Vrahovice a Držovice Juliovi hraběti ze Salm-Neuburku za 43.985 zl. Roku 1707 dne 18. května prodal Kralice Arnošt Leopold hrabě ze Salmu Janu Josefovi svob. pánu z Rotalu, od něhož je získal koupí dne 26. března r. 1725 Jan Bedřich svobodný pán ze Seilern (potomní hrabě) za 117.000 zl. Od 26. března r. 1838 patřily Kralice Josefu Augustovi hr. ze Seilern; nynější majitel jest František hr. ze Seilern.

Panství Kralické má rozlohy 525 *ha*; pozemkové daně platí 3.787 zl.

Z dalších budov zasluhují zmínky: radnice, vystavěná r. 1875 nákladem 18.000 zl. na místě starodávného domu obecního, mlýn a lázeňský dům s prameny železité vody. Lázně založeny r. 1825; vody užívá se ke koupání.

V Kralicích jest od roku 1886 poštovní úřad, rolnická záložna od r. 1869, sbor dobrovolných hasičů, spolek vojenských vysloužilců, čtenářsko-pěvecký spolek Občanská beseda od r. 1864, a jednoty řemeslnické založené r. 1891.

Kralice připomínají se r. 1303 jako městys Král Václav III. prodal za 100 hř. stř. dne 9. června r. 1304 Ebronovi z Kralic zdejší fojtství, k němuž patřil 1 lán, hospoda, roční daň: z mlýna, koupele, ze dvou jatek, dvou krámů na sukno a fojtství v Hrdibořicích. Dědičné fojtství připadlo později markraběti Jodokovi, který je daroval za prokázané služby r. 1406 Bzeneckému faráři Vavřínovi z Renic a jeho bratru Janovi.

Místo bylo dříve opevněné, neboť dočítáme se, že r. 1683 vystavěny byly dvě brány, opevnění Kralic obnovena a vše připraveno na příchod Turků. Posud říká se jednomu místu Olomoucké ulice „U brány“.

Digitized by Google

Úředníci velkostatku dovolovali si ob čas různé přechmaty proti obyvatelstvu Kralickému, které stavělo se na odpor proti nesprávnostem na něm páchaným. Tak r. 1689 hleděl správce panství Ad. Herzšlejn přinutiti obec, by odebírala ryby panské a hned za ně také platila. Nátlaku se Kraličtí opřeli a nenechali se donutiti k odbírání ryb. Totéž opakovalo se r. 1693.

Roku 1698 dne 3. září usnesla se veškerá obec, by vždy dva čtvrtláníci za jednoho pololáníka, 6 chalupníků za jednoho pololáníka byli počítáni v příčině odvádění daní, poplatků a vojenského ubytování. Usnesení potvrzeno vrchností dne 22. září r. 1698. Roku 1758 za obléhání Olomouce od Prusů byl tu hlavní stan rakouského vojska pod velením generála Dauna.

V r. 1805 dne 5. prosince přitrhli do Kralic Francouzové. Druhého dne nové oddělení francouzských husarů obsadilo místo. Výpalného od vrchnosti požadováno 4.000 zl. S těžkostí sehnal tehdejší vrchní 1.184 zl., které žadateli odevzdal. Jak se později přesvědčil, dostali se peníze do rukou podvodníka, který jednal na svou pěst a s penězi beze vší stopy zmizel.

Rok 1848 přinesl Moravě veliký převrat ve veřejných poměrech zákonitým zrušením poddanství.

Za břemena poddaného lidu uznán desátek, t. j. dávka obilí v snopech odváděná faráři a rektorovi. V Kralicích odváděl ročně do stodoly farářovy každý pololáník 1 kopu pšenice a 1 kopu ovsa, čtvrtník půl kopy pšenice a tolikéž ovsa, chalupník $7^1/_2$ snopů pšenice a totéž množství ovsa. Dávky uvedené dle zákona z r. 1849 bylo možno vykoupiti. Kommisse za tím účelem r. 1851 sestavená vzala trhovou cenu obilí během posledních deseti let za průměrnou. Dle toho počítána kopa pšenice za 8 zl. 15 kr., kopa ovsa za 6 zl., 6 vajec za $2^4/_{10}$ kr. Poněvadž následkem ustanovení vyjádřeného v patentu ze dne 4. března r. 1849 z vyměře-

Digitized by Google

Česká vyšší reálka v Prostějově.

Digitized by Google

Digitized by Google

ného poplatku odpadla jedna třetina ve prospěch poddaného, kdežto dvě třetiny příslušely vrchnosti, činila roční povinnost výplatná u pololáníka 9 zl. 31 kr., u čtvrtníka 4 zl. 46 kr., u chalupníka 1 zl. 12 kr. Chtěl-li se kdo vykoupiti z dávek každoročních na budoucí časy, musel složiti pololáník 190 zl. 32 kr., čtvrtník 95 zl. 20 kr., chalupník 24 zl. 2 kr. ve stříbře.

Na dávkách odváděl rektorovi každý půlláník 4 snopy pšenice a tolikéž ovsa, čtvrtník 2 snopy pšenice a podobně ovsa, chalupník po půl snopu pšenice a ovsa. Mimo to chodil rektor se školáky o vánocích po koledě a dále na sv. Blažeje, Martina a každé svátky pro koláče po osádách, kdež v každém domě bylo jim jisté písně zpívati, začež rektorovi dostávalo se rozličné stravy dle libosti. Poněvadž obchůzka po domech byla pro rektora obtížnou, vyjednal r. 1838 Ant. Tomaneč s občany, že dávky ty převedeny v sypání jisté míry obilí. Potom dostával rektor mimo posnopného 8 měr 20 mírek pšenice, 11 mírek kaše a na hotovosti 6 zl. 53 kr.

Kommissí zvláštní dne 27. listopadu r. 1857 v Kralicích svolanou určilo se, že místo přírodnin připadá ročně platu na pololáníka 1 zl. 1 kr., na čtvrtníka 30 kr., na chalupníka 7 kr. Výkupná jistina činila pro pololáníka 20 zl. 28 kr., pro čtvrtníka 10 zl. 14 kr., pro chalupníka 2 zl. 32 kr.

V roce 1848 zrušeny také veškeré roboty. V Kralicích přestalo se robotovati 24. června. Tehdáž robotovali pololáníci ročně 24 dní se 4 koňmi, 6 dní pěšky a 2 dni byli povinni sekati led; platu gruntovního odváděl každý 1 zl. 15 kr. Čtvrtláník měl povinnost půl roboty tažné i pěší co půlláník, dále byl zavázán 2 dni sekati led a odváděti platu pozemkového 38 kr. a za předivo 6 kr. Chalupník měl pěší roboty 30 dní, sekati led 2 dni a odváděl platu 13 kr. a za předivo 2 kr. stř. Kommissí dne 1. prosince r. 1851 bylo stanoveno, že místo roboty je st povinen vrchnosti zaplatiti ročně půlláník 5 zl. 2 kr., čtvrtník 2 zl. 33 kr., chalupník 1 zl. 12 kr. Kdo se chtěl vyplatiti a více za robotu ne-

Digitized by Google

mínil ročně spláceti, mohl složiti jistou část peněz, jež ustanovena u pololáníka na 100 zl. 58 kr., u čtvrtníka na 51 zl. 10 kr. a u chalupníka na 24 zl. 6 kr.

Patentem vydaným dne 5. července r. 1853 bylo nařízeno, že všechny obapolné svazky mezi obcí a vrchností se mají vyjednati, vykoupiti a uspořádati. Poněvadž obec Kralická měla mnoho závazků s vrchností, tak aby dle patentu jednáno býti mohlo, ustanoveni od obce plnomocníci, kteří se súčastnili jednání. Při jednáních poukázáno zástupci obce, že obec má právo pásti dobytek kolem rybníka a když se tento suší, všude, kam dobytek se až dostane, může dobytek vehnati. Rybník byl r. 1805—1808 vypuštěn a půda v role obrácena. Poněvadž Kraličtí po 40 roků proti tomu ničeho nenamítali a o své právo se nehlásili, tedy mlčky práva pozbyli, což i ministerským vyřízením ze dne 16. dubna r. 1864 potvrzeno.

Na hrázi rybníku měli Kraličtí právo trávu žíti. Z toho se vrchnost vykoupila, zaplativši 100 zl. obci.

Kraličtí obhájili svoje právo pásti dobytek na panských strniskách, jakkoliv se vrchnost proti tomu stavěla. Právo obci potvrzeno ministerským výnosem ze dne 13. února 1864.

Ohledně lesa Háje jednáno i usneseno, že každoroční sek v Háji se rozdělí na 95 dílů. Z toho dostal každý usedlý 1 díl, což dělalo 75 dílů; velkostatku připadlo 13 dílů, faře a škole po 1 dílu a pro obecní potřeby i služebníky 5 dílů. Poněvadž dle zmíněného patentu každé společné užívání velkostatku s obcí muselo býti odděleno, tak i tato záležitost kommissí vyřízena. Celý Háj měl 236 j. 185□°, z čehož dříve již rozděleno bylo 56 jiter. Odečtly-li se plochy připadající na cesty, zbylo k rozdělení 178 j. 1593□°. Velkostatek měl dostati 13 dílů z 95, což odpovídá rozloze 30 j. 1232□°. Jelikož obci připadl většinou les vysoký, vyceněno všechno dříví na stojatě a Kraličtí zaplatili velkostatku 1093 zl. 23 kr. Velkostatek svůj podíl také hned r. 1866 vykopal a v pole

Digitized by Google

obrátil. Ostatek Háje obnášející 148 j. 361□° rozdělen r. 1870 po ukončení pře, která byla vedena mezi občany a domkáři ohledně lesu. Každý půlláník dostal 4 j. 1123□°, čtvrtník 3 j. 959□°, chalupník 3 j. 83□°, domkář 412□°. Výměra zanesena každému do katastru.

Válka rakousko-pruská r. 1866 zakončena poblíž Kralic. Dne 14. července setkaly se odpoledne o půl páté hod. stráže pruské se Sasy, spojenci rakouskými, nad vývozem u kaple. Šarvátka mezi oběma stranami zakončena ústupem Sasů. Na to vtáhli Prusové do Kralic. Druhého dne o 9. hod. zaburácela děla u Tovačova; boj mezi Rakušany a Prusy zahájen a trval až do 12 hodin. Dne 16. července sbírány potraviny a nápoje pro pruské vojsko, za nímž hned také odváženy. Poněvadž nestačilo dobrovolné vydávání potravin a nápojů, dali se Prusové do drancování, které potrvalo po 3 dny. Potom teprv prohlášeno vojenským velitelstvím, že když se vojsku dostane, čeho má potřebí, drancování ustane. Vojsko ubytované po domech dostalo dostatek stravy a koním poskytnuto hojně píce, která se sháněla, kde se vůbec našla. Vše, co se na poli zelenalo, požato. Po uzavření míru dne 22. července a odtáhnutí Prusů vyšetřeny škody způsobené a stanoveno, že škody vojskem rakouským učiněné obnášejí 3565 zl. 90 kr.; Prusy naděláno škod, které vyceněny na 27.598 zl. 2 kr.

Roku 1881 povolilo místodržitelství Kralicím dva dobytčí trhy, a to v úterý po neděli průvodní a v úterý po sv. Jiljí.

Výsady, které Kralicím uděleny byly, jsou tyto:

1. Jan, Český král, vypsal listem daným v Brně dne 5. června r. 1316 platy, jaké městečko Kralice má odváděti. Z jednoho lánu byl majitel povinen odváděti 1 hř. gr., a to na sv. Jiří $^1/_2$ a na sv. Martina zase $^1/_2$ hř. gr. Z každého podsedku, kterých jest tu 8, platilo se po 12 hal., ze 6 masných krámů po 2 hal., z každé várky 4 hal. a džber mláta.

Digitized by Google

Dále byli povinni Kraličtí obilí, ke dvoru Hrdibořickému příslušící, z pole do dvora dovézti. Listem tím též ustanoveno, že 1 míli okolo Kralic, vyjímaje města, nesmí se pivo vařiti.

2. Jodok, markrabě Moravský, listem ze dne 8. prosince r. 1375 daroval obci les čili háj, při kterém leží 4 vesnice Čechůvky, Trpinky, Vrahovice a Rakusy. Za obdarování jsou obyvatelé městečka povinni platiti markraběti Moravskému ročně 2 hř. gr., a to splatí 1 hř. o sv. Jiří a druhou na den sv. Michala.

3. Jodok, markrabě Moravský, udělil Kralicím listem daným v Brně dne 3. června 1387 právo a moc kšaftování a odporoučení statků movitých i nemovitých.

4. Albrecht, markrabě Moravský, potvrdil v Brně dne 29. srpna roku 1436 Kralicím všechny privileje, narovnání i obdarování.

5. Král Ladislav listem daným ve Vídni na den sv. Vavřince 1456 a král Jiří listem ze dne 14. srpna r. 1459 propůjčili městečku hrdelní právo, které i král Vladislav potvrdil. Král Vladislav při témž potvrzení, vydaném ve středu po sv. Prisce r. 1502, učinil další milost obyvatelům městečka Kralic, aby po věčné časy trh týhodní měli v pondělí, a k tomu ještě přidal 2 trhy výroční. Jeden trh výroční ustanoven na pondělí po provodní neděli a druhý na den sv. Petra z okovů vyvedení. Každý trh výroční má trvati 8 dní.

6. Jošt, markrabě Moravský, potvrdil r. 1540 obdarování lesa či háje městečku Kralicím a odvolává se na obdarování z r. 1375.

7. Jan z Pernštýna daroval listem daným v první neděli postní r. 1544 obci rybník nad mlýnem, aby obec větších příjmů měla, a to z prodeje ryb.

8. Vratislav z Pernštýna listem daným v první středu v postě r. 1562 stanovil pravidla ohledně vaření piva a šenkování vína v domech výsadních. Tenkrát bylo 15 domů vý-

Digitized by Google

sadních, v nichž se prodávalo pivo a víno. Počet domů, v nichž by se pivo vařilo, nemá se zvětšiti. Na výrobu sladu má se dáti 16 měřic pšenice; vyrobený slad má se vzíti všechen na várku, při níž se dostane 12 beček piva a 1 bečka dolévky. Kdo by tolik sladu nedal nebo více piva vyrobil, má složiti pokuty kopu grošů. Obyvatelům Kralic dovoleno doma vařiti si pivo pro sebe a čeládku; za každý var obdržela vrchnost 4 gr. Týden před a týden po výročním trhu měl právo každý majitel výsadního domu nápoje šenkovati a podobně též v době od sv. Václava do sv. Martina. Z každého vědra vyšenkovaného piva dostala vrchnost ½ gr.

9. Vratislav z Pernštýna postoupil listem vydaným v Prostějově na den sv. Lucie r. 1568 Kralickým louku, mezi Ivaní a Hrubčicemi ležící, za které obdarování jsou Kraličtí povinni platiti vždy 11 kop 25½ gr. čes. při čase vánočním Vratislavovi a budoucím majitelům panství Tovačovského. Kdyby si však majitel panství Tovačovského louku chtěl zase zpět vzíti, může to hned učiniti.

10. Vratislav z Pernštýna potvrdil Kralickým v pondělí po sv. Markétě r. 1577 obdarování háje a zároveň jim dovolil, by háj ohradili a v něm bažanty, srnce a daňky chovali. Kdyby však Kraličtí neměli dostatek trávy pro dobytek, musí zvěř postříleti.

11. Následkem vyrovnání se obce s velkostatkářem Ferdinandem Jul. hr. ze Salm-Neuberku, které se stalo na tvrzi Kralické na den sv. Jiří r. 1679, bylo usneseno: 1. Obec vzdala se pivního šenku a vaření piva ve prospěch velkostatku. Za to povolil hrabě obci, že si může ve Cvrčovském pivovaře anebo kdyby v Kralicích panský pivovar postaven byl, v tom tolik piva navařiti, mnoho-li se ho na radnici v Kralicích vyčepuje. Jiné pivo však nežli vrchnostenské se tu čepovati nesmí. 2. Vinný šenk přenechala obec hraběti. 3. Co se týče daní a robot, bylo ujednáno: že Kraličtí, kteří mají koně, povinni jsou konati robotu na jaře, ve

Digitized by Google

žně a v zimě po 6 dnech; tétéž robotě vždy dva čtvrtláníci touž měrou podléhají. Zahradníci mají robotu pěší. Led v zimě na rybnících Kralických, kolikrát toho potřeba bude, mají vždy 2 osoby sekati; když se hon odbývá, mají naň choditi po 3 dny půlláníci, čtvrtníci a zahradníci. Od robot jest osvobozeno 8 radních, rychtář, městský písař, výběrčí, kostelník, porybný a mýtný, poněvadž obstarávají zase dohled při setí, střihání ovcí, odměřování obilí. 4. Obec ponechává velkostatku rybník, který jí daroval Jan z Pernštýna r. 1544. Vymiňuje si však, když se rybník bude vysoušeti, že Kraličtí na něm dobytek pásti a trávu žíti mohou. 5. Zavazuje se obec ročně 200 zl. do důchodů panských odváděti, a to 100 zl. o sv. Jiří a 100 zl. o sv. Václavě, za což jí povoleno svobodné kácení stromů v panském lese na dříví, potřebné k udržování mostů a cest. 6. Obec obdržela právo kšafty dělati. Kdyby však někdo zemřel bez kšaftu a statek jeho v právo odúmrti upadl, tak jest vrchnost s obcí oprávněna nemovité zboží jinému sousedovi prodati a o obnos prodejem získaný rovným dílem se rozděliti. 7. Zavázala se obec každý čtvrtek 42 mázů kořalky k prodeji od vrchnosti odebírati. Cena kořalky nemá však 16 kr. za máz počítaje přestoupiti. 8. Co se týče háje darovaného jak panské tak i Kralické čeledi, jest dovoleno trávu v háji žíti. 9. V příčině chytání ryb a raků v řece od Vrahovického rybníku až po obecní louku ujednáno, by se řeka za roční plat pronajala anebo by společně obec i velkostatek řeku lovily.

Usnesení právě popsané potvrdil Arnošt Leop. hr. ze Salm-Neuberku dne 7. května r. 1705.

Privileje a práva obce Kralické potvrdili: císař Karel VI. dne 15. září 1735, císařovna Marie Terezie 20. července r. 1747, císař Josef II. dne 16. prosince r. 1781 a císař František I. dne 30. dubna r. 1792.

Sajlerov, ves přidělená k obci Kralické, má 24 domů a 124 obyv.; přísluší k faře i ke škole Kralické.

Digitized by Google

Ranní trh na náměstí Františka Josefa v Prostějově.

Digitized by Google

Digitized by Google

Ves založena r. 1791 na pozemcích bývalého vrchnostenského dvoru hrabat ze Seilern, které rozděleny mezi 21 příslušníků. Každý dostal 10 měr půdy.

Uprostřed osady jest kaplička sv. Jana Nep., vystavěná r. 1881 nákladem 700 zl.

Krasice, ves 3 *km* záp. od Prostějova, má 304·4527 *ha* půdy, 65 domů a 403 obyv.; přísluší k faře a ke škole Prostějovské.

Od r. 1715 byla tu kaple sv. Josefa, která jest nyní uzavřena. V r. 1893 dne 3. června položen základní kámen k nové kapli téhož svatého, která posvěcena 28. října r. 1894.

V místě jest rolnická záložna od r. 1870, a mlýn parní přeměněný v továrnu tkalcovskou.

Krasice náležely k panství Plumlovskému a dostaly se r. 1322 koupí od krále Jana Lucemburského Vokovi z Kravař. Petr z Kravař r. 1391 daroval ves založenému klášteru augustinianskému v Prostějově; když klášter zanikl, připadly Krasice zase ke Plumlovu. Johanka z Kravař a Vratislav z Pernštýna udělili Krasicím a Stichovicím r. 1494 právo odúmrti, tak že mohl každý poddaný svým movitým i nemovitým majetkem svobodně nakládati. Kdyby byl však usedlý poddaný zemřel bez dětí a měl přítele na jiném panství, tak když tomuto statek byl odkázán, byl dědic povinen na panství Plumlovském žíti a v Krasicích se živiti. Kdyby někdo zanechal ženu a ta špatně hospodařila, ztratila statek, který potom připadl vrchnosti.

Margelík, ves souvisící východně s Dubany, má 54 domů a 282 obyv.; přísluší k faře i ke škole Dubanské.

Jméno dostala obec od zakladatele dvorního rady svob. pána z Margelíku. Osada povstala na pozemcích vrchnostenského, r. 1788 rozprodaného dvoru Dubanského.

Od r. 1850 Margelík přivtělen pod správu obce Dubanské; r. 1865 dne 10. listopadu přešla ves Margelík do samosprávy a zvolila si své obecní zastupitelstvo.

Digitized by Google

Olšany, ves 9·4 *km* severovýchodně od Prostějova při císařské silnici z Prostějova do Olomouce a při potoku Blatě položená, má 195 domů a 1033 obyv. S přidělenou vsí Karlovem čítá 248 domů, 1333 obyvatelů. Olšany s Karlovem (a Hablovem) tvoří katastrální obec, mající půdy 1105·7831 *ha.* Olšany mají kostel, faru, čtyřtřídní školu.

Farní chrám sv. Jana Křtitele vystavěn r. 1710 západně vsi nákladem bývalé vrchnosti a patrona premonstratského kláštera Hradišťského u Olomouce. V říjnu r. 1741 byl kostel vysvěcen od Olomouckého biskupa Arnošta knížete z Lichtensteina. Půdorys kostela jest kříž; kde se ramena protínají, vypíná se klenutí. Délka kostela měří 26·5 *m*, šířka 13·3 *m.* Pod obrazem na hlavním oltáři malovaným od Hellicha jest dovedně vyřezávaná socha Panny Marie. Dva poboční oltáře zasvěceny jsou sv. Barboře a sv. Florianu.

Věž zvýšena r. 1859; jsou na ní hodiny a tři zvony. Největší zvon opatřen nápisem: Tento zwon pod gmenem swateho Antonina zgednan gest nakladem a dobrodinim Antosse Dostala sauseda olssanskeho pod merm. XVIII když geg Pan Bůh dne XXXI brzezna roku MDCCC s toho sweta na wecznost owolal — za czasu techdaz sprawu duchowni wedauciho pana administratora Wincence Schlahunka rodičze wellehradskeho a pana fararze Maximiliana Weisra ktery se tenkrate na pokg odewzdal a z rzadu premonstratskeho bil.

Mich hat gegossen Anton Obletter in Olmitz Anno 1802.*)

*) Na druhých zvonech čteme: 1. Georgius Franciscus Reimer fecit Olomucy. Sub felicissimo regimine Rmi per illustris et amplissim DD Bernardi Waneckeli abbatis Gradicensis. Biennio post ignem denuo fusa et consecrata (Jiří Fr. Reimer učinil mne v Olom. Za přešťastného panování nejdůstoj. nejosvícenějšího a veleslovutného p. p. Bernarda Wanka, opata Hradišťského v druhém roce po ohni přelit a posvěcen.) 2. Anno 1717 campana haec in honorem St. Barborae virginis et martyris dicata est. (Roku 1717 zvon tento ke cti sv. Barbory panny a mučednice jest posvěcen.)

Digitized by Google

Farní dům zničen byl požárem dne 24. srpna r. 1809, kdy i celý městys utrpěl značné poškození. Nynější fara vystavěna r. 1850.

K farnímu kostelu přináleží 1621 osadníků z Olšan, Hablova a Karlova.

O faře v Olšanech činí se první zmínka r. 1378. Poněvadž v Olšanech bylo vždy několik majitelů rozsáhlých usedlostí a ti zároveň byli podílníky patronatu, bývaly mezi nimi časté spory při ustanovení duchovního správce. V r. 1557 vyměnil klášter jeptišek sv. Kateřiny v Olomouci větší díl Olšan i s farním patronatem za jiný statek s klášterem Hradišťským. Od té doby osazoval posledně jmenovaný klášter faru členy svého řádu, což trvalo až do jeho zrušení. Na to připadla fara náboženské matici.

Národní škola stojí na místě bývalého dvoru. Po požáru r. 1833 se opravila a r. 1865 i 1873 rozšířena. Škole patří pouze první poschodí, přízemek školní budovy náleží privatnímu majiteli. Jedna třída umístěna je v budově vystavené vedle radnice, kteréž budovy obě jsou na jedno poschodí a byly roku 1877 dostavěny. — Školou povinných dětí jest 278.

V Olšanech jest pošta, četnická stanice.

Spolky: rolnická záložna od 22. července r. 1868, čtenářský spolek od 31. března r. 1871, sbor dobrovolných hasičů od r. 1885.

Severně Olšan rozprostírá se rozsáhlá rovina, která několikrát sloužila k účelům vojenským. Od 18. do 21. srpna r. 1769 účastnil se tu císař Josef II. vojenských cvičení a r. 1778 sešel se tu s pruským králem Bedřichem II. V r. 1805 zřídila tu spojená vojska rakousko-ruská opevněný tábor, který opustili 27. listopadu, nastoupivše pochod ku Slavkovu.

V třicetileté válce vytrpěly mnoho Olšany od Švédů. Kostel byl znesvěcen a musel býti znova vysvěcen.

Digitized by Google

V Olšanech narodil se r. 1814 spisovatel Tom. Bečák. Vydal spisy obsahu náboženského.

Olšany jmenují se poprvé r. 1050, kdy tu měl svobodny statek Prostěj, jehož majetek připadl s dorozuměním děkana Budimera sestře Prostějově Svatavě s' tím závazkem, že každoročně kostelu zdejšímu bude platiti 2 hř. gr. Roku 1180 byly Olšany darovány vévodou Bedřichem kostelu sv. Václava v Olomouci; biskup Detleb vyměnil je za statek na Mohelnicku. V r. 1348 uvádí se Bohuslav z Olšan; v r. 1356 měl tu Adam z Olšan dvůr, na kterém pojistil Evě, manželce svého syna, 20 hř. Dvůr zvaný „Klenová“ prodal r. 1359 Bohuslav z Reže Radslavovi z Měnína; r. 1368 zdědili jej synové Radslavovi Jakub a Raček. Herš z Olšan prodal r. 1374 klášteru sv. Kateřiny v Olomouci lán. Roku 1376 uvádí se v Olšanech Anna z Olšan, r. 1378 Hanuš z Čihovic, jenž pojistil na statku a dvoru v Olšanech své manželce 50 hř.; r. 1381 Čeněk z Měnína Markétě, manželce své, dává 2 hř. roč. příjmu. V r. 1386 postoupil Bolík z Olšan dvůr, dva lány a část patronatu farního Svatoboru ze Závořic, který majetek r. 1391 dal Víšek ze Závořic připsati Bedřichovi z Olšan, jenž téhož roku pojistil na svém zboží v Olšanech Anně, své manželce, 100 hř. Čihůvka z Čihovic prodal r. 1397 svůj majetek 1 svobodné a 2 poplatná manství, 3 šenky, 4 dvorce, 2 louky a podíl farního patronatu Petrovi z Kravař; ten věnoval vše r. 1406 augustinianskému klášteru v Prostějově. V r. 1398 dala dobrovolně Rachna z Olšan zpupný dvůr v Olšanech se dvorcem a 2 místy manželu Baršíkovi. Baršík z Čihovic prodal r. 1407 Mikulášovi Opicovi z Dubnic 40 kop gr. na svém zpupném dvoře v Olšanech a prodal mu zároveň $1^2/_2$ lánu s místem a lučinou. Roku 1412 Bušek z Olšan prodal Mikulášovi Opičovi právo, které měl na zpupném statku, na kterém Mikuláš sídlí. Roku 1415 prodal Mikuláš z Dubnic Benešovi z Chudobína v Olšanech zpupný dvůr, $1^1/_2$ hř. gr. ročního příjmu a půl patro-

Digitized by Google

natu. Jeden zpupný dvůr prodali r. 1415 bratři Jan a Radslav z Olšan Prostějovskému měšťanu Mikšovi Potůčkovi, druhý zpupný dvůr držel Dionys z Olšan a jeho syn Bedřich. Roku 1464 přijala Uršula z Olšan do spolku na majetek v Olšanech bratry své Ctibora a Radslava z Rakové; r. 1482 odstoupila Kateřina z Rakové půl svobodného dvoru v Olšanech za 210 hř. Janu Kobovi z Rakové. Roku 1490 přiřkl král Vladislav podíl, který tu odňal Kateřinskému klášteru Olomouckému, Vratislavovi z Pernštýna. V r. 1540 odkoupil Jan z Pernštýna 8 usedlostí od Matyáše Potůčka z Olšan za 300 kop gr., které připsal i s půl patronatem Jindřichovi ze Zástřízl. Díl, který tu měl klášter sv. Kateřiny v Olomouci, připadl r. 1554 a r. 1557 ke klášteru Hradišťskému. Po zrušení kláštera Hradišťského přejal jeho majetek náboženský fond.

Karlov, osada s Olšany souvisící, má 53 domů a 300 obyvatelů. Povstala r. 1788 na polnostech rozděleného dvora, který patřil ke Hradišťskému klášteru u Olomouce.

V Karlově jest parní pila, strojnická dílna na stroje hospodářské.

Otaslavice Dolní, městys při potoku Otaslavce, souvisí s Otaslavicemi Horními. Má 183 domů, 927 obyvatelů. Přísluší k faře a ke škole do Otaslavic Horních. S Vincencovem tvoří Otaslavice Dolní katastralní obec o rozloze 695·1124 *ha.*

Jsou tu dva mlýny; při poplužním dvoře, který patří k velkostatku Brodeckému, bývala vinopalna.

Ze starého hradu zachovala se pouze polovice válcovité věže, která stojí na Ostrohu, pod nímž se vine Otaslavka. Zdi věže složeny jsou z rozličných kamenů, jež spojuje malta tak tvrdá a speklá, že se spíše kámen vydrobí, než se odloupne kus malty. Celá věž jest jako ulitá. Tlouška zdi měří 3·5 *m*: světlost vnitřní prostory, která byla upotřebena za

Digitized by Google

[illegible]ézení jest 3 m. [illegible] věže lze znamenati zbytky z bývalého hradu.

Naproti zřícenině za potokem Otaslavkou na rolích zvaných „Kopaniny" jsou zachovány valy. V nich dle vypravování lidu usadili se začátkem nynějšího století Rusové a svedli tu potyčku s vojskem francouzským.

Spolky: sbor dobrovolných hasičů od r. 1886.

Dle pověsti založeny Otaslavice i s hradem na památku vítězství, dobytého tu nad Poláky od Olomouckého knížete Otty. V 14. století byla tu pod hradem i tvrz a svobodný dvůr, jež zpustošily voje Husitův a válečné sbory uherského krále Matyáše. Po zpustošení nemohla se osada tak snadno vzpamatovati, neboť ještě r. 1492 píše se o místě i pevnosti, že jsou pusté. V r. 1552 a 1590 uvádí se, že tu jsou chmelnice, vinice, pivovar a dvůr. Od r. 1623 píše se o Dolních Otaslavicích jako o městysi.

Držitelem Otaslavického statku uvádí se r. 1279 Mikuláš, r. 1309 Vojtěch a r. 1334 opět Mikuláš z Otaslavic. Roku 1349 udal Lambert z Rájce, že polovina Otaslavic přináleží jako dědičný podíl jeho choti Anně, dceři po Ondřeji z Otaslavic. Roku 1350 náležel hrad neplnoletým dědicům po Alexandru z Otaslavic Kláře, Anežce a jich bratrům Vojtěchovi, Mikulášovi a Ingramovi z Otaslavic. Vojtěch postoupil Olomoucké kapitole roku 1357 dobrovolně lán a hospodu v Brodku a společně s bratry Mikulášem a Jimramem prodal r. 1376 městys Brodek Pavlovi z Ewlburgu. Anna z Otaslavic postoupila manželu svému Janu řečenému Puškovi z Kunštatu veškerý majetek v Otaslavicích, což tento poručil r. 1382 své manželce a svým neplnoletým synům, a to pevnosť Otaslavice se všemi statky v Otaslavicích, Dobrochově, Lhotě, Vranovicích. Roku 1406 vzal Jan Puška z Kunštatu Erharda staršího z Kunštatu do spolku na hrad Otaslavice a r. 1430 přijala sestra Mikuláše z Otaslavic Eliška Bočka z Kunštatu

Digitized by Google

Věž hradu Otaslavického.

Digitized by Google

Digitized by Google

na svůj majetek v Otaslavicích do společnosti. Roku 1464 držela polovici statku Machna z Valdštýna; druhou polovici i s vesnicemi Sněhoticemi a Ondraticemi měl Hynek z Otaslavic. V r. 1492 Ctibor z Cimburka dal připsati Jakubovi ze Šarova po Machně z Valdštýna statek, a to: pobořený hrad, ves Otaslavice a dvůr, ves Kobelničky, pustinu Lhotu. Jiří Šarovec ze Šarova poručil svou část r. 1532 Závišovi ze Slavíkovic, jehož dědic Alexandr Laškovský ze Slavíkovic postoupil zdejší majetek r. 1552 Janu z Pernštýna. Roku 1554 dostal část majetku patřící rodu Pernštýnskému Havel Šitenperger ze Šontalu, který ji přenechal roku 1560 Hynkovi Posadovskému z Posadova. Druhá část jmenovaných statků připadla Bartoloměji z Vrbna a po jeho smrti choti jeho Alžbětě. Po pánech z Vrbna přichází v Otaslavicích Jan Hrubčický z Čechtína, který získal i Brodek; po něm r. 1587 uvádí se tu Matyáš Žalkovský ze Žalkovic. Syn posledního Jan Žalkovský koupil od Hynka Posadovského z Posadova r. 1590 pustý hrad Otaslavice se vsí mimo tvrz a pivovar, dál ves Nebštych, pohořelý dvůr v pusté vsi, která slove Mitrov, a dvůr v Sněhoticích. Vše sjednocené koupil Albrecht Sedlnický z Choltic; ten prodal statek r. 1623 Jeronýmovi Bonačinovi a r. 1662 dostal se v držení Jiřímu Podstatskému svob. pánu z Prusinovic, od jehož dědiců jej získal Melchior Ledenický svob. pán z Ledenic a potom r. 1668 Václav Bernard Bartodějský z Bartoděje. Další majitelé jsou r. 1672 Jiří Hausperský, roku 1684 Kateřina z Scherfenberku. Několikrát v menší části rozkouskovaný statek sloučil v jeden kus r. 1698 Jan Václav Sedlnický svob. pán z Choltic, který byl i pánem v Brodku, a od té doby mají Brodek i Otaslavice společné držitele.

V nešťastném roce 1866 zažili obyvatelé Dolních Otaslavic mnoho válečných nesnází. Dne 17. července přitáhlo do místa na 5000 Prusů, kteří se tu po několik dní pozdrželi. Obyvatelstvo muselo vojsko i koně vydržovati. Jak poznačeno

Digitized by Google

jest v zápisné knize obecní, dostával vojín ku snídaní: holbu kávy, žejdlík kořalky, k obědu: libru masa, příkrm, holbu piva, k svačině: máslo s chlebem a k večeři: polévku s chlebem a kořalku. Pro koně musel se dodati snop pšeničný, 25 liber těžký; později zvýšena dávka na 1½ snopu.

Otaslavice Horní, ves 12·3 *km* jižně od Prostějova, má 924·9852 *ha* půdy, 96 domů, 509 obyvatelů, kostel, faru, školu čtyřtřídní.

Farní kostel sv. Michala archanděla leží na mírném návrší. Roku 1600 byl od Jana Žalkovského ze Žalkovic obnoven a rozšířen; značné pohromy utrpěl požárem dne 4. května r. 1754. Roku 1846 byl zevnitř pilíři opatřen a uvnitř v gotickém slohu vyklenut nákladem 11.375 zl. Mimo hlavní jsou tu dva boční oltáře sv. Anny a sv. Josefa. Kostel má dvě věže; na jedné jsou 3 zvony z roku 1717, 1666, 1823.*)

Nejstarší zpráva o kostelu vyskytuje se r. 1340; tehda uvádí se choť Jana st. z Kunštatu jako dobroditelka chrámu. V r. 1559 dosadil Hynek Posadovský z Posadova, majitel dílu Otaslavic, na faru akatolického faráře. Od té doby byli tu faráři akatoličtí až do začátku 17. stol. V r. 1562 spra-

---

*) Nápisy na zvonech jsou: 1. Mich hat gegossen Joann Antoni Behr in Olmiz. Sancte Michael ora pro nobis. Refusa est campana heck sumptibus ecclesia Anno 1717. (Mne ulil Jan Ant. Behr v Olomouci. Sv. Michaeli, oroduj za nás. Přelit zvon tento nákladem chrámu r. 1717.) 2. Durch das Feuer bin ich geflossen, David Jakob Strecksfus in Brin had mich gegossen. S. Mich. Arch. cuidicata sum ad sonitum meum fugite hunc tempestates in virtute. Anno 1666. Serpentis grando pro cellae mali spiritus qui facitis verbum Domini. (Ohněm jsem tekl, Dav. Jak. Strecksfus v Brně mne ulil. Před mocí sv. Michala arch., kterému jsem posvěcen, na můj zvuk prchněte bouře. Roku 1666. Dobrořečte Pánu, hadové, krupobití, bouře, zlí duchové, kteří plníte slovo Páně) 3. Ke cti sv. Floriana a sv. Jana Nep. Johann Nepom. Mayer Pfarr in Ottaslawitz 1823.

Digitized by Google

voval farnost Otaslavickou a Dobromělickou Konstantin Kolnovský; k těm r. 1658 přidělen jako filialka i Brodek.

K farnosti přiděleno jest 1787 osadníků z Horních a Dolních Otaslavic a z Vincencova.

Ve zdi hřbitova, poblíž kostela v novějším čase založeném, jsou zasazeny 3 náhrobní kameny s nápisy: 1. Jan Zialkowski z Zialkowicz na Dobromiliczych, Otaslawiczych a Brodku. 2. Alina Sleiiniczowna z Ssleijnicz na Prosetinie druha manzielka. 3. Jan yzra Bitowska z Slawikowicz na Dobromiliczyh Otoslawiczyh Brodku.

Otaslavice Horní: Náhrobní kámen Jana Žalkovského ze Žalkovic.

Fara zbudována po požáru r. 1754 na 1 poschodí.

Národní škola byla vystavěna r. 1869 nákladem 9000 zl. Na přístavbu školy provedenou r. 1895 věnováno 16.700 zl. Školou povinných dětí jest 323.

Spolky: čtenářsko-pěvecký spolek Palacký, sbor dobrovolných hasičů, potravní spolky.

Nedaleko Otaslavic zdvihá se vrch Obrova noha, na němž zjištěno praehistorické hradisko. Při kopání nalezen velký počet nástrojů kamenných.

Slatinky, ves 10·6 *km* s. od od Prostějova, leží na východním úpatí Kosíře. Ves má 104 domy a 580 obyvatel;

Digitized by Google

k faře přísluší do Slatěnic. Slatinky tvoří s Antlerkou katastrální obec o rozloze 835·7622 *ha*.

Škola jednotřídní postavena na 1 patro r. 1870; má 111 žáků.

Kaple sv. Jana a Pavla vystavěna uprostřed obce roku 1823; v kapli se konají dvě mše do roka.

R. 1358 Ondřej a Mikeš bratří ze Slatinek drží společně vše, co mají ve Slatinkách. R. 1406 Jodok, markrabě Moravský, dal Erhardovi ml. Puškovi z Kunštatu zdejší dvůr se vším příslušenstvím, který jej popustil téhož roku Velišovi, řeč. Pulci a jeho sestře Markétě. R. 1408 pojistil Veliš, řečený Pulec ze Slatinek Kristě, manželce své na dvoře, 2 dvorcích a šenku 75 hř. gr. R. 1492 udělil král Vladislav Vilémovi z Pernštýna svobodné manství na Slatěnice, Slatinky a Mostkovice.

R. 1712 zdejší dvůr Chudobínského majitele prodán obci za 1.000 zl., která jej podstoupila jakémusi Franklinovi. Ten vše rozprodal po kouscích na stavění domků. Část zahrady a dvoru prodal Kaštilovi za 10 zl. Kaštil prodal majetek svůj a brzy na něm postaveny domky; nový díl vsi nazván „Kaštilov". Na pozemcích bývalého dvoru povstala ves Antlerka.

U Slatinek nalezeno r. 1868 a r. 1869 mnoho předmětů bronzových a popelnic.

Smržice, ves 4·7 *km* severně od Prostějova položená při Romži, má 1253·2598 *ha* půdy, 288 domů, 1592 obyv., kostel, faru, čtyřtřídní školu. Část vesnice ležící východně sluje Podháj.

Nad celou dědinou vévodí farní chrám sv. Petra a Pavla, vystavěný r. 1859 na místě starého kostela, který byl již tak sešlý, že musel býti r. 1858 úplně snesen. Stavba provedena z darů k tomu účelu věnovaných. Kostel stojí na hlubokých základech. Na hlavním oltáři zavěšen obraz věnovaný od Aloise Josefa knížete z Lichtensteina r. 1858. Čtyři poboční

Digitized by Google

oltáře jsou zasvěceny Rodině Páně, sv. Františku Seraf., sv. Václavu a sv. Aloisiu.

Nad kostelem vypíná se štíhlá věž, na které jsou umístěny hodiny od 15. června 1878, které zhotovil za 625 zl. Jan Janota z Poděbrad. Nad hodinami jsou čtyři zvony. Nápisy na nich jsou latinské; umíráček má poznačení německé; pochází z r. 1817. Na zvonech jsou letopočty 1767 a 1776; zvony jsou z kostela starého.

O faře Smržické dočítáme se již r. 1309. V druhé polovici 16. století přidržovali se osadníci většinou učení Českých Bratří, vydržujíce si tu svého kazatele. Teprv v druhé polovici 17. stol. mohl tehdejší farář Václav Medek konsistoři Olomoucké ohlásiti, že obyvatelé farnosti jsou opět katolíky.

K farnosti přiděleno 2366 osadníků ze Smržic, Čelechovic a Studence.

Hřbitov nalézá se severně osady.

Fara jest budova o jednom poschodí; stará budova farní stojí na dvoře a upotřebí se za sýpku a komoru.

Ke škole položen základní kámen dne 16. května roku 1868. Stavba stála 8998 zl. Škola jest čtyřtřídní a chodí do ní též děti ze Studence; žáků jest 345.

V Smržicích jest c. k. poštovní úřad; na Romži stojí dva mlýny.

Spolky: čtenářsko-pěvecký spolek Hanák od r. 1865, rolnická záložna od r. 1869, spolek vojenských vysloužilců od r. 1872, sbor dobrovolných hasičů od r. 1880.

Ve Smržicích měla Olomoucká kapitola již r. 1131 tři lány. Od r. 1309 patřila část vsi ke Plumlovu. R. 1351 darovaly sestry Anežka a Klára z Otaslavic podíl ve Smržicích sestře Heleně vdově po Mysličovi z Náměště a r. 1355 prodaly jí ještě půl dvora a farní patronat za 50 hř. Bratří Vojtěch, Mikuláš a Ingram z Otaslavic prodali své statky, sestávající z 5 lánů a mlýnu ve Smržicích, Olomoucké kapitole za 140 hř. gr. Kapitola postoupila všechen zdejší ma-

Digitized by Google

jetek r. 1360 Milotovi z Náměště. Všebor z Náměště, jemuž Helena zdejší majetek poručila, prodal dvůr, 11 lánů, 23 dvorců, čtvrt patronatu Benediktu z Kravař. Týž Všebor prodal dále r. 1374 Mikšovi, synovi Petra Trnky z Kostelce, dvůr, lázně a 3 čtvrtlány; téhož roku Hanušovi a Simplonovi bratřím ze Vstinova postoupil Všebor dvůr, lázně a šenk. Roku 1376 Mikeš ze Smržic pojistil choti své na majetku, jejž tu měl, 20 hř. gr., a roku 1381 prodal Mikeš Petrovi ze Smržic 3 čtvrtlány, lázeň a hostinec. Roku 1391 Eliška ze Smržic vše, co tu měla, postoupila Jakšovi z Kostelce. Roku 1392 Simplon ze Smržic dal 3 čtvrtlány Anně, choti své. Roku 1408 Petr z Kravař Markétě, manželce Jana ze Zárušek na lučinách, které slují nivy, a na 5 lánech dal a přiřkl 10 hř. gr. R. 1412 Oldřich ze Lhoty Znatovi z Vojnic dal na lidech 6 kop roč. příjmu v užívání; Znata v témž roce pojistil tu Dorotě, manželce své, 9 kop gr. R. 1412 Jindřich z Kravař Vilémovi z Litenčic pojistil na dvoře a 3 lánech 7 kop gr.; týž Jindřich r. 1417 Znatovi z Vojnic pojistil 5 a půl hřivny na 9 čtvrtlánech a lidech. R. 1437 Franěk z Hartmanova Machně z Krumsína, družce své, na vsi Smržicích dává 220 hř. gr. v užívání. Roku 1437 Petr z Přestavlk prodal Jindřichovi z Lazník 6 hř. roč. příjmu ve Smržicích; v témž roce Markéta, choť Beneše z Laškova prodala Petrovi z Přestavlk 6 hř. roč. příjmu ve Smržicích.

Tak měnili se majetníci až do r. 1595, kdy Smržice připadly Karlovi knížeti z Lichtensteina a zároveň pak k Plumlovu byly přiděleny.

Při obléhání města Olomouce v sedmileté válce rozloženo bylo od polovice května r. 1758 na výšinách Kosteleckých a Čelechovických 10.000 mužů vojska pruského. Král Bedřich II. měl sídlo své v domě rychtáře Smržického. Dne 20. května r. 1758 napadl odtud Laudona u Čech, ale nebyl s to, aby ho vypudil z jeho postavení.

Digitized by Google

Ve Smržicích narodili se:

1. Jakub Kresa r. 1648, jesuita, mathematik a hvězdář proslulý. Byl z počátku professorem mathematiky v Praze, později v Madridě a posléz zpovědníkem císaře Karla VI. Vydal několik děl mathematických. Zemřel 28. července roku 1715 v Brně.

2. František Kubíček 14. září r. 1831, básník a spisovatel český. Uveřejnil básně ve Hvězdě olomoucké; psal do Národních listů, Moravské orlice a řídil Moravana. S Peškem a Studničkou vydal r. 1861 vídeňský almanach Dunaj, s M. Křížem „Album" ku slavnosti cyrillsko-methodějské r. 1863. Zemřel v Brně 17. února r. 1865.

Sněhotice, ves 16·5 *km* jihozáp. od Prostějova, má 82·398 *ha* rozlohy, 29 domů a 160 obyv.; přísluší k faře a ke škole Brodecké.

Ve 14. stol. byly tu dva svobodné dvory; v 15. stol. připomíná se pouze jeden. Roku 1330 prodal Spytata z Buzova jeden dvůr kapitole Olomoucké za $40^3/_4$ hř. gr., která jej vyměnila dne 7. října r. 1334 za jiný dvůr v Dobromělicích. Druhý dvůr připadl vrchnosti, a když r. 1796 dvůr byl zrušen, rozděleny pozemky jeho mezi 11 obyvatelů.

Roku 1356 uvádí se Ctibor ze Sněhotic, který na dvoře ve Sněhoticích pojistil své manželce 40 hř. gr. R. 1376 prodal Mikuláš z Tykovic po Ctiborovi zděděný dvůr svobodný i se 2 dvorci, loukou a rybníkem Mikuláši z Kelčic, který na tomto statku r. 1381 pojistil Markétě, své manželce, 25 hř. gr. Markéta poručila tento příjem r. 1408 svému druhému manželu Petrovi ze Stupic a Červené Lhoty. Petr r. 1416 prodal $3^1/_2$ hř. gr., které měl na statku v Sněhoticích, Janovi Puškovi z Kunštatu. Roku 1437 Bočko z Otaslavic pojistil roční příjem své choti Anně ze Šellenberku na vsi Sněhoticích a na zdejším zpupném dvoře. Také Hynek z Otaslavic Johance z Chylče, choti své, 100 hř. gr. na vsi Sněhoticích a na dvoře tamtéž a na vsi Ondraticích dal pojistiti.

Digitized by Google

Studenec, ves 5·5 *km* severně od Prostějova, leží v těsném údolí. Má 203·167 *ha* půdy, 39 domů, 257 obyv.; přísluší k faře i ke škole Smržické.

Na jižním i severním návrší dobývá se hrnčířská i ohnivzdorná hlína.

Poplužní dvůr patří kapitole Olomoucké; jest pronajat.

Ves nazývala se dříve Studené doly. Roku 1131 měla tu metropole Olomoucká 3 lány. Roku 1262 daroval prelat Heidolf Studenec kapitole ku založení nového vikářství u oltáře sv. Kateřiny; vikářství založil biskup Bruno r. 1274 a příjmy ze dvora Studeneckého k němu určil.

Roku 1349 postoupil tu Trojan z Trpenovic 1 lán Jakubovi ze Studence a jeho bratřím. Roku 1376 Matyáš ze Studence prodal půl lánu ve Studenci Pešíkovi ze Studence. Na své usedlosti pojistil Pešík Markétě, své manželce, 30 kop gr. Roku 1391 Pešík postoupil dvůr svobodný se 3 dvorci Leonardu ze Studence, od kterého přešel na kanovníka Jana v Praze. Koupí získal jej potom r. 1411 Erhard Puška z Kunštatu. Roku 1437 byl dvůr v majetku Ondřeje Věrného z Přerova, r. 1460 držel jej Jiří z Kravař a r. 1481 Čeněk z Pulic.

Štětovice, ves 7·8 *km* severových. od Prostějova, má 423·8622 *ha* půdy, 58 domů, 388 obyv., jednotřídní školu národní; přísluší k faře Dubanské.

Uprostřed vsi jest kaple sv. Floriana, vystavěná r. 1776 obecním nákladem 1100 zl. Obnovena r. 1895. Ročně koná se v ní 6 mší.

Škola vystavěna r. 1875; stojí západně osady a jest o přízemí. Žáků má 64.

Poblíž obce stojí mlýn.

Spolky: čtenářsko-pěvecký spolek Svornost, pěveckohudební spolek Pokrok.

Roku 1350 měl tu svobodný dvůr Máček ze Štětovic, který odstoupil Mikuláši, Heřmanovi a Hynkovi z Nákla. Bareš ze Štětovic měl tu dvůr r. 1359 a Filip ze Štětovic

Digitized by Google

uvádí se jako držitel zdejšího majetku r. 1365. Beneš ze Štětovic prodal roku 1371 Janovi z Vrbátek dvůr ve Štětovicích. O deset let později pojistil Janek Varmuze ze Štětovic vše, co tu měl, své manželce Budislavě. Roku 1406 vdovy po Adamovi a Filipovi ze Štětovic Anna a Dorota pojistily si věna na Štětovicích. Roku 1412 Jan Varmuze ze Štětovic prodal svobodný dvůr Sulíkovi z Konice, jemuž již r. 1406 postoupila Libuše ze Senice 2 kopy gr. roč. příjmu. Sulík pojistil r. 1418 Václavovi z Chomutovic 6 kop gr. roč. příjmu na Štětovicích. V roce 1437 přijala Klára ze Štětovic Petra z Přestavlk a jeho sestru Annu do spoludržení majetku, který má ve Štětovicích a Vrbátkách. Roku 1466 přichází tu jako majitel nějakého zboží Jindřich z Bystřice. Později uvádí se ve Štětovicích a Vrbátkách Jan Herald z Kunštatu, který dal své podíly připsati Tobiašovi z Obřanenberku. Okolo r. 1501 patřily některé majetky klášteru Všech svatých v Olomouci a jiné opatství kláštera Hradišťského. Vilém z Pernštýna přejav od Mikuláše Štitovského z Bystřice 3 dvorce ve Štětovicích a 1 ve Vrbátkách postoupil je r. 1515 kapitole Olomoucké.

Poddaným ze Štětovic a Vrbátek v pondělí po sv. Martině r. 1584 udělil Blažej, převor a konvent řádu sv. Augustina kláštera Všech svatých na předhradí Olomouckém, právo odúmrti na věčné časy. Dle toho mohli poddaní svými statky libovolně vládnouti, za života nebo na smrtelné posteli je mohli dáti, poručiti komu se jim zdálo a líbilo. Kdyby někdo zemřel bez poslední vůle a nikdo se nehlásil k majetku po něm pozůstalému, tak po uplynutí 1 roku a 3 dní rozdělil se majetek na 3 díly; jeden díl připadl klášteru Všech svatých v Olomouci, druhý faře a třetí obci na obnovení cest, lávek, ku hrazení obecních potřeb a na chudé. Za právo odúmrti byli poddaní povinni, kteří měli 6 lánů, odváděti 6 hus dobře vykrmených a živých o Všech svatých do kláštera. Dále byli povinni vykonávati robotu koňmi, a to orání

Digitized by Google

na jaře i na podzim a vožení hnoje ke dvoru Pěnčínskému. Poněvadž si poddaní stěžovali, že jest ke dvoru Pěnčínskému značná vzdálenost (dvou mil), osvobodil je konvent za peněžitou náhradu 70 zl. od roboty orání polí a vožení hnoje. Konvent však ponechal si právo požadovati od svých poddaných 4 povozy každého roku, kterýchž by až 4 míle vzdálenosti od Olomouce mohl libovolně použiti k dopravě jakéhokoliv nákladu.

Třepčín, ves 10·6 *km* severovýchodně od Prostějova, má 75 domů, 385 obyv., školu; přísluší k faře Slatěnické. Třepčín s Heneberkem tvoří jednu obec čítající 99 domů a 499 obyv.; rozloha obce měří 390·5958 *ha.*

Škola jednotřídní vystavěna r. 1872—73; má 71 žáků.

Kaple sv. Floriana zbudována r. 1859. Na věži jsou dva zvony. Větší má nápis: Ad. Hillera vdova a syn v Brně. Ke cti a chvále sv. Antonína věnovala Petronilla Vémolová r. 1893. Menší zvon opatřen nápisem: Pod ochranou Panny Marie na nebevzetí, sv. Isidora a sv. Floriana. Fudit V. Straub Olmutz 1791. Nahoře se čte: Ke czti a chwale swate Trogitze do dlediny Trzebczina.

Olomoucká kapitola měla tu již r. 1131 1 lán. Roku 1281 mělo tu proboštství Hradišťské jistý majetek. Později byl v držení Třepčína klášter sv. Kláry v Olomouci.

Abatyše Anna z Dololenky i konvent kláštera sv. Kláry na předhradí Olomouckém listem daným v pátek před sv. Trojicí r. 1540 udělily chudým poddaným v Třepčíně dobrovolně všechny odúmrti, které na klášter spadaly. Dále prodaly Třepčínským právo odúmrti, a to tím způsobem, že Třepčínští každého roku v pátek před sv. Trojicí z každého lánu rolí 4 gr. bílé, 4 kuřata a 12 vajec odvedou do kláštera. Za to se jim povoluje, že mohou volně a svobodně svým majetkem nakládati.

V 17. stol. měli Třepčínští ustavičně nouzi o pastvu. S Lutínskými mívali časté rozepře, poněvadž pásali dobytek na jejich trávnících. Dne 18. ledna r. 1635 obrací se

Třepčínští ku své vrchnosti klášteru sv. Kláry s prosbou, aby jim vymohla u Olomoucké kapitoly, jejímiž poddanými Lutínští jsou, by jim nebylo bráněno na trávnících u Lutína dobytek pásti. Aby nouzi odpomoženo bylo, daly dne 21. února r. 1657 abatyše Klára a konvent kláštera sv. Kláry obci role ode dvora, by si z něho Třepčínští udělali pastviska. Za to se zavázala obec vykonávati více roboty a seno z luk do panského dvora svážeti.

Dvůr zanikl s klášterem r. 1789.

Heneberk, ves, má 24 domů a 114 obyv. Ves jest přidělena k Třepčínu; přísluší k faře do Slatěnic a ke škole do Třepčína.

Heneberk povstal r. 1789 na pozemcích rozděleného dvora, který byl majetkem kláštera sv. Kláry na předhradí Olomouckém.

Určice, městys 8·5 *km* jihozápadně od Prostějova, má 1172·9442 *ha* rozlohy, 251 domů, 1322 obyv., kostel, faru, pětitřídní školu.

Farní kostel sv. Jana Křtitele leží na návrší západně městyse. Vystavěn byl r. 1727—37 na místě starého, požárem zničeného chrámu. Délka kostela měří 26·6 *m* a šířka 7·6 *m*. Roku 1869 byl důkladně opraven a železnými pruty stažen, poněvadž se pod těžkým klenutím rozstupoval. Strop jest malován a zdoben obrazy ze života slovanských věrozvěstů. Nad tabernakulem hlavního oltáře na dřevě olejovými barvami vyvedený obraz Panny Marie byl dříve cílem četných sem přicházejících poutníků. Čtyři pobočné oltáře jsou zasvěceny Bolestné Panně Marii, Panně Marii Lourdské, sv. Anně, sv. Cyrillu a Methoději.

Poblíž kostela stojí věž, která prý pochází ze starého chrámu. Jsou na ní hodiny a čtyři zvony.*) Zvony, které byly

*) Nápisy na zvonech jsou: 1. S. Joannis Baptistae, S. Cruci. Sub R. D. paroche Floriani Novak et Cyrilli Kubiček cooperator Určic. (Sv. Janu Křtiteli, sv. Kříži. Za důstoj. p. faráře Flor. Nováka a Cyr.

Digitized by Google

dříve na věži, rozlily se při požáru r. 1828; proto později nové zvony zjednány.

Ke kostelu jsou mimo Určice přifařeny Alojzov, Dětkovice, Seloutky a Žešov; osadníků jest 3310.

V nadační listině z r. 1428 uděluje Kateřina z Plumlova kostelu různé dary. V listině té praví Kateřina, že nemůže déle na to patřiti, jak kněží obětují v nádobách olověných, a proto darovala kostelu stříbrné kalichy a obětní náčiní. Faráři věnovala louku v „Sedliskách" za tím účelem, by každý čtvrtek chodil okolo kostela s monstrancí; dále obdržel farář kus lesa 40 provázků zdélí a tolikéž provázků zšíří; faráři dovoleno dva chrty si chovati a v panských lesích honiti. Sedláci mají faráři robotovati a platy o sv. Václavu a sv. Jiří odváděti. Farář jest povinen dvě mše sloužiti za zakladatelku v týdnu, a to v úterý a v pátek.

Farní budova o 1 poschodí vystavěna r. 1832.

Škola obecná vystavěna r. 1830 po požáru, který dne 24. června r. 1828 zničil 95 domů, mezi nimiž byla i fara a škola. Školu navštěvuje 408 dětí z Určic, Alojzova a Seloutek.

Ústav pro místní chudé či chudobinec vystavěn r. 1872 na 1 poschodí nákladem 15.176 zl. Fond chudobince obnáší 13.000 zl.; založil jej farář Florian Novák svou závětí 2. července r. 1834. Z počátku mělo se v ústavě vydržovati pouze 6 osob; během času, kdy kapitál zvětšen odkazem faráře Petra Obdržalka a příspěvky dobrovolnými, počet míst pro chudé rozmnožen na 12.

Z dalších staveb vynikají radnice z r. 1885, panský dvůr knížete Lichtensteina, který jest pronajat, a mlýn větrný.

Kubíčka kooperatora v Určicích.) 2. Ad honorem Beata Maria virginis. (Ke cti blahoslavené Panny Marie.) 3. In honorem S. Floriani. (Ke cti sv. Floriana.) Na každém zvonu jest dále vyznačeno: Fudit Wolfgangus Straub Olomucensis sumbtibus patroni ecclesiae princeps de Lichtenstein 1831. (Ulil W. Straub Olomoucký nákladem patrona chrámu knížete z Lichtensteina 1831.) 4. Umíráček má letopočet 1832.

Digitized by Google

Poslední stojí nedaleko výběžku zvaného „zámčisko". Na zámčisku lze rozeznati valy z nasypané země a na některých místech jsou i zbytky zdí z drobného kamení vystavěné. Při kopání nalezeny tu různé předměty starožitné.

Pod zámčiskem jsou lomy kamenné a na drobný pískovec, v nichž vyskytují se zkameněliny.

V místě jest od r. 1870 poštovní úřad a dále občanská záložna od r. 1868, beseda, potravní spolek od r. 1870, dobrovolný sbor hasičský od r. 1888.

Usedlosti v Určicích byly dříve seskupeny v celek uzavřený třemi branami: polní Selitskou či Plumlovskou a lesní. Část za branou lesní nazývána začátkem minulého století „Trpínky". V Trpínkách měla obec 4 chaloupky, které r. 1767 prodala. K chaloupkám pozvolna přirůstaly nové a tak povstaly nynější Trpínky, rozkládající se západně Určic, s nimiž jsou spojeny.

Určice byly r. 1480 od Kunhuty z Kravař na městys povýšeny. Od r. 1358 patřily k Plumlovu, neboť toho roku Benedikt z Kravař 50 hř. dal Alžbětě z Letovic, choti své, připsati na statku v Určicích. Roku 1417 Kateřina, vdova po Petrovi z Kravař, přijala dceru svou Kateřinu do spoludržení věna, které měla v Určicích připsáno. Po smrti Jiřího z Kravař připadly Určice ke statku Račickému. K panství Plumlovskému znova připojeny r. 1537, kdy je prodali Tobiáš a Jan z Boskovic a Černé Hory Janovi z Pernštýna, v jehož rodě zůstaly do r. 1595, načež přešly v držení rodiny knížat z Lichtensteinů.

Z výsad Určicím udělených jest zaznamenáno obdarování, které vydal r. 1554 Vojtěch z Pernštýna na pustou ves Mitrov, již ponechal Určickým k svobodnému užívání. Za to byli Určičtí povinni platiti 8 zl. vrchnosti každoročně o svatém Martině.

Jiné obdarování pochází z r. 1563 o osvobození sladovny a pivovaru, začež se platilo 25 zl. Plat ten odvádělo 13 usedlostí, které měly výsadu pivo vařiti a šenkovati.

Digitized by Google

Zvláštní stanovisko zajímaly Určice v Prostějově na městském tržišti. Prostějovu uděleno již r. 1406 od Petra z Kravař právo vybírati mýto koňské a poplatek tržní. Z placení poplatku vyňati Určičtí r. 1462 na základě smlouvy, která se stala mezi Prostějovskými a Určickými. Co na prodej přinesli obyvatelé z Určic do města, z toho ničeho neplatili a podobně byli prosti mýta při nákupu jistých věcí. Také byli zproštěni koňského mýta dvakrát v roce vždy po čtyři neděle, a to o sv. Jiří a o sv. Václavu. Kdyby se však bylo přihodilo, že by některý příslušník Určický městský úřad podváděl, vydávaje obilí jiných osadníků za své, tak mu bylo obilí prodáno a on ještě potrestán. Když se Prostějovu dvorním reskriptem ze dne 28. listopadu r. 1750 obnovilo i rozšířilo právo na vybírání jakéhosi cla, kteréž povinnosti podléhali i pěší, vyvolána tím nespokojenost mezi Určickými, kteří nehodlali poplatek zapravovati. Aby se předešlo všelikým svárům a soudům, stala se dne 20. prosince r. 1777 dobrovolná úmluva mezi městskou radou Prostějovskou a obcí Určickou, dle níž podvolili se příslušníci Určic koňské mýto i řádovní peníze platiti a naproti tomu město Prostějov uvolilo se obci Určické odváděti každoročně 12 zl.

Vejšovice, ves 7·5 *km* jihovýchodně od Prostějova, má 592·9448 *ha* půdy, 103 domy, 591 obyv., kostel, faru, dvoutřídní školu.

Jižní část osady slove Blechůvky.

Farní chrám sv. Vavřince stojí na výstupku vyvýšeném 1½ *m* nad okolí. Povýšené místo bylo dříve hřbitovem, který před 100 lety zřízen za osadou. Na místě sešlého filialního kostela, o kterém se činí zmínka již r. 1376, vystavěn kostel nynější r. 1747—48 od Šternberského probošta Jana Glätzla, tehdejšího patrona, za 6000 zl. Vysvěcení kostela stalo se 7. listopadu r. 1748. Kostel má základnu podoby obdélníku, jehož jedna z kratších stran nahrazena jest obloukem; délka kostela obnáší 28 *m* a šířka 14 *m*. Malbou vy-

Digitized by Google

zdobeno klenutí r. 1885; na omítce provedeny obrazy, představující děje ze starého zákona. Dva poboční oltáře zasvěceny: sv. Rodině a Andělu strážci.

Nad vchodem do kostela vypíná se věž, která byla postavena r. 1879. Jsou na ní hodiny a tři zvony. Největší zvon má nápis: Nákladem zbožných dobrodinců věnován chrámu Páně Vejšovskému ke cti a chvále Boží a Moravských apoštolů ss. Cyrilla a Methoděje. Leta Páně 1880. Za faráře tehdejšího Vinc. Špačka. Ulil Petr Hilzer, c. k. dvorní zvonař ve Víd. Nov. Městě.*)

Poprvé připomíná se fara ve Vejšovicích r. 1367. Jak se zdá, osazovali později faru probošti kláštera augustinianského ze Šternberka, ustanovujíce faráře. V r. 1625 přidělena farnost do Břesovic, a teprv r. 1766 zřízen tu samostatný duchovní úřad.

Farní dům o jednom poschodí vystavěn r. 1747 prelatem ze Šternberka Aureliem.

Národní škola postavena roku 1878 o jednom poschodí; r. 1882 byla na dvoutřídní rozšířena, do níž chodí 120 dětí.

Zámek, rozsáhlá budova o jednom patře, vystavěn v minulém století. K zámku přikládá se panský dvůr se zahradami.**)

---

*) Na druhém zvonu čteme: Honori beati Laurentii huius sacrarii patroni refusa fui egregia pietate suae regiae celsit Udinis Ferdinandi. Fudit Wolfgangus Straub Olomucis Anno 1848. Fabian Chabiczowsky paroch Waischowicensis. (Ke cti sv. Vavřince, této svatyně patronu, byl jsem přelit vznešenou zbožností jeho královské Výsosti Ferdinanda. Lil Wolf. Straub v Olomúci r. 1848. Fabian Chabičovský, farář Vejšovický.) Třetí zvon má nápis: Obletter in Olmitz Anno 1796.

**) Nad portálem zámeckým v kamenném pažení jest nápis: Struxerat has quondam praesul Sternbergicus aedes quas tua continuo dextera christe legat Anno 1775. (Postavil tuto budovu někdejší představený Šternberský a tvoje pravice, Kriste, povždy ji udržuj r. 1755.)

Digitized by Google

V místě jest čtenářsko-pěvecká Občanská beseda, sbor dobrovolných hasičů.

Vejšovice patřily roku 1350 Vilémovi z Náměště. Po smrti Vilémově připadly markraběti Janovi, který je i s Vel. Týncem a Žešovem vyměnil r. 1361 s Olomouckou kapitolou za vsi Biskupice a Heřmanice. Kapitola vyměnila podíl ve Vejšovicích r. 1371 za půl vesnice Polkovic s Děvínským arcibiskupem Vojtěchem ze Šternberka. Synovec Vojtěchův Petr ze Šternberka, který již dříve 19 lánů zdejších i farní patronat odkoupil od bratrů Všebora, Oldřicha a Benedikta z Náměště, daroval vesnici Vejšovice s rybníkem a farním patronatem r. 1371 nově založenému klášteru augustinianskému ve Šternberku. Petr ponechal si pouze jedno manství svobodné, které trvalo až do 16. století. Když r. 1784 klášter Šternberský byl zrušen, připadly Vejšovice náboženskému fondu za 32.670 zl. Zámek a dvůr s příslušenstvím držel r. 1789 jako svobodné manství Martin Strouhal za kupní cenu 7425 zl. a roční plat 1929 zl. Roku 1819 stal se majitelem arcivévoda Ferdinand d'Este a posléz nynější držitel Primavesi.

Obec Vejšovice dostala r. 1576 od tehdejšího majitele statku dva rybníky vrchní a dolní za roční poplatek 40 zl., 1 $^1/_2$ kopy kuřat, 10 kop vajec a 15 nekrmených hus.

Za dob augustinianů byly poměry poddanské do r. 1784 tyto: Z jednoho lánu robotovalo se tři dni v týdnu s potahem; čtvrtník měl pěší roboty tři dni; domkáři nerobotovali. — Od r. 1784 se robota vyplatila, a to platil sedlák 32 zl. a musel dovézti 6 měřic ječmene do Mořického pivovaru a dva dni v Mořicích žíti; čtvrtláníci platili 14 zl. a museli jeden den žíti.

Vincencov, také Dvorek, ves 9·4 *km* jihozápadně od Prostějova, má 45 domů, 161 obyv.; přísluší k faře a ke škole do Otaslavic. S Dol. Otaslavicemi tvoří katastralní obec.

Digitized by Google

Ves povstala r. 1798 na pozemcích vrchnostenského dvora Otaslavského a má jméno od tehdejšího majitele Vincence Josefa hraběte ze Schrattenbachu.

Vitonice, ves východně souvisící s Kralicemi, do Kralic přifařená a přiškolená, má 230·7255 *ha* půdy a čítá 39 domů s 222 obyv.

Již před r. 1131 patřilo tu 7 lánů k svatováclavskému proboštství v Podivíně. Roku 1258 přidělena ves jako nadace od biskupa Bruny s jinými ještě dědinami ke 4 novým prebendám v Olomouci.

Dne 28. dubna r. 1852 vyšel v noci oheň v Kralicích v č. 21, který se přenesl do Vitonic a tak se rozšířil, že celá ves lehla popelem.

Vrahovice, ves 3·7 *km* severovýchodně od Prostějova, leží na okresní silnici z Prostějova do Přerova, blíže říčky Romže. Vrahovice mají s připojenou osadou, „Trpínky“ zvanou, 617·9035 *ha* půdy, 148 domů a 775 obyv., kostel, faru, dvoutřídní školu.

Farní chrám sv. Bartoloměje postaven na místě sešlého kostela ze 17. století. Základní kámen položen 2. května r. 1831 a v r. 1837 nákladem patronatu Kralického dostavěn. Strop kostela jest klenut a malován. V kostele jsou mimo hlavní oltář dva poboční oltáře sv. Josefa a Panny Marie Lourdské.

Věž zbudována nákladem farníků; jsou na ní hodiny a tři zvony. Největší zvon má nápis: Leta Panie 1587 za panowanie wysoce urozeneho Pana Pana Jana z Pernissteina a na Plumlowie Litomyssli pana diediczneho — a wsy Wrahowic chram wrahowsky kdereiz gest z dopusstieni Boziho s niekdereymi grunty byl shorzel gest zase sprawen — tento zwon take s ginssimi zwony kderziz se byli welkym ohniem spustili sau w noci sliti a k tomu gim s wrchu psa — pan z milosti a lasky kderauz k tiem poddanym swym k tomu zadussi prislussegicym gmiti racz. drziwi spotrzebu darowati

Digitized by Google

— desatek kderyzby fararzi przigiti miel cose geho w tiech dwau letech zbiehlo na oprawu toho chramu a sliti tiech zwonu k zadussi pustiti raczil.*)

Nejmenší zvon má nápis: Paul Streckfus in Brin hat mich gegossen. Anno 1677. (Pavel Streckfus v Brně mne ulil r. 1677.) Další nápis zní: Ke cty a chwale Panu Bohu na budauczy pamatku chramu wrahowskymu. Dento zwon gest litey s naklatem pana Waclawa Zaurka mlinarze z twrzowskiho (držovického) leta 1677 dne očistowani P. Marie.

Farní budova postavena r. 1743 o jednom poschodí.

Fara uvádí se poprvé roku 1397. Po shoření kostela roku 1586 přesazen farář Matouš Pretorius do Kralic, kam i Vrahovice přiděleny. Držovice přifařeny do Smržic. Roku 1590, kdy farní budovy dostavěny, přesídlel se sem z Kralic farář Mat. Sekerka. Následkem nedostatečné podpory pro duchovního správce přidělena fara v první polovici 17. stol. do Kralic a teprv r. 1682 nově fara zřízena.

K farnosti Vrahovické přísluší Vrahovice, Držovice; osadníků jest 1665.

K národní škole položen základní kámen 31. dubna r. 1884; jest o jednom poschodí. Do školy chodí 138 dětí.

V obci jsou dva mlýny.

Spolky: Čtenářsko-pěvecké spolky Sušil a Svatopluk, dobrovolný hasičský sbor z r. 1891.

V zahradě rolníka p. J. Kouřila objeveny v r. 1887 rozsáhlé podzemní skrýše, které byly opatřeny i otvory ku provětrávání, přikrytými kameny plochými.

Vrahovice uvádějí se poprvé roku 1353, kdy Zdenka, vdova po Budislavovi z Vrahovic, odstoupila tu Olomouckému měšťanu Pecoldovi 1 hř. ročního příjmu a dvorec. Téhož

*) Prostřední zvon má nápis: Anno Domini 1586 iar bin ich durch das heisse Feuer geflossen — Maister Georg Hechperger had mich zu Ulmitz gegossen. (L. P. 1586 protekl jsem horkým ohněm, mistr Jiří Hechperger mne v Olomouci ulil.)

Digitized by Google

roku Časlav z Vrahovic prodal své manželce Semislavě dvůr ve Vrahovicích za 50 hř. V r. 1365 Michal z Vrahovic pojistil tu Kláře, choti své, 80 hř. a podobně r. 1371 Janáč Skřítek Kateřině, manželce své. zajistil ve Vrahovicích 45 hř. gr. Roku 1376 prodala Klára z Vrahovic Zbyňkovi a jeho bratřím 80 hř. gr., které ve Vrahovicích měla; téhož roku pojistil Zbyněk manželce své Anně ve vsi Vrahovicích 70 kop gr. Jan Skřítek z Trpenovic koupil r. 1368 dvůr a dva lány od Semislavy z Vrahovic, r. 1376 podíl Vrahovic od biskupa Vojtěcha a téhož roku druhý dvůr a les od Alexandra z Vrahovic. Roku 1379 Medlík z Vrahovic pojistil Bětě, choti své, 75 kop gr. na čtyřech lánech a čtyřech usedlostech, šenku a mlýně. V r. 1381 Heršo z Vrahovic dal pojistiti 60 hř. na všem, co tu má, Ludmile, choti své. Roku 1408 Heršík řečený Calta z Vrahovic prodal synům Ješka z Rakúsek dolní mlýn ve Vrahovicích. Bedřich z Vrahovic postoupil r. 1466 Mikulášovi z Nezděnic zdejší patronat, dvůr, 7 lánů, 3 pastviny, 5 zahrad, 4 hostince a 2 mlýny. Roku 1488 Václav ze Švábenic prodal tu podíl Heraldovi z Kunštatu; r. 1492 spojeny Vrahovice ve správě úřední s Kralicemi.

Dle osady *Trpínky* dříve *Trpenovice,* jež jest s Vrahovicemi spojená, nazýval se až do roku 1450 rytířský rod „Skřítek z Trpenovic". Roku 1397 Trojan z Trpenovic prodal bratru svému Heršovi z Trpenovic zpupný dvůr v Trpenovicích. Roku 1398 Heršo řečený Skřítek pojistil Kunhutě, družce své, na dvoře v Trpenovicích se 4 lány, lučinami a 5 dvorci, dál v Čehovicích na 4 lánech a 6 dvorech a ve Vrahovicích na třetině lánu a 3 dvorcích 250 hř. gr. Roku 1418 Kunka ze Zvole, vdova po Heršovi z Trpenovic, přijala do spoludržení syna svého Jana a Racka z Trpenovic, kanovníka Olomouckého. Roku 1420 Jan řečený Skřítek přijal matku Kunku do spoluužívání všeho, co má v Trpenovicích, Vrahovicích a Držovicích.

Digitized by Google

Mezi Vrahovicemi, Čechůvkami a Hájem stávala ves *Rakousy* též Rakousky, Rakusy, Rakusky jmenovaná.

Roku 1359 Ctibor z Rakusek prodal dvůr v Rakuskách se vším Jenčovi z Trpenovic. Roku 1371 Petr z Rakusek zajistil ve vsi Rakuskách Dorotě, manželce své, 50 kop gr. Roku 1378 prodal Jan Skřítek z Trpenovic Mladotovi řečenému Světlíkovi lán v Rakuskách. V roce 1389 Budiš ze Seloutek prodal Janovi a Velišovi bratřím z Rakusek 3 lány v Rakuskách. Roku 1392 dne 10. března prodali Ješek z Klobouk a jeho bratr jich majetek Petrovi z Kravař a Petrovi ze Šternberka. Roku 1397 Přech z Rakusek postoupil Petrovi z Kravař dvůr se třemi dvorci v Rakuskách. Roku 1406 Anna, vdova po Přechovi z Rakusek, dává v dědictví Mikšovi z Chudobína a jeho choti Ofce louku u Rakusek. Téhož roku Jan řečený Světlík a Mikuláš bratří z Rakusek prodali Petrovi z Kravař v Rakuskách zpupný dvůr, půllán a dvorec se všemi právy; Petrovi z Kravař dala též v témž roce Anna, vdova po Přechovi z Rakusek, dvůr se vším příslušenstvím. Majetek, který v Rakuskách patřil Petrovi z Kravař, daroval tento r. 1406 klášteru augustinianskému v Prostějově.

Vranovice, ves 8·5 *km* jižně od Prostějova, má 416·2601 *ha* půdy, 91 domů, 411 obyv., kostel, faru a školu.

Farní kostel sv. Kunhuty, starožitná to stavba, stojí na mírném návrší uprostřed vsi i hřbitova. Kostel jest 20 *m* dlouhý a 4 *m* široký. Na věži jsou dva zvony.*)

Vranovice měly od r. 1390—1639 při kostele faru. Začátkem 17. stol. byl tu farářem Michael Prokop, který se

*) Nápisy na zvonech jsou: 1. Peter Hilzer k. k. Hof-Glockengiesser in Wr. Neustadt 1889. 2. Adm. Dei gloriam-divae Kunegundae ho-norem conflata est-haec campana pro tem-plo Vranovicensi. Paulus Reimer fecit Olomucy A. D. 1692. (2. Ku větší slávě Boží, svaté Kunhutě ke cti jest ulit tento zvon pro chrám Vranovický. Pavel Reimer ulil v Olomouci L. P. 1692.) Nad svatyní jest zvonek z r. 1851.

Digitized by Google

stal r. 1633 farářem v Prostějově. Po něm následoval v Prostějově od 23. srpna r. 1639 jako farář Jakub Kapricius.*) Ten obdržel o čtyři měsíce později i faru ve Vranovicích. Poněvadž konsistoř Olomoucká dala obročí či nadaci fary zdejší k užívání faráři Prostějovskému Kapriciusovi, zrušena tím zároveň samostatnost fary Vranovické. Od té doby kostel Vranovický nazýván filialním, a fara ve Vranovicích stala se kommendatou města Prostějova a zůstává v držení tamějších děkanů až dosud. Nadace fary zdejší obnášela 60 starých měřic v obvodu obce Vranovické ležících, kterých farář Prostějovský jako děkan užíval; dále byly to desátky, štola a jiné dávky naturalní. Že farníci neopomenuli se domáhati původní samostatnosti fary, toho je důkazem, že mezi lety 1764—84 po třikrát žádali, aby samostatná duchovní správa ve Vranovicích opět byla zřízena a původní farská nadace místnímu duchovnímu k výživě a kostelu ku prospěchu vrácena byla. Roku 1884 povolila konsistoř Olomoucká prodej pozemků k faře patřících; prodány za 12.500 zl. Nyní jest ve Vranovicích duchovní expositura.

Dvoutřídní škola, kterou navštěvují též děti z Kelčic, má 116 žáků. Budova školní zřízena z bývalé sýpky r. 1877; u školní budovy jest kaplička sv. Floriana.

Roku 1348 patřil díl osady Lambertovi z Rájce; ostatek náležel Zbynce ze Švabenic a bratřím Benediktovi a Tobiášovi Šišmovi z Tralek. Roku 1405 věnoval Petr z Kravař proboštství augustinianů v Prostějově 4 lány, 3 dvorce, šenk a lázně ve Vranovicích. Roku 1406 prodal Jan Puška z Kunštatu jeden zdejší dvůr se dvěma lány Janovi z Vranovic. Roku 1437 jmenuje se Jindřich z Vranovic, který pohoní Bohdala z Dětkovic ze 100 hř., že mu drží dědičný dvůr s poplužím ve Vranovicích. Roku 1448 postoupil Vok z Holenštýna Henykovi z Valdštýna vsi Vranovice, Dobrochov, Služín,

---

*) Jeho české jméno bylo Kozílek.

Digitized by Google

[illegible] Henyk z Valdštejna zapsal [illegible] Janovi z [illegible] zpomenuho příjmu. [illegible] Jan [illegible] postoupil Vranovice Janovi z Pernštejna [illegible] Prostějovu [illegible]

[illegible] postižení Vranovických vysvita ze [illegible] která [illegible] učiněna dne 17. února r. 1541 mezi [illegible] úřadem prostějovským i obyvatelstvem Vranovickým [illegible] za [illegible] robotu. Ujednáno [illegible] že [illegible] jest osvobozen od tázné roboty, [illegible] komati. Když [illegible] na sv. [illegible] však povinnost nutné [illegible] jest [illegible] po 1 kr. Pololánik [illegible] zapraveni 20 zl. jest [illegible] osvobozen. [illegible] vykonával [illegible] Po zaplacení [illegible] zavazuje se, že [illegible] Prostějova [illegible] nastupá [illegible] sv. Jana do sv. [illegible] zapravením 1 zl. 18 kr. [illegible] Kromě toho [illegible] ještě zavázán [illegible] na [illegible] úřadu hospodářského [illegible]

Vrbátky, [illegible] severně [illegible] od Prostějova, [illegible] obyvatelů. [illegible] přísluší do Dubian.

Kaple sv. Floriana [illegible] r. 17[illegible] [illegible] se v ní [illegible]

[illegible] jest socha Panny Marie Lourdské, kterou nákladem [illegible] zl. postavil [illegible] starosta Jos. Dočkal.

Vrbátky přislušely [illegible] do Dubian, odkud r. 1886 [illegible] Roku [illegible] dne 18. [illegible] počala se stavěti nová škola, která nákladem [illegible] zl. vystavěna a 16. října [illegible] vysvěcena. Školu navštěvuje 1[illegible] žáků.

Digitized by Google

Od r. 1870 jest tu cukrovar, s jehož stavbou započalo se 7. května jmenovaného roku. Dne 29. prosince téhož roku zahájena výroba cukru z řepy. Majitelem závodu jest akciová společnost, která r. 1870 upsala akciový kapitál 400.000 zl.

Ve Vrbátkách jest c. k. poštovní úřad a železniční stanice.

Spolky: Čtenářsko-pěvecký spolek Křížkovský a sbor dobrovolných hasičů z r. 1887.

Dvůr, který patřil klášteru sv. Kláry v Olomouci, byl po zrušení kláštera r. 1788 mezi 11 vystěhovalců rozdělen.

V r. 1350 uvádí se jako držitel Vrbátek Ludeř z Vrahovic, jenž postoupil zdejší dvůr r. 1359 Tomášovi z Letovic, který téhož roku pojistil na něm Anně, manželce své, 30 hř. Jan z Vrbátek měl tu svobodné manství, na němž r. 1365 zajistil Dorotě, choti své, 30 hř. gr. Franěk z Poměnic odstoupil r. 1365 svůj majetek ve Vrbátkách Bočkovi z Kunštatu. Roku 1366 věnoval Olomoucké kapitole kanovník Herbert půl osady, k čemuž přidal r. 1370 Hynek z Tasova lán na Vrbátkách. Roku 1374 prodal Jan z Vrbátek tři čtvrti lánu Filipovi ze Štětovic za 20 hř., a r. 1376 přešel koupí 1 lán od Litomyšlského biskupa Vojtěcha na Jana Skřítka z Trpenovic, jenž ho opět r. 1379 postoupil Filipovi ze Štětovic. Roku 1385 Filip ze Štětovic pojistil na svém majetku ve Vrbátkách Dorotě, manželce své, 40 hř.; téhož roku prodal Beneš z Vrbátek Janovi z Vrbátek vše, co tu měl; téhož roku Jan z Vrbátek Elišce, manželce své, na dvoře ve Vrbátkách dal v užívání 50 hř. gr. Roku 1389 Filip z Vrbátek odstoupil svob. dvůr synu svému Adamovi, jenž na něm choti své dal v užívání 74 hř. gr. Roku 1391 Jan z Vrbátek prodal Adamovi z Vrbátek nivu v končinách; téhož roku Jan prodal Smilovi z Lešnic 2 hř. roč. příjmu, který tu měl na dvoře; téhož roku prodal Jan Benešovi z Vrbátek polovici dvora. Roku 1397 Jakoubek ze Zdětína prodal Zubovi ze Zdětína 7 čtvrtlánů ve Vrbátkách, na kterých pojistil Zub

Digitized by Google

Johance, družce své, $2^1/_2$ hř. roč. příjmu. Jan ze Štitovic prodal svůj dvůr r. 1412 Sulíkovi z Konice. Roku 1418 postoupil Beneš řečený Chytra z Vrbátek půl dvora Olomouckému měšťanu Markovi. Roku 1437 Petr z Konice prodal ve Vrbátkách 3 lány Zdenkovi a Ondřejovi z Přestavlk.

V r. 1501 měl v držení některé pozemky ve Vrbátkách Olomoucký klášter Všech svatých, a od r. 1583—1788 patřila část obce klášteru sv. Kláry v Olomouci.

Co se týče poměrů poddaného lidu ve Vrbátkách a v blízkých Štětovicích, zachovala se smlouva dobrovolná mezi císařskou kommissí a poddanými sjednaná na základě dvorního reskriptu ze dne 10. února r. 1783, jímž nařízeno, aby na všech fundačních statcích roboty na věčné časy shlazeny a v platy i v jiné povinnosti změněny byly. Vrbátečtí zavázali se za robotu roční odváděti platu 80 zl. 48 kr. a Štětovičtí 56 zl. Kromě toho byli poddaní povinni odváděti určité množství ječmene vrchnosti a faráři místo slamního desátku ječmen sypati. Na podzim k honbám byl zavázán celoláník po čtyři dni dostaviti darmo jednoho honce. Ačkoliv měl nyní sedlák grunt svůj vykoupený, přece mohl z něho býti vrchností zahnán, a to když ho dobře neobdělával, nebo jej přes dvě třetiny zadlužil a kdyby za rok daně nezapravil. Smlouva potvrzena císařem Josefem II. ve Vídni dne 27. ledna r. 1787.

Žešov, ves 5·6 *km* jižně od Prostějova, má 529·0963 *ha* půdy, 77 domů a 413 obyv. Přísluší k faře Určické.

Kaple sv. Cyrilla a Methoděje vystavěna r. 1877—84 nákladem 18.000 zl. Má 12·95 *m* délky, 7·45 *m* šířky a 9·3 *m* výšky. Oltářní obraz maloval J. L. Šichan; stál 350 zl. Vnitřek kaple vymalován r. 1890; malbu provedl akademický malíř G. Schmid.

Štíhlá, 25 *m* vysoká věž chová 3 zvony. Největší zvon váží 233 *kg* a má nápis: Chvalme Boha ve všech Svatých. Věnovali manželé Emanuel a Marie Roháčkovi v Žešově číslo 34. Ad. Hillera vdova a syn v Brně 1897. — Na

Digitized by Google

druhém zvonu čteme: Litý ke cti a chvále sv. Antonína a sv. Floriana nákladem obecním. Žešov leta 1727. — Umíráček má nápis: Ad. Hillera vdova a syn v Brně 1897.

Hřbitov založen za obcí a r. 1896 byl vysvěcen.

Škola trvá v Žešově od 1790. Vyučováno bylo nejprv v č. 5., potom v č. 69. a 70. Oba posledně zmíněné domky tvoří budovu, která má číslo 8. Roku 1869 škola opravena. Do jednotřídní školy chodí 63 dětí.

Konventu dominikánského kláštera v Olomouci náleží tu 30 *ha* orné půdy.

Spolky v Žešově jsou: čtenářský z r. 1884 a hasičský z r. 1892.

Žešov uvádí se v dějinách r. 1348, kdy čteme, že vdova po Čeňku z Lípy pro spasení svého zemřelého otce darovala dominikánům v Brně 5 a klášteru Kateřinek v Olomouci též 5 hřiven úroků z příjmů v Žešově. Roku 1355 Vilém z Náměště prodal Henzlínovi z Vícova 2 lány v Žešově. Mikeš a Augustin, bratří ze Sněhotic, prodali r. 1386 Janovi z Vranovic půl lánu v Žešově. Jan řečený Puška z Kunštatu dal plebanu kostela Otaslavického v Žešově stálý příjem na půl lánu. Roku 1447 Henryk z Vranovic prodal v Žešově půl lánu Henrykovi, řečenému Šaškovi z Podháje.

Svízele válečné zažil Žešov v r. 1758, kdy Prusové obec zapálili. Roku 1759 obdrželi obyvatelé za škodu způsobenou náhradu v obnosu 321 zl. Mnoho utrpěla obec roku 1805 a 1806 od Francouzů a r. 1866 od Prusů.

Požáry, které se v obci udály, jsou: dne 15. listopadu r. 1830, kdy vyhořelo 10 domů; 27. dubna r. 1837 zničeno 25 domů; r. 1861 shořelo 18 obydlí a 3. září r. 1869 padlo za oběť plamenům 5 domů.

SLEZSKÉ MUSEUM knihovna OPAVĚ

Digitized by Google

Digitized by Google

Plumlov.

Digitized by Google

Digitized by Google

Plumlov: Náhrobní kámen Alžběty Bořkovny, manželky pana Jana Oujezdeckého z Morašic.

rassicz bil stari w 1 roce 6 nedelich 5 dni a tuto gt pochowan jehoz dusi Pan Buh milostiw beiti raci. Leta 1596 w auteri den swaté Alzbieti. 2. Leta 1602 w strzedu po nedeli cantate umrzela gt pani Alzbieta Borzkowna z Duhalicz manzelka wlastni urozeneho pana Jana Aujezdeckeho z Morasicz gegizto dusi Pan Buh w poczet wolenich swich prigiti raczil telo gegi pochowano pot imto kamenem. 3. 1604 leta w sobotu przed nedeli dřzeb w hodinu 23 umrzela get urzena Pana pana Johanka wlastni dcera urozeneho pana Jana Ujezdeckeho z Morassicz mage wieku sweho toliko 9 let 43 nedieli a 2 dni a 15 hodin. Tielo gegi pochowano w tomto chramie Bozim ta gista nadiege gest zie Pan Buh dussi gegi mezi poczet wiwolenich swich przigiti raczil.

Do kostela vede dvojí vchod, se strany jižní a západní. Kostel má presbytář a loď chrámovou. Po levém boku presbytáře jest sakristie, po pravé straně oratoř.

Proti hlavnímu vchodu jest hlavní oltář s obrazem nejsvětější Trojice, který maloval N. Rigelhahn. Po levé straně hlavního oltáře umístěna ve zdi schránka na nejsvětější.*)

*) Nápis nad sanktuariem zní: Ecce pannis angelorum, factus cibus viatorum. (Ejhle chléb andělský učiněn pokrmem pocestných.)

Digitized by Google

Dva poboční oltáře jsou zasvěceny sv. Kříži a Panně Marii růžencové.

Na stropě zobrazena jest smrt sv. Methoděje.

Na věži jsou hodiny a čtyři zvony, které mají jména Barbora, Alžběta, Jan, Lukáš. Nápis na prvním zní: Leta Páně 1830 tento zvon z nakladu poctivey obce Plumlovskey jest vyhotoven. Toho času Jozef Budík. rychtář a Karel Durpek k takovemu nakladu tez s malou častkou z lásky dopomahali. *)

Plumlov: Náhrobní kámen Johanky, dcery pana Jana Oujezdeckého z Morašic.

Farní dům vystavěn při silnici a r. 1897 důkladné opravě podroben.

Nejstarší zprávy o Plumlovské faře jsou z r. 1384. Potom však není o ní nikde zmínka až r. 1579, kdy se tu usídlil akatolický farář. Stanislav Pavlovský, biskup Olomoucký, hleděl faru udržeti pro kněze katolické a proto použil práva, které mu dal Vratislav z Pernštýna, že může na jeho statcích fary osazovati. Jen na krátko dosadil sem Určického faráře Vavřince Dukata, jenž tu pobyl od r. 1580 až 1582. Na to řídil duchovní správu Longin Siderius. Kromě toho byli tu

*) Dále čteme: A Leopoldo Francisco Stanke Olomucii refusa. Patri creatori filio redemptori spirituique Sancte laus sit in aeva. (Od Leop. Fr. Stanka v Olom. přelit. Otci stvořiteli, Synu vykupiteli a Duchu sv. chvála budiž na věky.) — Na druhém zvonu jest nápis: Auf Kosten des Religionsfondes im J. 1830 zur Zeit des H. Lokalseelsorgers H. Jo-

Digitized by Google

v uvedené době akatoličtí kazatelé. Od roku 1584 až 1586 spravoval faru farář Mostkovický až do ustanovení Plumlovského faráře Jana Charbata. Právě v den, kdy farář nový byl ustanoven (16. července roku 1586), shořelo městečko, zámek, sladovna; farář přesídlil do Vrahovic. Od r. 1631 až 1780 vykonával tu zase bohoslužby farář Mostkovický.

V druhé polovici 17. stol. zřídil v zámku kníže Lichtenstein kapli za tím účelem, aby v ní v neděli a ve svátky sloužena byla mše pro jeho úředníky a jich rodiny. To vedlo později k ustanovení vlastního kaplana r. 1718 za Antonína knížete z Lichtensteina s tou podmínkou, že kaplan v neděli a ve svátek vykonával služby Boží ve filialním kostele, ve všední dny však sloužil mše v kapli. Roku 1764 zavedeno vyjednávání mezi knížetem Josefem Václavem a Olomouckou konsistoří o zřízení fary na Plumlově. Roku 1784 zřídil tu náboženský fond místní duchovní správu a převzal její patronat. Roku 1853 povýšena lokalie na faru.

Budova školní vystavěna r. 1829 o jednom poschodí a to nedaleko kostela. Původně stála škola na náměstí. Požárem r. 1828 byla však zničena. Škola má čtyři třídy od r. 1886. Jako tvoří Plumlov samostatný obvod farní, podobně nejsou jiné osady k Plumlovu přiškoleny. Školu navštěvuje 243 dětí.

Z budov Plumlovských poutá navštěvovatele zámek knížete z Lichtensteina, vystavěný v jižní části městečka. Před zámkem na straně k městu obrácené jest znáti ještě pří-

---

hann Till übergossen von Leopold Franz Stanke in Olmitz. In honorem S. Elisabethae. (Nákladem náboženského fondu r. 1830 za místního duchovního správce p. Jana Tilla přelit od Leop. Fr. Stanka v Olom. Ke cti sv. Alžběty.) — Třetí zvon má označení německé stejné jako je na druhém. Zasvěcen sv. Janu Křtiteli. — Na čtvrtém zvonu čte se: Aere D. Caroli Zwěrina fusa 1800 sub i hic parocho M. Bawlowsky. (Nákladem Karla Zvěřiny ulit roku 1800 za zdejšího faráře M. Bawlowského.)

Digitized by Google

kopy, upomínající na bývalé opevnění. Po mostě, který se pne přes bývalé příkopy a jenž býval mostem zdvihacím zastoupen, vstupujeme do brány předhradí, nad níž jest znak Lichtensteinský a přiměřený nápis.*) V předhradí nalézají se byty úředníků a úřady.

Na dvoře vypíná se do značné výše kopec s kupou kamení a zbytky zřícenin ze starého hradu Plumlovského.

Nový zámek Plumlovský vystavěn na výběžku skalnatém, pod nímž zrcadlí se hladina rozlehlého rybníku „Podhradního“, kterým protéká potok Hloučela. Zámek má základ obdélníkový a jest toliko jedním křídlem stavby roku 1685 provedené, ale nedokončené. Strana k městečku obrácená jest okrášlena trojím sloupořadím; v přízemí jsou sloupy dorské, uprostřed vyvedeny sloupy v slohu jonickém a v nejhořejší části postaveny sloupy korintské. Podstřeší nad sloupovím korintským okrášleno freskami, které však značně porušeny byly při poslední opravě zámku. Strana zámecké budovy obrácená k jihu jest beze všech okras.

Zámek má šest pater. Z širokých klenutých chodeb vchází se do rozsáhlých komnat. V hořejších poschodích jsou komnaty vyzdobeny malbami a pracemi štukaterskými. V jedné prostranné místnosti zřízena byla zámecká kaple. Na oltáři jest Panna Maria Bolestná, nad níž zavěšen obraz představující Sejmutí Krista s kříže, kterou malbu provedl r. 1783 F. Sebastiani. V dolejších poschodích umístěny jsou c. k. okresní soud, berní úřad a byty některých úředníků.

O založení starého hradu Plumlovského, jehož zbytky jsou v nádvoří, nemáme žádných zpráv. První zprávy o Plumlovu vyskytují se ve 13. století. Dočítáme se, že hrad i osada Plumlov patřila od r. 1273—1309 Mikuláši, vévodovi

*) D. O. M. Arcem hanc muro propugna culis munivit Carolus Lichtensteinii princeps Opaviae dux 1618. (Hrad tento opevnil zdí a baštami Karel kníže Lichtensteinský, vévoda Opavský.)

Digitized by Google

Zámek Plumlovský. Průčelí obrácené k městečku.

Digitized by Google

Digitized by Google

Opavskému. Roku 1309 prodal Mikuláš celý statek králi Janovi Lucemburskému za 1800 hř. gr. Na to dostal se Plumlov r. 1322 Vokovi z Kravař za 2200 hř. gr., který rozšířil r. 1325 značně své panství o vesnice Žárovice, Mostkovice, Seloutky, Bousín a Drozdovice, jež obdržel od krále Jana. Nástupcové Vokovi, pánové z Kravař, drželi Plumlov až do r. 1466; pak následoval Heralt z Kunštatu od roku 1466—1490, načež dostal se Plumlov rodu pánů z Pernštýna, v jichž držení zůstal do r. 1595. Potom koupí přešel statek Plumlovský na Karla knížete z Lichtensteina, v kteréž knížecí rodině dosud se nalézá.

Z rodu knížat z Lichtensteina byli majiteli statku Plumlovského: již jmenovaný kníže Karel, který zemřel v 58. roce dne 12. února r. 1627, Karel Eusebius od roku 1627—1684, Jan Adam Ondřej od r. 1684—1712, Antonín Florian od r. 1712—1721, Josef Jan Adam od r. 1721—1732, Jan Nep. Karel od r. 1732—1748, Josef Václav Vavřinec, strýc předchozího, od r. 1748—1772, František Josef od r. 1772—1781, synovec předchozího, Alois I. Josef od roku 1781—1805, Jan I. Josef od r. 1805 až 1836, Alois II. Josef od r. 1836—1858 a pak jeho syn Jan II. narozený 5. října r. 1840.

Panství Plumlovské zajímá plochy 12.966·582 *ha*; z toho připadá na polní hospodářství 1753·96 *ha* a na lesy 11.212·64 *ha*. Daně pozemkové platí 20.765 zl. 8 kr.

V dřívějších dobách byly důchody rozsáhlého panství Plumlovského dvojí, a to dědičné úroky s prací robotnou a výtěžek z hospodářství polního, rybničního a lesního.

Každý poddaný osedlý, tedy takový, který měl nějaké dědiny, dům, pole, zahrady, byl povinen dávati dědičný úrok na penězích. Kromě úroků peněžitých dávali poddaní úroky i v obilninách, nebo husy, slepice, vejce. V městečkách i vesnicích mívali kromě toho i jiné platy, jako byla tak zvaná odúmrť. Když totiž rodiče zemřeli bez dětí, připadlo všechno

Digitized by Google

jmění zemřelých vrchnosti. Později od toho vrchnost upouštěla a za zřeknutí nároků dostávalo se jí ročního platu ode vší obce.

Dále zavázáni byli poddaní jinými povinnostmi, buď ke dvoru v dědině ležícímu aneb ke dvoru hradskému, neb k panským rybníkům, lukám a lesům. Tyto povinnosti nazývaly se obyčejně roboty, neboť zakládaly se nejvíce na práci hmotné buď ruční nebo s potahem.

Ruční práci podléhali hlavně ti osadníci, kteří potahu neměli, tak zvaní zahradníci; robotní práce s potahem konali sedláci.

Roboty dělily se na dělné, ženné, sečné a tažné. Každá ves měla jinou robotu a také neměla jen robotu jednoho druhu. Poddaní některých vesnic byli povinni pomáhati při orání, vláčení a setí obilí. Roboty ženné vztahovaly se na žití obilí, dále na sečení sena, otavy, sušení píce, odvážení jí do stodol a ukládání na půdy. K robotám tažným patřilo dovážení vápence a paliva k vápenné peci, vožení dříví a klad k pile, dopravování dřevěných trub do pivovaru Plumlovského, a obstarávání dovozu vína do panských sklepů.

K rybničním robotám počítalo se dovážení násad do rybníků a rozvážení ryb do sádek nebo do jiných nádrží.

K lesním robotám vedle drvaření náleželo poddaným účastniti se při nadháňce na honech.

Dříve byl průmysl v Plumlově větší než nyní. O pivovaru Plumlovském děje se zmínka již r. 1590. Jest to rozsáhlá budova, na jejímž štítě zdobeném knížecím znakem vyznačen letopočet 1612. V pivovaře se však již nepracuje; sklepy jsou pronajaty majiteli pivovaru Prostějovského. Také lihovar zdejší, o kterém se zachovaly zprávy z r. 1640 a 1662, nenalézá se již v činnosti. Panský mlýn na hrázi Podhradního rybníku měl 3 složení a byl r. 1896 zrušen. Z knížecích závodů, jež nyní pracují, jsou tu parní pila, v níž

Digitized by Google

zaměstnáno na 34 osob, a cihelna založená r. 1828, v které nalézá obživu asi 12 osob.

Plumlov jest sídlem c. k. okresního a berního úřadu, notářství, advokáta, poštovního úřadu a četnické stanice. Z Plumlova dojíždí do Prostějova od 1. ledna r. 1893 pošta dvakrát denně.

Spolky: čtenářsko-pěvecký spolek Moravan od r. 1867. záložna od r. 1869, sbor dobrovolných hasičů založený roku 1879, hospodářský spolek.

Na Plumlově konají se 3 výroční trhy.

V 30leté válce byl Plumlov po dvakráte navštíven Švédy. Dne 26. června r. 1619 přepadl hejtman Bucheim se 100 vojínů a 400 rolníků zámek Plumlovský. Vyloupiv jej ponechal tu oddělení rolníků posádkou a odvezl s sebou 15 polních děl a 500 pušek do Olomouce.

Po druhé obsadili městys Švédové r. 1643 před sv. Janem Křt. Ze hřbitova stříleli na zámek, který se jim brzy vzdal, načež byl i s osadou vyloupen a spálen.

Dle zápisků na radnici Plumlovské uložených utrpěli tehda obyvatelé škody, jež odhadnuty na 2965 zl.

Také v letech 1741—42 vystál Plumlov mnoho od pruského vojska. Místo bylo třikrát od nepřátel vypleněno a obyvatelstvo o obilí a všechen majetek obráno. Při třetím vyplenění musili Plumlovští ještě 300 zl. hotově složiti.

Z výsad Plumlovu udělených zaznamenáváme tyto:

Paní Johanka z Kravař a z Plumlova udělila ve středu po sv. Matěji r. 1495 Plumlovským právo, že mohou volně nakládati svými statky. Povolila jim též propůjčení práva odúmrti. Osvobodila Plumlov i Soběsuky od povinnosti na zámku Plumlovském držeti hlásky, což bylo vykonávání noční stráže. Upravila šenk piva i vína v Plumlově, tak že mohl každý svobodně pivo nebo víno čepovati.

Výsady vyznačené potvrdil r. 1518 v den před sv. Tomášem Vilém z Pernštýna. Zároveň také sprostil obyvatele

Digitized by Google

Plumlova povinnosti choditi na hony a lovy. Za to osvobození povinen byl každý soused platiti stálého platu každoročně 4 gr., a to 2 gr. o sv. Jiří a 2 gr. o sv. Václavu. Role Skýrovská postoupil v užívání Plumlovským za jistý poplatek. Jinak však nemusili za to žádných robot konati, vyjma dovážení trub vodních na vodovod k zámku a do pivovaru.

Uvedené výsady Plumlovským potvrdili Karel kníže z Lichtensteina 12. srpna r. 1600, Josef Adam z Lichtensteina 22. března r. 1732, císař Karel VI. dne 6. dubna 1734, císařovna Marie Terezie 18. srpna 1766, císař Josef II. dne 29. listopadu r. 1781 a císař František I.

Bílovice, ves 5·5 *km* severových. od Plumlova vzdálená, má 527·1386 *ha* půdy, 86 domů, 509 obyv., dvoutřídní školu; k faře přísluší do Kostelce.

Uprostřed osady stojí kaple sv. Floriana, v níž se čtyřikrát v roce konají služby Boží. Kaple jest klenutá a byla r. 1897 opravena.

Škola dvoutřídní vystavěna roku 1895; chodí do ní 90 dětí.

Poplužní dvůr a zaniklý pivovar, majetek to kapitoly Olomoucké, jsou pronajaty soukromníkům. V místě jest mlýn.

Roku 1305 dne 13. prosince dal Václav, Český král, ves Bílovice se vším příslušenstvím a právem Adamovi z Choliny. Později větší díl osady, jakož i dvůr patřil Olomoucké kapitole. Ku prebendě a ke kostelu Olomouckému náležel též les zvaný „Bílovský háj“. Na ten činil si právo Sulík z Konice. Když se však svých práv zřekl dne 15. dubna r. 1380, povolila kapitola Olomoucká Sulíkovi dne 28. května r. 1380, by si všechno potřebné dřevo pro svůj dvůr v Hrubčicích vzal z lesa Bílovského.

Dne 6. listopadu r. 1500 pronajala kapitola rolníkům a obyvatelům dvora Bílovského les zvaný Bílovská hora. Za nájem byli povinni platiti 1 hř. gr., který plat odváděli

Digitized by Google

na Narození Páně. Kdyby se přihodilo, že by rolníci les vysekali, zapravili pouze 1 hř. gr.

Dne 30. dubna r. 1506 kapitola Olomoucká povolila poddaným v Bílovicích právo odúmrti, že může každý svobodně statkem svým nakládati. Kdyby někdo zemřel bez dětí a poslední vůle neučinil, rozdělí se majetek ve tři díly. Dva díly připadnou Olomouckému kostelu, třetí obci. Za odúmrť platili poddaní $^1/_2$ hř. gr., a to jednou do roka o sv. Martině.

V letech 1382—1406 držel zdejší svobodný dvůr Přibík z Bílovic, jemuž prodal Pešík z Bílovic, jeho bratr, třetí díl dvoru. Záviš z Bílovic prodal r. 1392 Přibíkovi z Bílovic podíl, který měl na dvoře. Roku 1406 Přibík prodal Soběnovi z Třepčína 1 lán v Bílovicích a téhož roku dal Příbík v užívání Markétě, manželce své, na dvoře, rybníce, lučině a dvorci 75 hř. Roku 1412 Václav z Bílovic prodal Martínkovi z Bílovic dvůr v Bílovci, na kterém Martínek pojistil téhož roku své manželce Kunce 20 hř. Roku 1446 přenechal Dětřich z Bílovic polovici dvoru, rybník a jeden a půl lánu Janovi z Kostelce a jeho manželce Anně. Václav Bílovský z Bohuslavic prodal r. 1510 svobodný dvůr v Bílovci i s příslušenstvím Matouši Ransekovi, Prostějovskému měšťanu, a jeho choti Barboře za 400 zl. Ransek jej však již r. 1512 přepustil Vilémovi z Pernštýna, který odkoupil i druhý dvůr r. 1512 od Tomáše Bílovského z Bohuslavic za 155 kop gr. Václav ze Šarova připsal svůj majetek v Bílovicích, Ohrozimi a Žešově Janovi z Pernštýna.

Bílovský háj památný jest tím, že se v něm zachovalo hradiště podoby trojúhelníkové, které na dvou stranách má srázné stráně, na třetí straně však vyházen příkop a nasypán násep v délce 200 *m*. Výška náspu s hloubkou příkopu činí místy 5 *m*. Celý ochoz obnáší 605 *m*. Při kopání nalezeny tu střepiny pravěké, hliněné závaží, přesleny, pazourek, nástroje kamenné i kostěné.

Digitized by Google

Bousín, též Bohusín, ves 9 *km* západně od Plumlova, má 1224·8801 *ha* rozlohy, 41 domů a 286 obyvatelů. Náleží k faře do Drahan.

V r. 1878 postavila si obec jednotřídní školu, kterou navštěvuje 43 dětí. Na návsi zděná zvonice z r. 1794.

V nedalekém lese „na cukrovně" vyráběli začátkem nynějšího století cukr z javorové šťávy.

Při zřizování katastru za císařovny Marie Terezie a císaře Josefa II. nepřiznalo tu žádný majetek panství Plumlovské. Na mapách z minulého století není také žádný pozemek ani les vyznačen, který by patřil k Plumlovu. Obec Bousínská dělala si nároky na les Malý a Velký Maršín. Spory na to mezi obcí a majitelem panství Plumlovského vedené zahájeny v r. 1811 a trvaly nepřetržitě až do let padesátých. Pře o lesy vyřízena rozsudkem dne 30. září 1853 tím způsobem, že knížeti Aloisovi Lichtensteinovi přiřknuto právo majetnosti. Obec musela zaplatiti během 14 dnů soudních outrat 56 zl. 17 kr.

Čechovice, ves 5 *km* východně Plumlova, má 351·0547 *ha* rozlohy, 110 domů, 705 obyvatelů; přísluší k faře a ke škole do Mostkovic.

Uprostřed vsi jest kaple sv. Anny. Na protékajícím rameni Hloučele jest mlýn. Zdejší panský dvůr roku 1786 náboženským fondem rozprodán.

Spolek čtenářsko-pěvecký Palacký.

Čechovice byly již r. 1309 pod manstvím hradu Plumlovského. Roku 1351 odstoupila Markéta choti svému Vilémovi z Herštýna 300 hř. gr., které měla pojištěny na vsi Čechovicích a Krasicích. Vilém r. 1353 své druhé manželce Kláře na obou vesnicích připsal 250 hř. Roku 1373 dal Václav z Kravař 150 hř. manželce Alžbětě pojistiti v Čechovicích a Smržicích. Týž Václav prodal 2. června roku 1376 svůj dvůr v Čechovicích Bedřichu a Smilovi z Kunštatu. Kapitola Olomoucká osvobodila 3. července r. 1376 Václava z Kravař od

Digitized by Google

činže, kterou odváděl děkanu kapitoly Olomoucké s podmínkou, že koupí děkanství kapitoly ve vsi Čechovicích 9 lánů a 13 hř. roční činže. Roku 1492 přidělena ves ku panství Plumlovskému.

Čechy, ves na jižním upatí Kosíře, 11·3 *km* severně od Plumlova, má 918·3436 *ha* půdy, 173 domů, 1118 obyv. kostel, faru, trojtřídní školu.

Farní kostel sv. Jana Křtitele byl vystavěn v letech 1781—94 a vysvěcen 9. listopadu 1794. Kostel jest klenut, 38 *m* dlouhý, 16 *m* široký, 20 *m* vysoký. Po obou stranách hlavního oltáře jsou oratoria; pod kostelem jest hrobka rodiny hraběcí. Hlavní oltář i obraz na něm jsou ze zrušeného kláštera sv. Kláry z Laškova. Spodní část oltáře jest mramorová. Oba boční oltáře sv. Jana Nep. a sv. Antonína Pad. jsou rovněž z mramoru a byly zakoupeny po 100 zl. ze zrušeného chrámu Panny Marie v Olomouci. Obrazy pro ně daroval p. Lankovský z Lankovských.

Lavice zdobené vykládáním dřeva pocházejí také z kláštera Laškovského.

Kostel opraven r. 1897.

Věž v r. 1876 opravena i zvýšena nákladem Fr. Dvořáka, rolníka z Čech. Jsou na ní hodiny a tři zvony. Největší zvon 1100 *kg* těžký má nápis: Za důstojného pana faráře Františka Vodičky ulit jest tento zvon ke cti a chvále Boží nákladem zbožných manželů Františka a Josefy Dvořák z Čech. Leta Páně 1878. Na třech stranách zvonu čte se dále: Sv. Františku vzbuď v nás horlivost k službě Boží. Sv. Josefe v hodině smrti neopouštěj nás. Ignatius et Petrus Hilzer cs. reg. aulici campanarum constructores V. Neostadii me composuerunt 1878. — Nejmenší zvon přelit byl ze dvou menších a opatřen nápisem: Za důstojného pana faráře z Čech Františka Vodičky přelit jest od Hynka Hilzera a syna ve Vídeňském Novém Městě, L. P. 1878. Na druhé straně čte se: Zdrávas Maria. Zvonem tím zvoní se klekání.

Digitized by Google

Na věži jest cymbal pocházející, jak na něm vyznačeno, z r. 1581.*)

O faře v Čechách přicházejí první zápisy v letopisech z r. 1359. V 16. stol. děje se zmínka o třech tu usazených duchovních, kteří se přiznávali k učení českobratrskému. V r. 1622 dosazen za faráře Jak. Vavř. Kapricius. Kapricius i jeho nástupci starali se všemožně, by osadníky přivedli k víře katolické, což se jim také podařilo, jak vysvítá ze zprávy, kterou podal farář Jiří Jindřich Pernoha r. 1679 konsistoři Olomoucké, udávaje, že všichni farníci jsou katolíci.

K farnímu kostelu přiděleno jest 2441 osadníků z Čech, Hluchova, Služína a Stařechovic.

Hřbitov začátkem nynějšího století zřízen pod Kosířem.

K nynější školní budově položen základ dne 22. dubna r. 1872. Stavba dokončena 21. listopadu 1873. Po vysvěcení školy 22. listopadu počalo se v ní 24. t. m. vyučovati. Tehdáž byla dvoutřídní; r. 1885 rozšířena na trojtřídní; chodí do ní děti též ze Služína. Žáků jest 302.

Dříve byla škola na místě zvaném „Kramárna", kde jest nyní továrna. Když se budova již nehodila jednak pro obmezenost místa, jednak pro sešlou stavbu, daroval majitel statku na zřízení školy panskou prádelnu, v níž se učilo do r. 1873.

---

*) Prostřední zvon má nápis: Anno 1695 capite vocem clamantis in desserto Joannis. Parochus Paulus Fran. Tantzman marcomannus patria Viscovicensis. Venceslaus Ponizil. Martinus Cauffal. Sub Illmo Dno Joan Max Skrbenský Dno in Czech et Illma Dna Francisca nata Zarubiana. Georgius Reimer fecit Olomucii. (Roku 1695. Slyšte hlas Jana volajícího na poušti. Farář Pav. Fr. Tantzman, Němec rodák Vyškovský. Václ. Ponížil. Mart. Coufal. Za nejosvícenějšího pana Jana Max. Skrbenského pána v Čechách a nejosvícenější pí. Františky rozené Zárubské. Jiří Reimer ulil v Olom.) — Nad presbytářem zvonek má nápis: In honorem beata Virginis, st. Barbara, st. Gothardi et st. Floriani 1775. (Ke cti Blahoslavené Panny, sv. Barbory, sv. Gotharda a sv. Floriana 1775.)

Digitized by Google

Zámek hraběcí vystavěn mezi r. 1708—1716. Kol zámku rozkládají se rozsáhlé a umělecky zřízené sady a ovocné zahrady. Se zámeckým sadem hraničí rybník s pilou.

Továrna na hasičské nářadí a stříkačky firmy R. A. Smekal jest proslulá svými výrobky. Když v továrně bylo zavedeno světlo elektrické, upotřebilo se ho i k osvětlování obce, ve které dne 22. ledna r. 1893 poprvé vzplanuly lampy žárové.

V Čechách jest c. k. poštovní úřad a telegrafní stanice.

Spolky: občanská beseda od r. 1888, spolek vojenských vysloužilců, rolnická záložna od r. 1869, sbor dobrovolných hasičů od r. 1873.

Západně vesnice jest poplužní dvůr.

V Čechách byla r. 1359 tvrz, jež uvádí se r. 1549 jako tvrz zpustlá, která však r. 1596 znova byla postavena.

V r. 1131 patřily zdejší dva lány metropoli Olomoucké. V r. 1340 přichází jako majitel v Čechách Boček z Čech, jehož synové Bernard a Čeněk vyměnili svůj majetek s Janem z Boskovic. Roku 1359 měl tu Hroch z Kunštatu polovici hradu a vsi, dolní rybník, mlýn, zpustlý vinohrad i půl patronatu a vsi Služín, Lešany, Ohrozim. Jinou část držel r. 1389 Petr z Kravař, kterou dostal od Bohunka Puklice, jenž ji měl výměnou od r. 1381 od svého bratra Zdenka. V téže době přichází v Čechách Jan Puška z Kunštatu. Roku 1406 stal se majitelem celé vsi Jindřich z Kravař. Roku 1466 patřilo Kunhutě z Kravař místo Čechy s podíly v Ohrozimi a Lešanech. Od ní přešlo vše na Ladislava z Boskovic a na Třebové, který Čechy i s tvrzí, dále vsi Stařechovice, Služín atd. prodal r. 1512 Vilémovi z Pernštýna za 4300 kop gr. Vilémův syn Jan zdědil statek Český, ves Stařechovice s tvrzí a farou. Roku 1549 získal Čechy i se Stařechovicemi Matyáš z Hartunkova, přijav r. 1569 za spolumajitele děti své Matyáše a Alžbětu. Matyáš syn prodal statek r. 1596 manželce Elsteře. Roku 1616 byl držitelem

Digitized by Google

Českého statku a Stařechovic Jan Šťastný Podstatský z Prusinovic. Roku 1655 zaznamenán jako majitel Českého statku Jan Baltazar Vetter z Lilie, po jehož smrti jej koupila r. 1665 Anna Polyxena svob. paní Skrbenská za 24.500 zl. Manžel její Rudolf Skrbenský svob. pán z Hříště prodal jej 7. ledna 1707 Janu Adamovi Ondř. knížeti z Lichtensteina za 80.000 zl., od kterého jej dostala r. 1712 jeho dcera Terezie, provdaná vévodkyně Savojská a Piemontská, jež však již dne 20. května roku 1716 prodala statek Antonínu Vinklerovi svob. pánu z Vinklersberku. Pro velké dluhy, které měl tento majitel, prodány spojené statky Čechy, Krakovec a Drahanovice Adamovi Hynkovi z Berchtoldu za 250.000 zl. Adamův zeť Antonín svob. pán z Grechtlerů převzal jmenované statky dne 2. ledna 1753 v ceně 300.000 zl. a od toho je odkoupil r. 1768 Emanuel hrabě Tellez de Sylva Tarouca za 300.000 zl. a 1000 dukátů, učiniv je fideikomisem, kteréž zařízení stvrdila císařovna Marie Terezie dne 26. října 1771. Emanuel měl syna hraběte Františka Štěpána, který statek zdědil. Nástupcem jeho byl František, který r. 1797 ujav se statku pojal za choť Leopoldinu, dceru hraběte Františka Šternberka. Děti jich byli Ervín, Bedřich a August. Ervín nastoupil po smrti otcově na panství r. 1835, kterým vládl do r. 1846. Druhý syn Bedřich, který měl po smrti bratra svého nastoupiti, byl knězem. I zřekl se nástupnictví ve prospěch mladšího bratra Augusta za jistý roční plat. Syn Augustův František jest nyní majoratním pánem.

Po bitvě u Slavkova dne 2. prosince r. 1805 dalo se očekávati, že Francouzi, kteří táhli k Olomouci, dostanou se i do Čech. Aby před výpalným místo ochráněno bylo, odjel písař zámecký Dominik Endlicher do Prostějova k francouzskému generalovi Kellermannovi a žádal ho o ochrannou stráž, kterou také dostal. Se třemi jezdci vrátil se do Čech; dva jezdci vypsanou rekvisici chleba a masa dostali i odvedli, ale třetí zůstal v místě co stráž ochranná. Dne 6. prosince

Digitized by Google

přijeli na koních do Čech kapitan Pieud a důstojník Bazin s 12 jezdci, žádajíce výpalné nebo jak Francouci říkali kontribuci. Poněvadž ale v Čechách našli ochrannou stráž, spokojili se s dobrým pohostěním, načež Čechy opustili. Jízda francouzská, ktará na to v Čechách ubytována byla, setrvala tu pouze jeden den. Následkem určení demarkační čáry musilo místo Čechy býti prosté vojska francouzského. Po odtáhnutí Francouzů obsadili Čechy rakouští husaři, kteří opustili místo 16. ledna r. 1806.

Domamyslice, ves 4 *km* východně od Plumlova, má 333·1396 *ha* půdy, 78 domů, 438 obyv.; přísluší k faře a ke škole Mostkovické.

Jsou tu dva mlýny.

V 14. stol. jmenují se v Domamyslicích tři svobodné dvory. Jeden svobodný dvůr měl r. 1355 Vychna z Domamyslic, druhý se šenkem, dvorem a dílem mlýna prodal Bedřich ze Stichovic Peškovi ze Ptení, třetí drželi bratří Mareš a Jiří z Domamyslic. Jiří z Domamyslic pojistil na dvoře 45 hř. manželce své Markétě; ta jako vdova odstoupila r. 1373 oněch 45 hř. Bonce, choti Jindřicha z Krumsína. Roku 1376 prodal Vítek z Čechovic bratřím Janu a Zbyňkovi z Rakusek dvůr se šenkem v Domamyslicích a pozemky ve vsi Klobukách.

V letech 1382—87 měli v Domamyslicích statky Bliček z Domamyslic, který tu r. 1382 Kačně, choti své, 25 hř. pojistil, a Albrecht z Domamyslic. V r. 1390 děje se zmínka o Janovi, synu Pešíka ze Ptení, který tu má nějaký majetek. Roku 1391 pojistil 75 hř. gr. Jan Černý z Domamyslic Dorotě, manželce své, na statku v Domamyslicích a příjmech v Klobukách. Roku 1397 Václav z Domamyslic pojistil na svobodném dvoře zdejším Anně, choti své, 50 hř. Na jiném podílu měl Mikuláš z Čelechovic 2 hř. roč. příjmu, které prodal r. 1406 Mikuláši z Mořic. Roku 1407 koupil Jaroslav z Bohdalic zdejší dvůr od Jiřího Hrbka. Roku 1416 prodal

Digitized by Google

Jan z Domamyslic svůj statek Olomouckému měšťanu Markovi a téhož roku prodal také Václavovi z Náměště $1^1/_2$ hř. roč. příjmu a les nad vsí. Roku 1437 připomíná se Prokop z Domamyslic, jenž r. 1447 na svém majetku připsal Kateřině, manželce své, 70 hř. roč. příjmu. Prokopovi z Domamyslic prodal r. 1447 Mikulášek z Domamyslic 7 hř. roč. příjmu na dvoře, na kterém kdysi sídlel Jan Černý z Domamyslic. V r. 1481 Prokop z Domamyslic prodal ves Domamyslice s lesy Jakubu ze Šarova, jehož dědic Václav ze Šarova ji prodal r. 1527 Janu z Pernštýna. Na to dostaly se Domamyslice v zástavu městu Prostějovu, které je r. 1555 postoupilo Vojtěchovi z Pernštýna.

Dle osady jmenoval se rytířský rod Buchlovský z Domamyslic; vymřel r. 1576 Mikulášem Buchlovským z Domamyslic.

Drahany, ves 9·5 *km* jihozápadně od Plumlova, leží 646 *m* nad hladinou mořskou. Drahany mají 2045·2541 *ha* půdy, 131 domů, 1012 obyv., kostel, faru a trojtřídní školu.

Kostel farní sv. Jana Křt. vystavěn r. 1790 patronem Alojsem Josefem knížetem z Lichtensteina, k čemuž použito i z kostelních peněz 1600 zl. Délka kostela měří 34 *m*, šířka 10 *m*. Na hlavním oltáři obraz sv. Jana Křt. pochází od L. Bara z r. 1897; stál přes 3000 zl. Kromě hlavního oltáře jsou tu ještě dva oltáře poboční sv. Floriana a Panny Marie Pomocné.

Na věži jsou hodiny od r. 1875 a 4 zvony. Nápisy na zvonech jsou: 1. Posvěcen ke cti blahoslavené Panny Marie. Litý za času faráře Josefa Rieglera a kaplana Josefa Špundy v Holomouci od Wolfganga Strauba L. P. 1852 nákladem farníků Drahanských a pomocí knížete Aloisa z Lichtensteina. 2. Nákladem farníků Drahanských ulitý od Wolfganga Strauba v Holomouci 1852. Posvěcen ke cti sv. Jana Křt. 3. Nákladem farníků Drahanských litý od Wolfganga Strauba v Olomouci L. P. 1852. Posvěcen ke cti sv. mučedlnice Filumeny. 4. Nejmenší pochází z r. 1853.

Digitized by Google

K farnímu kostelu sv. Jana Křt. přiděleno 4098 osadníků z Drahan, Bousína, Hartmanic, Otinovse, Březiny a Novosad.

Hřbitov nalézá se za vsí; dříve byl kolem kostela.

Farní dům o 1 poschodí vystavěn r. 1830.

O faře zdejší děje se již zmínka r. 1309, kterého roku patronat farní přešel na nového majitele Drahan, krále Jana Lucemburského. V pozdějších kupech uvádí se sice Drahanská fara až do r. 1600, ale neděje se žádná zmínka o faráři. Ještě r. 1633 připomíná se, že v Drahanech není faráře a že obyvatelé pěti sem přifařených obcí jakož i filialek v Stínavě a Rozstání jen někdy přicházejí do Určic, kam jsou přiděleni, potají však bratrské kazatele si vydržují. Roku 1650 naříká si farář Určický, že málo poplatků dostává od farníků Drahanských. Roku 1660 byla zdejší kuratie přidělena k Jedovnické faře. Teprv r. 1682 zřídil patron v Drahanech malou faru administraturu a r. 1687 poslán sem za administratora Ign. Šebesta. Na výživu dostal duchovní správce jeden opuštěný půllán, 30 zl. z panských důchodů a 6½ beček piva, které jen po 3 roky mu z pivovaru vydávány byly. Poněvadž té doby nebylo učitele v Drahanech, vyučoval Šebesta i dítky svých farníků. Roku 1767 projevil knížecí patron ordinariatu přání povýšiti administraturu na faru, což však odmítnuto. Teprv r. 1843 fara tu povolena.

Škola o jednom poschodí dostavěna r. 1895. Školu navštěvuje 161 dětí.

V budově školní jest zařízen poštovní úřad, který v Drahanech povolen od r. 1868.

V místě jest četnická stanice od r. 1875.

Spolky: čtenářsko-pěvecký založen r. 1874, spolek vojenských vysloužilců, sbor dobrovolných hasičů od r. 1880.

U samé osady na farní louce má zřídlo řeka Hana, která směrem jihovýchodním teče k Víškovu.

V husitských válkách Drahany vypáleny, zbořeny. V roce

Digitized by Google

1309 a 1440 uvádějí se jako městečko; v r. 1466 označují se jako ves.

Poblíž Drahan v hustém lese jest výběžek horský zvaný „Starý Plumlov“, kde prý stával hrad. Dosud jsou tu dobře znatelné valy jakož i příkopy.*)

Severovýchodně Drahan nacházejí se v lese základy starého hradu zvaného „Smilův hrad“. Také tu jsou zachovány dosud valy a hluboký příkop, přes který se spouštěl most padací.

Hartmanice, ves 13 *km* jihozápadně od Plumlova, má 1340·0631 *ha* půdy, 147 domů a 911 obyv.; přísluší k faře Drahanské.

Škola nově vystavěná r. 1873 byla roku následujícího rozšířena na dvojtřídní. Nynější trojtřídní školu navštěvuje 186 dětí.

V místě jest pila, dva mlýny vodní a poblíž vesnice mlýn větrný.

Hartmanice patřily r. 1348 z polovice Lambrechtovi z Rájce. Roku 1492 staly se majetkem Johanky z Kravař a tak i částí panství Plumlovského. V r. 1592 zastavil Jan z Pernštýna Hartmanice, Otinoves, Rozstání, pustinu Vankus a Svatoňůvky za 6000 zl. Bernardovi z Drnovic, držiteli Rájce, kterému je nadobro postoupil r. 1596 za doplatek 7000 zl. Při Rájci jmenované vesnice zůstaly až do 28. září r. 1618, kdy je koupil Maxmilian kníže z Lichtensteina od sester Kateřiny a Johanky Drnovských z Drnovic za 13.000 zl. připojiv je k Plumlovu.

*) Dle pověsti sídleli na Starém Plumlově páni z Drahan. Jeden člen rodu pánů z Drahan měl děti Hartmanna, Ottu, Bohuše a Marii, jimž při křtu byly postaveny dvory nazvané po nich Hartmanice, Otinoves, Bohušín, Mařín. Ke dvorům usazován poddaný lid a tak během času povstaly jmenované vesnice. Mařín však během času zanikl a polnosti jeho přiděleny k městečku Drahanům.

Digitized by Google

Hradisko Malé, ves 11·5 *km* severozápadně od Plumlova vzdálená, má 86 domů, 617 obyv. Ku Hradisku patří pod obecní správu dvě osady Skřivánkov a Okluky, s nimiž čítá 146 domů, 1005 obyv. a 727·833 *ha* půdy. Hradisko Malé přináleží k faře do Protivanova v hejtmanství Boskovickém.

Budova školní r. 1877 vystavěna na jedno poschodí pro dvoutřídní školu, která tu byla zřízena r. 1874. Přiškoleny jsou sem Skřivánkov a Okluky. Školou povinných dětí jest 194.

Uprostřed osady jest kaple z r. 1845. Na oltáři postavena socha Panny Marie Lourdské.

Na návsi jest sešlá budova někdejšího pivovaru.

Spolky: spolek vojenských vysloužilců, sbor dobrovolných hasičů od r. 1888.

Hradisko Malé bylo v dávných dobách svobodným statkem, který patřil r. 1260 klášteru Hradišťskému u Olomouce. První známí držitelé Malého Hradiska jsou r. 1400 Vaněk z Boskovic a Černé Hory, r. 1408 Petr z Krumsína, r. 1416 Drslav z Příluk, r. 1480 bratři Jan a Václav ze Zastřízl a roku 1481 Kristofor z Pěnčína. Jindřich z Pěnčína prodal ves r. 1490 Mikulášovi ze Zastřízl, od něhož ji získala Kateřina z Doubravic. Brzy na to přešel statek v držení Jana ze Žerotína, který jej přenechal r. 1502 klášteru Hradišťskému a tento zase postoupil jej roku 1578 Janu Haugvicovi z Biskupic. Po jeho smrti r. 1595 připadl Kunhutě Černické, jež jej přenechala Bernardovi Pražmovi z Bílkova. V r. 1619 jmenuje se držitelem Hradiska Malého Joachim Bletka, po něm Kateřina Šarovcová ze Šarova, která statek s pevností, dvěma zahradami, mlýnem a dvěma pilami prodala r. 1630 Šimonovi Krotzerovi z Schönsbergu. Další držitelé jsou: r. 1651 Ferd. Leop. hrabě z Náchoda, r. 1658 Konstancie Alžběta Kotulínská, r. 1663 Václav Ferdinand Stařimský, r. 1673 Markéta Františka roz. hraběnka ze Sereny, r. 1675 Alžběta Dohalská, r. 1679 Sigmund Prakšický ze Zastřízl, r. 1684 Eleonora Bartodějská, r. 1728 Marie

Digitized by Google

Alžběta, vévodkyně ze Šlesvik-Holštýna. Marie Alžběta prodala statek 7. března r. 1739 Leopoldovi hraběti z Dietrichsteina za 20.400 zl. a tento opět 20. ledna r. 1762 Hradišťskému opatovi Pavlu Ferdinandovi Václavíkovi za 21.000 zl. a 100 dukátův. Když po zrušení kláštera statek náboženskému fondu připadl, prodán od tohoto 1. srpna r. 1825 znojemskému obchodníku Ignaci Wahlmüllerovi v ceně 12.540 zl., jehož choť jej prodala 3. září r. 1834 Františkovi hraběti z Dietrichsteina, a posléze r. 1840 přešel koupí na nynějšího držitele zámku a velkostatku Boskovického hraběte Mensdorff-Pouillyho.

Nedaleko Malého Hradiska v místech, kde se říká na Starém Hradisku, jest nejrozsáhlejší hradiště v celém hejtmanství. Potok Oklucký, který přijímá po pravém břehu přítok, uzavírá tu se svým přítokem srázný ostroh, na němž založeny valy na třech stranách. Valy jsou ve třech řadách. Nejzevnější val má podobu čtyřúhelníku; druhý jest zřízen pouze na straně východní a třetí vnitřní leží nejvýše a má podobu podkovy.

Okluky, osada čítá 8 domů a 43 obyv., leží v údolí při potoku, na němž stojí mlýn.

Skřivánkov, ves má 52 domů, 345 obyv., souvisí s Malým Hradiskem.

Ves povstala na pozemcích r. 1786 zrušeného dvoru. Na vrchnostenskou držbu upomíná dosud jednopatrový dům, pocházející z bývalého dvoru, v němž bývaly úřady. Poblíž budovy zmíněné jest stavení zvané residence, v kterém sídlili úředníci.

Kobelničky, dříve též Kobylničky, ves 10 *km* jihovýchodně Plumlova, má 138·8008 *ha* půdy, 28 domů, 168 obyvatelů; přísluší k faře a ke škole Mysliovické.

Kobelničky bývaly částí statku Otaslavického. Po Machně z Valdštýna a jejích dědicích připadla ves Ctiborovi z Cim-

Digitized by Google

burka a r. 1492 Jakubovi ze Šarova. Roku 1527 připojena ves ke Plumlovu.

Kostelec, městys leží 7 *km* severovýchodně Plumlova na okresní silnici Prostějovsko-Konické, má 1389·4005 *ha* půdy, 267 domů, 1745 obyv., kostel, faru, školu.

Farní kostel sv. Jakuba vystavěn r. 1779 nákladem Jana Prunnera, tehdejšího faráře. Chrám jest klenut a má délky 42, šířky 15 a výšky 17 *m*. Hlavní oltář zdobí veliký, na plátně malovaný obraz; na oltáři jest ještě starožitný obraz Panny Marie, který sem byl přenesen ze zrušené kaple Čelechovské. Čtyři poboční oltáře zdobené štukovými pracemi jsou zasvěceny sv. Janu Nep., sv. Anně, sv. Kříži a Bolestné Panně Marii.

Kolem kostela rozkládá se hřbitov.

Věž přikryta kopulí a lucernou po orkanu r. 1834. Na věži jsou od r. 1879 hodiny a dále chová věž tři zvony. Na nejmenším zvonu čteme: Věrní svatí věrozvěstové, sv. Cyrille a Methode, ochraňujte naši vlast. Adolfa Hillera vdova a syn v Brně 1894.*)

Jak již jméno městečka udává, jest toto zajisté prastarým místem farním. V r. 1406 připomíná se fara, k níž přináležel dvůr v Bílovicích. V 15. a 16. stol. rozšířilo se tu mnoho učení Českých bratří. Kostelec stal se důležitým sídlem jednoty českobratrské, která r. 1510 domohla se práva

*) Největší zvon má nápis: Vivos voco defunctos deploro tempestates dispello. Presens campana refusa est sub honorabili Joanne Pruner jubilato presbytero plebano oppidi. Ist hanc Olomucii Straub nobis noviter ipse fudit. (Živé volám, mrtvé oplakávám, bouře rozháním. Tento zvon přelit za důstoj. Jana Prunera, kněze jubilata faráře městečka. Jej v Olomouci Straub nám znovu přelil.) — Prostřední zvon má nápis: Loci hujus curato admrdo dno Georgio Henrico Pernoha campana haec honori virginis Deipare et s. Jacobi dicata et consecrata ecclesiae Kostelecensi. Paulus Reimer fecit Olomuci Anno 1693. (Za faráře tohoto městečka nejdůst. p. Jiř. Jindř. Pernohy zvon tento k poctě Bohorodičky a sv. Jakuba byl věnován a posvěcen kostelu Kosteleckému. Pav. Reimer ulil v Olom. r. 1693.)

Digitized by Google

na Vilémovi z Pernštýna, že jí povolil osazovati svou faru duchovními pod obojí. Obrat v poměrech náboženských nastal r. 1620. Po vypuzení kazatele českobratrského započato v Kostelci s dílem reformačním. Katolická reformace pozvolna dodělávala se příznivého úspěchu. Dočítáme se, že teprv r. 1679 farář Jan Čmel pro horlivost v službě duchovní vyznamenán pochvalou při kostelní visitaci, poněvadž mohl prohlásiti, že všichni jeho farníci jsou katolíky.

K farnímu kostelu sv. Jakuba přiděleno jest 3543 osadníků z Kostelce, Bílovic, Čelechovic, Kaple a Lutotína.

Farní dům stojí poblíž kostela. Byl požárem dne 6. května r. 1839 značně poškozen; ještě však téhož roku fara náležitě opravena.

Škola trojtřídní vystavěna obecním nákladem o jednom poschodí. V ní koná se i vyučování průmyslové pokračovací školy. Ke škole přidělena ves Lutotín. Dětí školu navštěvujících jest 331.

Radnice z r. 1771 byla obnovena r. 1895. Nad průčelím zdvihá se věž.

Poplužní dvůr knížete z Lichtensteina jest pronajat.

Západně obce jest místo zvané „starý dům“. Na severní straně jeho jest chaloupka nazvaná „ve sklepě“, která má zřízené místnosti k obývání pod silnicí. Silnice zastupuje střechu obydlí. Z chaloupky vede podzemní chodba po oklikách a zátočinách k severu. Do chodby ústí na několika místech prostranné ale nízké skrýše, v nichž dle známek dochovalých ukrýval se člověk před nebezpečím. Z kterých dob skrýše pocházejí, o tom nelze se přesně vyjádřiti.

V Kostelci jest poštovní úřad, železniční a četnická stanice.

Kostelec má tři výroční trhy.

Spolky: čtenářsko-pěvecký spolek Třebízský, rolnická záložna od r. 1870, spolek vojenských vysloužilců od r. 1872, sbor dobrovolných hasičů od r. 1881.

Digitized by Google

Kostelec jmenuje se již r. 1340 městysem, v kterém Adam z Konice poručil mlýn na založení kanovnického místa při metropoli Olomoucké.

Kostelec r. 1391 patřil částečně k panství Plumlovskému. Po Kravařích dostal se Kostelec v držení Pernštýnů, kteří udělili městečku četná obdarování a výsady. Když roku 1595 koupil Karel kníže z Lichtensteina panství Plumlovské, dostal Kostelec za vrchnost rod Lichtensteinský. První člen rodu, kníže Karel, nejen že nezkracoval práv městečka, ale ještě je rozmnožil. Avšak nástupce jeho, syn Eusebius, sotva že se ujal správy zděděných statků, ihned zrušil výsady Kosteleckých, a to jmenovitě právo odúmrtní, svobodný nálev vína, obecní pivovar, osvobození od stavění sirotků, a nařídil, aby obec brala víno i pivo z panských sklepů na Plumlově a vystavěla v Kostelci panský dvůr. Když obec uvalenému na se břemenu se zprotivila, nařídil, by za trest platila do knížecích důchodů Plumlovských po 3 léta 40 zl. ročně za nestavění dvora.

Jaké povinnosti měli Kostelečtí k vrchnosti Plumlovské, o tom lze se dočísti v robotní úmluvě, která byla sjednána mezi Josefem Václavem knížetem z Lichtensteina a městečkem Kostelcem na jeden rok od 1 ledna do konce prosince r. 1759. Dle úmluvy sepsané zavazuje se obec: 1. pole zorati, zvláčiti, obilí v pravý čas požíti, vázati a svézti, všechno potřebné dříví do dvora přivézti, a to v pravý čas, jinak každou škodu, která by vzešla z opozdění ve vykonávání roboty, má obec nahraditi. 2. Seno a otavu v pravý čas sušiti a na půdy složiti. 3. Kapří potěr k nasazení rybníku Čelechovického dovážeti a při lovení rybníku ryby na haltýře nebo jinam dle potřeby rozvážeti. 4. Všechny druhy potravin a staviva na 50 vozích bez jakékoliv peněžité náhrady rozvézti. 5. K vápenné peci potřebný vápenný kámen a dříví na 2 výpaly navézti a vápno vypálené vybrati.

Místo vykonávání uvedených robot zavázala se obec

Digitized by Google

platiti ročně 300 zl., a to vždy čtvrtletně napřed 75 zl. složiti. Dle rozdělení připadlo na každého půlláníka 5 zl. 24 kr., čtvrtláníka 2 zl. 24 kr., zahradníka 1 zl. 21 kr., nového osadníka 39 kr. 3 gr.

Když r. 1775 vyšel robotní patent, dle něhož se všechny povinnosti lidu poddaného upravily, jednáno o tom i v Kostelci 5. října 1777. Dle zápisů zachovaných platili čtvrtláníci 13—15 zl. a byli povinni kromě toho každotýdně 1½ dne dvěma koňmi pracovati a od sv. Jana do sv. Václava vykonávati ruční robotu jednou osobou po 20 dní.

Od starodávna bývalo v Kostelci několik svobodných statků.

Jeden svobodný dům měli tu Hynek a Benedikt ze Šenvaldu, kteří prodali šest a půl lánu Kunhutě ze Zvole, jež přijala r. 1420 syna svého Jana z Trpenovic a bratra Markvarta do spolumajetnosti. Od Markvarta dostal r. 1437 Jakub z Dřínovic sedm a půl lánu; týž vyměnil majetek zdejší s Jiřím z Kravař za svobodný dvůr v Čelechovicích. Roku 1580 držel svobodný dvůr Diviš Pivec z Hradčan-Klimštejna. Od r. 1670 byl svobodný dvůr a dům v držení rytířského rodu Skrbenských.*) Dne 2. ledna r. 1688 prodal Skrbenský majetek Kostelecký Janu Adamovi knížeti z Lichtensteina za 8000 zl., který však po krátké době postoupil majetek držiteli Čech. Roku 1761 dne 29. ledna prodal Adam hrabě z Berchtoldu statek v Kostelci Janu Václavovi knížeti z Lichtensteina za 5000 zl.

Začátkem 17. stol. uvádějí se tu jako majitelé svobodných statků: Jan Seriverský, Vilém Oneš, Jan Šťastný a někteří členové rodiny Věžníkovy.

Z obdarování, která Kostelci udělena byla, uvedena buďtež tato:

*) Svobodný dům, který držel rytířský rod Skrbenských, sluje dosud Skrbenec.

Digitized by Google

1. Jindřich z Kravař listem daným na Plumlově ten den před Božím Tělem roku 1417 vzdává se práva na odúmrti v Kostelci a dovoluje poddaným, že mohou svobodně nakládati svým majetkem.

2. Vilém z Pernštýna a na Helfenštýně listem vydaným v Prostějově v pátek před sv. Vítem r. 1516 osvobodil Kostelecké od roboty lovení ryb v rybnících na věčné časy. Kdyby jich služeb při lovení měl potřebí, má jim za to býti placeno.

3. Jan z Pernštýna v Prostějově v sobotu po Narození Páně r. 1543 sprostil všechny usedlé čtvrtláníky, chalupníky i domkáře v Kostelci pěší roboty.

4. Vojtěch z Pernštýna listem daným na Plumlově r. 1558 v neděli před památkou sv. Panny Kateřiny daroval obyvatelům městečka Kostelce pusté vinohrady v Kučné a Kašné hoře pod lesem Kosířem až k rybníku Čelechovickému, aby si vinohrady vysázeli a vzdělali a z nich brali všechny užitky vyjma myslivost. Nadání to uděleno bylo s tou svobodou, že kdyby někdo ve vinohradech na ovoci neb čemkoliv jiném škodu učinil, mohou Kostelečtí škůdce dle práva horenského potrestati.

5. Karel kníže z Lichtensteina osvobodil r. 1595 Kostelecké od vožení vína na Plumlov. Povolil, by koňské roboty vypláceli, při čemž z každé čtvrti rolí platilo se 13 gr., a to na dvakrát o sv. Jiří a o sv. Václavu. Za rozvážení ryb z rybníku Čelechovického a dovážení násady do rybníku má se platiti Kosteleckým od 1 míle 4 gr. Aby měli obyvatelé Kostelce po knížeti Karlovi dobrou památku, učinil jim tu milost, že žádný pán a držitel městečka nemá moci sirotků obojího pohlaví k službě a upotřebení bráti a dále úřad Kostelecký má jich peníze spravovati. Jmění špatně se chovajících sirotků může obec ke svému dobru věnovati.

6. Císař Josef obnovil 6. srpna r. 1708 městečku Kostelci potvrzení na třetí výroční trh, připadající na sv. Vavřince a na trh týhodní v úterý, což potvrdil již císař Ferdinand

Digitized by Google

r. 1533. Zároveň potvrdil také oba výroční trhy, které Kostelci dříve již byly uděleny.

7. Císař František I. potvrdil všechny výsady ve Vídni 1. října r. 1812.

Krumsín, ves 2·5 *km* jižně od Plumlova, má 640·2897 *ha* půdy, 98 domů, 648 obyv. Lokalie a škola založeny r. 1766 od Josefa Václava knížete z Lichtensteina.

Nový r. 1865—67 vystavěný kostel sv. Bartoloměje jest jednoduše ale vkusně vyzdoben. Má pěkný hlavní oltář; dva poboční oltáře jsou zasvěceny sv. Cyrillu a Methoději a Panně Marii. Po pravé straně hlavního vchodu zasazen do zdi náhrobní kámen. V kámen vytesána podoba ženy, která má ruce sepjaté. Nápis na okraji kamene zní: Leta Panie 1571 w patek po sw. Trogici umrzela gest urozena pani Anna Walkaunowa z Ssarowa tuto gest pochowana Pan Buoh racz gegi dussi milostiw byti Amen.

Štíhlá věž chová 5 zvonů. Na dvou největších jsou nápisy: 1. Ulil Emil Weber v Brně. Nyní tedy synové slyšte mne, Blahoslavení, kteříž ostříhají cest mých. Královně nebes věnovali Krumsínští farníci L. P. 1883. 2. Ulil Emil Weber v Brně. Přelit za patronatu J. J. P. Jana knížete z Lichtensteina L. P. 1883. Dnes uslyšíte-li hlasu jeho, nezatvrzujte srdcí svých.

Již před rokem 1348 vyskytují se zprávy o farním patronatě Krumsínském. V 15. a 16. stol., kdy se rozšířilo učení českobratrské po krajích moravských, jest zaznamenáno, že i v Krumsíně byli kazatelé nového učení. Po r. 1620 přidělena farnost Krumsínská do Mostkovic, při níž setrvala až do r. 1766, v kterémž roce v Krumsíně založena správa duchovní.

Farou patří do Krumsína 2052 osadníků z Krumsína, Hamrů, Prostějoviček, Soběsuk a Žárovic.

Hřbitov býval dříve kolem kostela, nyní jest u samé vsi.

Farní dům jest o přízemí.

Digitized by Google

Škola vystavěna r. 1825; zvýšena na jedno poschodí r. 1872 a téhož roku rozšířena na dvoutřídní. Školou jsou sem přiděleny Prostějovičky. Do školy chodí 183 dětí.

Poplužní dvůr knížecí jest pronajat.

Spolky: čtenářsko-pěvecký spolek Moravan, rolnická a úvěrní záložna, sbor dobrovolných hasičů od r. 1880.

Roku 1365 měl tu v držení svobodný dvůr Vyšek z Krumsína, na němž pojistil Anně, své manželce, 40 hř. Několik pozemků patřilo r. 1371 Rudkovi z Hluchova a Jindřichovi z Krumsína. Roku 1379 dává v dědictví Bedřich z Krumsína dvůr v Krumsíně Veškovi z Čihovic. Týž Bedřich pojistil r. 1381 své manželce Šonce na 5 lánech 50 hř. gr., r. 1384 Jakub z Krumsína pojistil Dorotě, choti své, 30 hř. v Krumsíně. Roku 1389 Bedřich z Krumsína prodal dvůr, 6 lánů, 2 hospody, 2 dvorce a půl patronatu farního Petrovi z Kravař, který vše postoupil r. 1408 Karlovi z Opatovic a tento opět Oldřichovi z Lešan. Roku 1412 Jan Krumsín jinak z Čelechovic prodal Oldřichovi a Levuškovi, bratřím z Lešan, zpupný dvůr v Krumsíně se 3 lány, čtvrtlánem, dvorcem, šenkem. Levuš z Lešan pojistil r. 1416 Markétě, choti své, v Krumsíně na zpupném dvoře, na kterém kdysi Bedřich seděl, a 2 dvorcích k němu patřících 20 hř. Po Oldřichovi z Lešan připadl jeho majetek v Krumsíně dětem Anežce a Janovi. Anežka přenechala r. 1437 svůj díl Janovi, který r. 1446 na svém majetku Markétě z Kostelce připsati dal 17 hř. Po jeho smrti r. 1466 připadla tvrz a ves Krumsín i s farním patronatem, ves Prostějovičky Jakubovi ze Šarova, kterému r. 1481 i ves Domamyslice připsána byla. Týž Jakub získal r. 1492 pobořený hrad a vesnici Otaslavice, ves Kobelničky, pustinu Lhotu, r. 1499 statek ve Ptení, r. 1520 statek v Hluchově s Přemyslovicemi. Jakubův dědic Václav ze Šarova odstoupil za 5500 zl. r. 1527 veškeré dědictví Janovi z Pernštýna.

Digitized by Google

Křenůvky, dříve Křenovice, ves 5 *km* jižně Plumlova, má 193·5879 *ha* půdy, 47 domů, 242 obyv.; přísluší k faře i ke škole Mysliovické.

Na zvonici, stojící na návsi, jsou dva zvony. Jeden má nápis: Hawel Kaniak Krzenuwki Anno 1739.*)

Křenůvky prodal r. 1386 i s Dětkovicemi Štěpán z Holštýn-Vratnova bratřím Mysliboru a Maršovi z Radověsic, kterýžto poslední postoupil vše r. 1390 Petrovi z Kravař, majiteli Plumlova.

Lešany, ves 3·7 *km* severně od Plumlova, má 551·0947 *ha* půdy, 125 domů, 635 obyv., dvoutřídní školu; přísluší k faře Ohrozimské.

Úhledná kaple sv. Františka Xav. stojí východně osady. Ke kapli položen základní kámen 14. července r. 1882. Kaple zřízena na místě staré kapličky, již postavil r. 1712 držitel dvora klášter Augustiniánů u Všech Svatých v Olomouci. Stavba nové kaple ukončena r. 1884 a dne 16. listopadu vysvěcena. Stavbu provedl stavitel František Souček v Prostějově.

Na věži jsou tři zvony. Největší a prostřední mají nápisy souhlasné: Ulitý za důstojného pana faráře Tomáše Dadáka od Emila Webra v Brně 1884. Na větším čte se ještě: Sv. Trojice jeden Bože smiluj se nad námi; druhý zvon má vyznačeno: Sv. Františku oroduj za nás. Třetí zvon opatřen nápisem: Sv. Jene oroduj za nás. Leta Páně 1884.

Lešany byly úřadně vyřaděny r. 1872 ze školy Ohrozimské. Téhož roku vystavěna jednotřídní škola za 4078 zl.; dovoz a nádenická práce konána od občanů zdarma; cihly dala obec dělati a páliti na svém majetku. Roku 1888 rozšířena škola na dvoutřídní a proto provedena i na to přístavba, což vykonal Fr. Souček z Prostějova. Přístavba stála 5200 zlatých. Školních dětí čítá se 138.

---

*) Větší zvon má nápis: A Leopoldo Francisco Stanke Olomucii refusa 1843.

Digitized by Google

Uprostřed osady jest zvonice asi 8 *m* vysoká s hodinami, které koupeny r. 1834 za 240 zl.

Panský dvůr zdejší po zrušení kláštera Všech Svatých v Olomouci byl zrušen a na chaloupky rozprodán.

Spolky: občanská záložna od r. 1872, spolek vojenských vysloužilců od r. 1873, sbor dobrovolných hasičů od r. 1884.

Roku 1355 prodal Albert z Lešan lán v Lešanech Henzlinovi z Vícova za 8 hř. gr., který na zdejším dvoře téhož roku Kateřině, choti své, 120 hř. dal pojistiti. Bernard z Čech zřekl se r. 1356 ve prospěch své choti Adlice veškerého podílu na dvoře v Lešanech. Roku 1360 Albert z Lešan vtělil příjem 60 hř. své choti na dvůr v Lešanech. Roku 1365 prodal tu Jan z Křižánova pět a půl lánu Janovi z Meziříčí, který po 3 letech svůj statek daroval zpět Janovi z Křižanova. Vdova po Albertovi z Lešan přepustila dvůr r. 1371 Janu z Boskovic. Roku 1373 prodal Jan z Lešan dvůr v Lešanech Leviškovi z Lešan. Roku 1379 Zbynka z Vícova, vdova po Henzlinovi, postoupila v Lešanech Petrovi z Kravař 2 hř. příjmu. Smil z Lešan prodal r. 1384 Janovi Puškovi z Kunštatu všechno dědičné právo, které měl na tvrzi v Lešanech, Vícově, Stínavě a Ptení. Puška z Kunštatu r. 1389 koupil též od Tasa z Boskovic dvůr v Lešanech a získal také koupí podíl patřící Janovi z Křižanova. Roku 1391 Vaněk z Boskovic jinak z Černé Hory prodal dvůr v Lešanech s lesem Slávkovi z Potrubína, který na něm Ofce, manželce Slávka z Němec, pojistil 100 hř. Slávek z Němec prodal r. 1392 Janovi Puškovi z Kunštatu zmíněný dvůr i s lesem nad vsí a některými polmi. Roku 1408 postoupil Jan z Boskovic dvůr v Lešanech Mikuláši Nahrádkovi; r. 1418 postoupil svůj majetek v Lešanech Erhard z Kunštatu Oldřichovi z Lešan. Jan z Krumsína a z Lešan přepustil r. 1437 všechno zboží, které měl v Lešanech, Dorotě ze Stichovic a Slávkovi z Dobré Vody. Roku 1447 patřil díl Lešan s Čechy Dorotě z Valdštýna, která přijala chotě svého Jiřího z Kravař do spoluvlastnictví.

Digitized by Google

Podobně učinila r. 1460 Machna z Valdštýna. Roku 1466 patřil díl Lešan Kunhutě z Kravař. Díl, který náležel Machně z Valdštýna, připadl po její smrti r. 1492 biskupu Varadínskému Janovi, který jej vénoval kapli Všech Svatých v Olomouci. Druhý díl přešel koupí na Viléma z Pernštýna roku 1513, který jej spojil s Plumlovem.

Lutotín, také Loutotín, ves 6·5 *km* severně od Plumlova, má 159·4377 *ha* půdy, 50 domů, 298 obyv.; přísluší k faře a škole Kostelecké.

Uprostřed vsi jest úhledná kaple sv. Anny, vystavěná r. 1822, v níž se koná čtyřikrát do roka mše. Klenutí kaple jest malováno; na věži jsou dva zvony, z nich menší nemá nápisu.*)

Na západní straně osady stojí mlýn a dále rozkládají se někdejší vinohrady Kostelecké.

V Lutotíně patřily 4 lány r. 1131 ku proboštství sv. Václava v Podivíně. Roku 1340 poručil Adam z Konice tři zdejší dvorce a část svého majetku v Bílovicích a mlýn v Kostelci na jedno místo kanovnické, které založil při Olomoucké kapitole.

Vrchnostenský zdejší dvůr zrušen r. 1786.

Mostkovice, ves 3·5 *km* východně Plumlova, má 431·2057 *ha* půdy, 87 domů, 522 obyv., kostel, faru, školu, poštu.

Na východní straně osady jest farní kostel Na nebevzetí Panny Marie, který má dvě lodi. Loď hlavní má strop rovný; poboční loď jest klenutá. Kostel dle stavby prastarý zvětšen o poboční loď r. 1720. Téhož roku zvýšena i věž, pod níž býval žudr, který později zazděn.

*) Větší zvon má nápis: Per Franciscum Stanke Olomucii Anno 1822. Crux Domini expellit quae vobis noxia gignunt. (Od Fr. Stanka v Olomouci r. 1892. Kříž Páně zapuzuje vše, co škodlivého se vám přihází.)

Digitized by Google

Kromě hlavního oltáře jsou dva poboční sv. Jana Nep. a Panny Marie Lourdské.

Na věži zavěšeny tři zvony 5. srpna r. 1883, které mají nápisy: 1. Nový L. P. 1740 přelit r. 1852 a 1883. Matko Boží pros za nás. 2. Prastarý přelit 1883. Svatý Václave dědici české země vzpomeň na své plémě. 3. Prastarý přelit 1883. Sv. Cyrille a Methoději apoštolové naši orodujte za nás své dítky. — Na všech zvonech naznačeno jest: Ulil Emil Weber v Brně.

Fara v Mostkovicích přichází poprvé v listinách r. 1353. Také v Mostkovicích v 15. a 16. stol. nalezlo učení českobratrské úrodnou půdu. Vedle katolických farářů zdržovali se v udané době v místě také kazatelé českobratrští. V roce 1663 byly k Mostkovicům přiděleny filialky v Krumsíně, Ohrozimi a Plumlově. Jako jinde tak i na farnosti Mostkovické přestupovali v 17. stol. Čeští bratří na víru katolickou. V druhé polovici jmenovaného století nebylo již jinověrců ve farnosti, jak dosvědčuje pochvalný přípis, který dostal r. 1679 tehdejší farář Martin Frt. Holetius.

K farnosti Mostkovické přiděleno jest 2357 osadníků z Mostkovic, Čechovic, Domamyslic a Stichovic.

Hřbitov býval kolem kostela; od r. 1853 jest za obcí.

Nová škola vystavěna v Mostkovicích r. 1816; na jedno poschodí zvýšena r. 1855. Přístavbu školy provedl r. 1884 stavitel Fr. Souček z Prostějova; náklad stál 7777 zl. Od r. 1873 byla tu škola trojtřídní; 31. května r. 1886 povoleno rozšíření na 4 třídy a od počátku školního roku 1886—87 zřízena škola pětitřídní, kterou navštěvuje 372 dětí z Mostkovic, Čechovic, Domamyslic a Stichovic.

V č. 9 nalezeny r. 1897 stříbrné staré mince počtem 127 kusů z dob císaře Ferdinanda II. a III.

Nedaleko Mostkovic „na Panském pahorku" směrem ke Kostelci vykopány v letech 1884—85 popelnice a bronzové předměty.

Digitized by Google

Jméno vyvýšeniny „Hrádek“ za Mostkovicemi směrem ku Záhoří upomíná na nějaké opevnění z doby dřívější.

Spolky: čtenářsko-pěvecký spolek Svornost z r. 1869, spolek vojenských vysloužilců, rolnická záložna.

Mostkovice daroval r. 1052 český kníže Břetislav Staroboleslavskému proboštství a r. 1225 věnoval je markrabě Vladislav Olomouckému klášteru sv. Petra. Roku 1325 byly Mostkovice spojeny s Plumlovem. Roku 1391 daroval ves Petr z Kravař nově založenému proboštství augustinianskému v Prostějově; později dostaly se v držení kláštera sv. Jakuba v Olomouci. Roku 1491 připadly opět k Plumlovu, kdy je dostal od krále Vladislava Vratislav z Pernštýna.

Mysliovice, též Myslijovice, ves 7 *km* jihovýchodně od Plumlova, má 1514·7362 *ha* půdy, 94 domů, 509 obyv., kostel, faru, trojtřídní školu. Jižní část vsi sluje Březinka.

Farní kostel Zvěstování Panny Marie vystavěn r. 1788 náboženským fondem; jest 29·5 *m* dlouhý, 10·5 *m* široký. Strop plochý malován podobně jako stěny. Hlavní oltář jest z červeného a černého mramoru; poboční oltáře jsou zasvěceny sv. Janu Nep. a Bolestné Panně Marii.

Na věži jest 5 zvonů s nápisy: 1. Ke cti a chvále Boží darovali manželé Anežka František Kadlec z Křenůvek za faráře P. Edv. Haudy a starosty Rudolfa Konšela 1896. 2. Ke cti Panny Marie Hostýnské od Eduarda Haudy faráře v Mysliovicích 1897. 3. Darovala Jenovefa Hlouškova a Josef Špičák za starosty Antonína Nezvala z Křenůvek 1897. Na všech třech zvonech čte se ještě: Ad. Hillera vdova a syn v Brně. 4. Darovala obec Mysliovická 1897. 5. má letopočet 1799.

Farnost Mysliovická má 999 osadníků z Mysliovic, Kobelniček a Křenůvek.

Hřbitov býval dříve kolem kostela, nyní jest za vsí.

Do r. 1784 neměly Mysliovice své vlastní školy, teprv toho roku vystavěna školní budova nákladem náboženského

Digitized by Google

fondu. Vrchnost dala stavivo, obec robotou obstarala dovoz staviva a ruční práci. Roku 1873 rozšířena stará školní budova. Nová škola postavena na místě staré r. 1887; stavba její stála 12.500 zl. Školou přiděleny sem tytéž obce jako k faře; školních dětí jest 166.

Již r. 1130 čteme, že v Mysliovicích měla Olomoucká kapitola 11 lánů. Roku 1348 jmenuje se v zápisech Přibík z Mysliovic. Roku 1368 prodal Předota ze Skrbeně věno choti své Markéty, které měla v Mysliovicích, za 100 hř. Jakubovi z Bystřice, jenž je odstoupil r. 1374 Janovi Kropáčovi z Holštýna. Tento koupil i ves Mysliovice r. 1377 od bratří Eustacha, Mikše a Viknana z Mysliovic. Štěpán z Holštýn-Vratnova ponechal r. 1382 zdejší majetek Velislavu z Meziboře, jenž na vsi r. 1384 choti své Anežce 155 hř. gr. pojistil a který roku 1391 vše, co tu měl, prodal Petrovi z Kravař. Petr daroval své zboží v Mysliovicích proboštství augustinianskému v Prostějově. Po zrušení proboštství připadly Mysliovice ke Plumlovu.

Na blízkém vrchu Zámčisku nalézají se trojí valy, které poukazují na staré opevnění. Naproti Zámčisku vypíná se Spálený vrch, na němž jsou valy spečené ze škvarovité a struskotvorné hmoty vytvořené. Také nedaleký Kozákov vykazuje stopy valů na straně východní a jihovýchodní.

Ohrozim, ves 2·5 *km* severně od Plumlova, má 635·1471 *ha* půdy, 107 domů, 638 obyvatelů, kostel, faru a školu.

Farní kostel sv. Václava, vystavěný v letech 1852—56, stojí na místě sešlého starého kostela, z něhož ponechána jenom věž, která však byla zvýšena. Vystavěn jest v slohu romanském. Na hlavním oltáři vypodobeno zavraždění sv. Václava; dva poboční oltáře jsou zasvěceny Panně Marii Lourdské a sv. Rodině.

Na věži jsou čtyři zvony. Největší má nápis: Leta Panie 1632 dne 11 may za Prokopa Palonskyho rychtarzie Jana

Digitized by Google

Digitized by Google

který hned r. 1353 dvorec a dva lány postoupil záměnou Janu z Boskovic, ponechav si pouze patronat farní. Roku 1358 Ada z Konice prodala Olomoucké kapitole sedm a půl lánu a dva dvorce za 140 hř. Nástupce Jana z Boskovic Lučko z Čech prodal r. 1368 farní patronat a čtyři lány Bartoloměji z Valdeřova a tento Benediktu z Kunštatu-Plumlova. Jeden zdejší dvorec postoupil Jimram z Ohrozimě r. 1355 Ježkovi z Boskovic. Roku 1386 Jakoubek ze Ždětína přiřknul Kunce, vdově po Janovi, bratru jeho, 1½ hř. gr. roč. příjmu na jednom lánu v Ohrozimi. Roku 1389 prodal Vilém z Kunštatu Janovi Puškovi z Kunštatu v Ohrozimi vše, co měl, vyjma půl patronatu. Téhož roku Tas z Boskovic i s úroky prodal Puškovi z Kunštatu dvůr v Ohrozimi.

Z rodu Kravařů jako majitelé podílu v Ohrozimi uvádějí se r. 1357 Benedikt, od r. 1375 Petr, jenž odkázal r. 1377 pro kapli sv. Agaty v kostele sv. Víta v Praze za spásu duše zemřelého otce Benedikta 12 kop gr. ročního úroku z vesnic Ohrozimě a Lešan. Roku 1412 prodal Jindřich z Kravař zpupný dvůr v Ohrozimi Onešovi řečenému Kropáčovi z Podháje. Roku 1446 dala Dorota z Kravař svému manželu Jiřímu z Kravař spoluvlastnictví majetku, který měla v Ohrozimi a Lešanech.

Roku 1491 daroval král Vladislav podíl, který patřil kostelu a kapitole Olomoucké, Vratislavu z Pernštýna. Roku 1512 koupil Vilém z Pernštýna část Ohrozimě od Ladislava z Boskovic. Podílu Vratislava z Pernštýna užíval klášter sv. Kateřiny v Olomouci; podíl ten dal si zajistiti jako dědic Vratislavův Vilém z Pernštýna. Všechny části Ohrozimě spojil v jeden celek r. 1557 Vojtěch z Pernštýna.

Otinoves, ves 12 *km* jihozápadně od Plumlova, má 952·7368 *ha* půdy, 180 domů a 1235 obyv.; přísluší k faře Drahanské.

Školní budova pro dvě třídy vystavěna r. 1872 nákladem obce. Na stavbu věnovali císař František Josef 300 zl.,

Digitized by Google

kníže Lichtenstein 200 zl.. zemský výbor 500 zl. Stavba stála na 8000 zl.; v r. 1893 škola rozšířena nákladem 9000 zl. Do nynější trojtřídní školy chodí 230 dětí.

Ve vsi jsou dva rybníky. Horní rybník má rozlohy 2·3 *ha*; při dolním rybníku stojí mlýn.

Spolek živnostenský založen 14. července r. 1870; spolek vojenských vysloužilců Radecký od 22. ledna r. 1874. hasičský sbor od r. 1885.

Jméno osady pochází od zakladatele jejího nějakého Otty.

Ves patřila do r. 1384 k Plumlovu, pak od r. 1596 k Rájci a od r. 1618 zase k Plumlovu.

Prostějovičky, ves 4·8 *km* jižně od Prostějova, má 1522·8856 *ha* půdy, 61 domů, 311 obyv.; přísluší k faře i ke škole Krumsínské. Náves jest kruhovitá a v jejím středu stojí kaple sv. Anny, vystavěná r. 1854, v které se koná ročně 7 mší.

V místě jest čtenářsko-pěvecký spolek Svatopluk.

Petr z Kravař dal Bedřichovi z Olšan a Anně, jeho manželce, r. 1391 ve vsi Prostějovičkách 2 hř. roč. příjmu. Roku 1409 Anna Divišová z Olšan pohoní Libomíra ze Stichovic z 250 hř. gr., že jí odkoupil zboží v Prostějovičkách. Táž Anna roku 1410 pohoní Petra z Kravař ze 60 hř. gr., že jí bral úroky v Prostějovičkách a Soběsukách na jejím věnném zboží bez její vůle. Pro totéž pohoní r. 1412 Jindřicha z Kravař, že jí bral jeho otec Petr z Kravař úroky v dříve jmenovaných vesnicích. Roku 1447 Henryk z Mezeslic prodal ves Prostějovičky Janu řečenému Krumsín z Lešan, od kterého ji koupil r. 1466 Jakub ze Šarova a tohoto dědic Václav ze Šarova ji postoupil r. 1527 Janovi z Pernštýna.

Ptení Staré, ves 7·5 *km* severozápadně vzdálená od Plumlova, má 107 domů a 596 obyv. Ke vsi počítá se samota Pohodlí, 2 chalupy ve Žlebě a mlýn Bernov. Pod obecní správu jsou podřízeny ves Ptení Nové a osady Dvorek Ptenský

Digitized by Google

a Holubice, s nimiž má rozlohu 1854·2662 *ha* a čítá 237 domů a 1321 obyv. Ve vsi jest kostel, fara, škola.

Farní kostel sv. Martina vystavěn v 17. stol. Na hlavním oltáři jest obraz sv. Martina, který maloval Josef Hellich; stál 300 zl. Poboční oltáře jsou zasvěceny sv. Janu Nep. a sv. Barboře.

Na věži nalézají se hodiny, koupené r. 1855 za 350 zl. a dále tři zvony a umíráček.*)

O faře ve Ptení nalézá se nejstarší zmínka ve zprávě, kterou podal děkan Prostějovský Jakub Kapricius konsistoři Olomoucké dne 18. září r. 1658. Kapricius uvádí, že osadníci byli většinou přívrženci učení českobratrského. Fara přidělena pro nedostatek kněží do Kostelce až do r. 1677, v kterém čase zřízena ve Ptení administratura, k níž r. 1689 připojen filialní kostel Stínavský. Roku 1843 povýšena administratura za faru.

Ke kostelu ve Ptení přiděleno 2341 osadníků ze Star. a Nov. Ptení, Dvorku, Holubic, Nechutína, Stínavy a Ždětína.

Hřbitov býval kolem kostela; od r. 1836 zřízen jest východně obce.

---

*) Zvony na věži mají nápisy: 1. Gegossen zur Zeit des Herrn Pfarrers Thomas Pileck, Klemens Stecher in Brinn 1796. Dem grossen Gott bin ich als ein Opfer beigeschaft von Herrn Johann Wimola bürgerl. Orgelmacher in Brinn, gebiertig von Ptin 1722 den 22. Nov. seines Alters 74 Jahr. (Ulil za p. faráře Tom. Bílka Klement Stecher v Brně 1796. Velkému Bohu jako oběť jsem přinešen od p. Jana Výmoly, městského varhaníka v Brně, rozeného v Ptení 1722 dne 22. list. ve věku 74 roků.) 2. Sub A. M. R. Franz Slezak P. T. D. parocho Ptin 1825. In Honorem S. Magtalena benedicata. Beneficio populi refundebat Olomucii Straub. (Za nejdůst Fr. Slezáka, faráře ve Ptení 1825. Ke cti sv. Magdaleny zasvěcen. Z milodarů lidu znova lil v Olomouci Straub.) 3. Wolfgang Straub Olomucii curante Ptinii pastore gregis A. 1853. S. Franciscus et vos quorum icones hic sunt intercedite. (V. Straub v Olomúci snahou pastýře stáda Ptínského 1853. Sv. Františku a vy všichni, jichž obrazy jsou tu, orodujte za nás.) — Umíráček má nápis: Johann Wimola 1769.

Digitized by Google

Farní budova se stavěla v r. 1885; dne 1. září 1886 přesídlil do ní duchovní správce.

Školní budova vystavěna r. 1822 nákladem náboženského fondu. Škola jest trojtřídní a navštěvuje ji 264 dětí ze Ptení St. i Nov., Dvorku a Holubic.

Zámek ve Ptení má za půdorys čtyřúhelník. Byl na jedno poschodí vystavěn, musel však r. 1790 býti snesen po přízemí, poněvadž hrozil sesutím. Čtyři nízké válcovité vížky v rozích vystavěné dodávají mu starožitného rázu. V zámku byla kaple, v níž se od r. 1740 mohly konati soukromé služby Boží. Na východní straně zámku byl postaven pivovar, který se připomíná již r. 1580. Že Ptení bývalo oblíbeným panským sídlem, tomu nasvědčuje zpráva z r. 1757, ve které se praví, že tu byly bažantnice, rozsáhlé sady a skleníky, z nichž obzvlášť se těšila pověsti oranžerie. V té době pěstoval se v okolí též chmel.

Ve Ptení jsou dva mlýny; zanikly tu pivovar a lihovar.

V místě jest c. k. poštovní úřad a četnická stanice.

Spolky: čtenářsko-pěvecký spolek Lípa, občanská záložna zal. r. 1876, spolek vojenských vysloužilců od r. 1873, sbor dobrovolných hasičů od r. 1880.

Ve Ptení náležely r. 1131 Olomoucké metropoli 3 lány. Roku 1351 odstoupil Buzek ze Ptení svůj zdejší majetek a co měl v Bernově Medvědkovi z Dubčan. Zdenka ze Ptení r. 1351 prodala 2 hř. gr. roč. příjmu ve Ptení a na Bernově Benešovi z Vícova. Roku 1373 prodal Sulík z Konice své podíly ve Ptení, v Bernově a ve Ždětíně Jarkovi z Hluchova. Téhož roku Hynek z Buzova jinak ze Žeranovic prodal ve Ptení dvůr Archlebovi ze Stařechovic, který jej opět roku 1377 prodal Benešovi z Vícova a jeho synu Janovi a kromě toho postoupil jim i celou ves vyjma jeden lán; v Bernově postoupil jim rovněž vše vyjma pět a půl lánu, mlýnu a dvou usedlostí. Beneš z Vícova pojistil r. 1377 Jitce, své manželce, ve vsi Ptení 200 hř. gr. Roku 1397 Jan ze Ptení Skonce,

Digitized by Google

své choti, pojistil 50 hř. na zboží Ptenském. Roku 1406 byl majitelem vsi, rychty a dvora Jan z Vícova, jemuž náležela ještě r. 1437. Téhož roku Jan ze Ptení pojistil Kunce, své manželce, na dvoře ve Ptení roční příjem. Roku 1420 přijal Jan ze Ptení sedláky Filipa a Pavla z Vícova do spolku na statky, které měl ve Ptení a Bernově. Po smrti Jana ze Ptení král Jiří r. 1464 daroval majetek Ptenský Hynkovi ze Zvole, jenž jej postoupil r. 1480 Janovi Heraltovi z Kunštatu. Po smrti Heraltově náleželo Ptení s pustinou Bernovem r. 1492 Vítovi ze Ptení, který je přepustil r. 1497 Janu Volfovi, od něhož je dostal r. 1499 Jakub ze Šarova. Po pánech ze Šarova, ze kterých Hynek ze Šarova pro účast na povstání r. 1620 statku pozbyl, stal se majitelem Ptení r. 1631 svob. pán Miniatti. Roku 1679 jako majitel statku jmenuje se Bernard Bartodějský z Bartoděj, jehož syn Hynek jej prodal r. 1683 Janu Miniattimu. Na to zdědila statek manželka posledního Zuzana, která jej odkázala v poslední vůli r. 1696 sedmiletému synu Františku Fortunatovi i se Ždětínem. V r. 1746 prodala Anna Marie hraběnka z Hodic Ptení se zámkem, kaplí, pivovarem, lihovarem Maxmilianě hraběnce z Oudaille, jež postoupila statek s bažantnicí a chmelnicí dne 4. května r. 1757 abatyši Anežce a klášteru sv. Kláry v Olomouci za 145.000 zl. Po zrušení kláštera připadl statek náboženskému fondu, od kterého jej v dražbě získal dne 1. srpna r. 1825 Filip Ludvík hrabě ze Saint-Genois za 64.030 zl. Roku 1878 přešel Ptenský statek od Mořice hr. ze Saint-Genois na Jana knížete z Lichtensteina, který jej dosud drží.

Mlýn **Bernov** jest na místě, kde stávala někdy ves téhož jména. Kromě dat o Bernově při Ptení udaných jest o bývalé vsi ještě zaznamenáno: Roku 1353 Hynek a Půta bratří z Buzova prodali v Bernově jeden lán se všemi právy Adamovi z Konice; r. 1382 Štěpán z Vartnova prodal Benešovi ze Ptení ve vsi Bernově dva lány a jeden mlýn.

Digitized by Google

Roku 1407 Jan ze Ptení Kateřině, manželce Beneše z Vícova, na celé vsi Bernově a na mlýně tamtéž dal a přiřkl 5 kop gr. roč. příjmu. Roku 1418 týž Jan ze Ptení manželce své Kunce ve vsi Ptení a na statku ležícím u Bernova dal v užívání 100 hř. gr. Roku 1480 a 1498 uvádí se Bernov jako ves pustá, která zanikla.

Ptení Nové, ves souvislá s Ptením Starým, má 89 domů a 486 obyvatelů; přísluší k faře a ke škole do Ptení Starého.

Ptení Nové povstalo r. 1788 na pozemcích rozprodaného panského dvora.

Dvorek Ptenský, osada čítá 25 domů a 155 obyv.; patří k faře a ke škole do Ptení Starého.

Dvorek povstal na pozemcích zrušeného dvora Ptenského.

Holubice, osada 6·5 *km* severozápadně od Plumlova, má 16 domů a 84 obyv.; přísluší k faře a ke škole do Ptení.

Povstala r. 1785 na pozemcích zrušeného dvora Ptenského. Jméno obdržela osada od dvorního rady Jana Taubera svob. pána z Taubenfurthu, jenž byl komisařem při provádění regulace pozemkové daně.

Holubice leží na silnici vedoucí do Letovic.*)

Rozstání, ves 16 *km* jihozápadně od Plumlova, má 167 domů a 1074 obyv. S přidělenou osadou Baldovcem čítá obec 193 domů a 1268 obyv.; rozloha obnáší 1651·5349 *ha.* V obci jest kostel, fara, škola trojtřídní.

Farní kostel sv. Michala archanděla vystavěn od Frant. knížete z Lichtensteina. Starý kostel počal se bourati posledního února r. 1768; nový dostavěn r. 1779 a posvěcen r. 1781. Délka lodi měří 27 *m* a šířka 11 *m.*

Obraz na hlavní oltář daroval sem ze své Vídeňské obrazárny Frant. kníže z Lichtensteina. Jest to dílo draho-

---

*) Na dřevěné zvonici zavěšený zvonek má nápis: Gosen W. Straub in Olmitz 1794.

Digitized by Google

cenné a umělecké, které dle pověsti maloval Tizian nebo některý z jeho žáků. Poněvadž obraz utrpěl vlhkostí zdi, na které visel, byl péčí duchovního správce Fr. Chýlka a pílí akademického malíře J. Štasného r. 1847 znova upraven tím, že jej tento přenesl na čerstvé plátno.

Poboční dva oltáře jsou zasvěceny Bolestné Panně Marii a sv. Anně.

Na věži jsou tři zvony. Největší má nápis: Mne ulil pro farní kostel v Rozstání Ad. Hiller v Brně. L. P. 1893. Sv. Josefe chraň své ctitele v životě i smrti. Zbudován jsem z milodarů farníků Rozstánských. Prostřední zvon opatřen nápisem: Tento zwon gest slit ke czti s. Michalu do rosstani leta od narozeni sina boziho MCCCCXCII.*)

Farní patronat v Rozstání přešel r. 1391 koupí vsi na majitele panství Plumlovského, Petra z Kravař. Na to není žádných zpráv o faře až r. 1618, kdy po vypuzení Českých bratří osada spravována v ohledu církevním z Určic. V r. 1660 připojen kostel do Drahan, pak do Jedovnice, r. 1672 do Určic a r. 1688 opět do Drahan. V r. 1785 zřídila tu náboženská matice duchovní správu a převzala její patronat.

K farnosti v Rozstání patří 1334 osadníků z Rozstání a Baldovce.

Hřbitov jest kolem kostela.

Škola založena v Rozstání r. 1789. Poněvadž neměla své vlastní budovy, vyučováno po domech. Teprv r. 1836 vystavěl jednopatrovou budovu pro dvě třídy Alois kníže z Lichtensteina. Roku 1890 škola přestavěna a rozšířena na trojtřídní, do níž chodí 209 dětí z Rozstání a Baldovce.

Školné obnášelo r. 1789 ročně z jednoho žáka 24 grošů šajnů. Usedlý dával pecen chleba. Od obce dostával učitel 16 měr žita a měl k užívání pole a louku o výsevku čtyř

---

* Třetí zvon má nápis: In honorem B. V. Mariae et s. Florianni. Goss Wolfgang Straub in Olmytz 1765.

Digitized by Google

měr. Později dostával učitel z náboženského fondu 52 zl. a dva sáhy dříví; vrchnost Plumlovská přispívala čtyřmi sáhy dříví.

V obci jsou tři mlýny, z nichž jeden jest větrný. Mlýn ve vsi žene potok Bílá voda, který protéká rybníkem 7·5 *ha* velikým, na jehož hrázi stojí mlýn panský; při tom jest i pila.

V roce 1886 dne 20. května zničil požár 75 stavení a 19 stodol. Škoda páčila se na 204.000 zl.

V Rozstání měla kapitola Olomoucká r. 1131 jeden lán. Roku 1358 držel část Rozstání Ješek z Rájce, který tu na svém podílu dal Jitce, choti své, 150 hř. v užívání. Dědicové Ješkovi Všebor, Jan a Heřman z Rájce prodali zděděný majetek Přibíkovi ze Křetin, jenž přijal dle koupené vsi příjmí z Rozstání. Přibík r. 1368 zajistil Alžbětě, své manželce, na zdejším majetku 100 hř. gr. a odstoupil r. 1371 Vilémovi z Klečan jeden dvůr, mlýn a 10 hř. roč. poplatku. V r. 1391 patřila polovice Rozstání a půl patronatu Janovi z Rájce, který na všem, co tu měl, r. 1382 manželce Anně 100 hř. dal a pojistil. Druhá polovice vsi náležela bratřím Viktoru a Petrovi ze Křetin. Oba díly koupil r. 1391 Petr z Kravař, v jehož prospěch zřekl se také r. 1392 Artleb z Klecan všeho práva, které měl v Rozstání. Roku 1420 měl tu Záviš ze Slavíkovic-Martinic svobodný dvůr, který i se spustlým dvorem Cihlovským prodal r. 1437 Jiřímu Románkovi z Čech, jenž na obou dvorech r. 1446 pojistil Barboře, své choti, 56 kop gr.

Robota byla v Rozstání vyměřena ročně ze čtvrtlánu na 75 dní koňmi a na 13 dní pěšky. Domkáři měli pěší roboty 13 dní. Ze čtvrtlánu odvádělo se ročně 17 měřic ovsa a $19\frac{1}{6}$ kr. Výkupné činilo ze čtvrtlánu 71 zl. 22 kr.

Baldovec, kolonie patřící k Rozstání, má 26 domů a 194 obyv. Rozkládá se severozápadně od Rozstání v lesnatém údolí při potoku Bílá voda. Jest tu mlýn, parní pila a bělidlo na přízi.

Digitized by Google

Seč, ves 11·5 *km* severozápadně od Plumlova, leží poblíž okresní silnice vedoucí do Letovic. Má 319·7594 *ha* půdy, 42 domů a 338 obyv., jednotřídní školu; přísluší farou do Jednova, obce, patřící do hejtmanství Litovelského. Seč patřila do konce r. 1878 k hejtmanství Boskovickému; počátkem r. 1879 přidělena k hejtmanství do Prostějova.

Na návsi jest kaple sv. Martina, v níž se koná ročně 7 mší. Se stavbou kaple započato v květnu r. 1885 a v roce 1887 stavba ukončena. Na vížce jsou dva zvony; jeden pochází z bývalé zvonice dřevěné, druhý jest z kostela ze Želče, odkud jej obec r. 1885 koupila za 20 zl.

Jednotřídní škola vystavěna r. 1863—64; navštěvuje ji 61 dětí.

Seloutky, ves 5 *km* jihovýchodně od Plumlova, má 89 domů a 496 obyv. K obci přidělena ves Alojzov; s ní má 1124·7061 *ha* půdy, 138 domů a 777 obyv. Seloutky příslušejí k faře a ke škole Určické.

V Seloutkách jest kaple Pomocné Panny Marie, vystavěna r. 1802.*)

Za vsí otevřeny kamenné lomy, v nichž vyskytují se četné otisky. Nad lomy bělá se kaplička sv. Šebastiana, postavená v letech třicátých.

Ves byla v 14. a 15. století s blízkou a dávno zaniklou dědinou a svobodným dvorem „Klobuček" zvláštním statkem. Seloutky patřily již r. 1325 ke Plumlovu, kteréž panství zmíněného roku král Jan prodal Vokovi z Kravař. Roku 1437 Jan z Dobré vody jinak ze Seloutek postoupil tvrz i se svobodným dvorem, dvěma lány, pěti dvorci Zichovi z Volfberku, jenž pojistil choti své Elišce na vsi Selitkách a zpupném dvoře 12 hř. gr. Majetek svůj zanechal Zicha svým třem dcerám. Johanka, jedna z nich, převzala podíly

---

*) Na vížce zavěšen zvonek s nápisem: Johan Nepomuceno ora pro nobis. Mich hat gegossen Johann Ant. Renn in Ollmitz 1754.

Digitized by Google

obou sester; spojený statek, jenž sestával z tvrze, většího dílu vsi, dvoru a svobodného dvoru Klobuček, postoupila manželu svému Janu Děvečkovi z Herštýna, který vše prodal r. 1493 Vratislavovi z Pernštýna, jenž Seloutky spojil s Plumlovem.

Zaniklá osada *Klobuček, také Klobučky* jmenovaná, rozkládala se mezi Seloutkami a Čechovicemi v místech, kde se říká polnostem Klobučky, Kloboučky. Ze zpráv, které se zachovaly o Klobučkách, dočítáme se toto: Roku 1373 Stach z Trubek pojistil své manželce Markétě v Klobučkách 6 hř. gr. Roku 1379 Adam ze Selutic manželce své Kačně zajistil 40 hř. gr. na dvoře, který má ve vsi Klobučkách. Roku 1406 Artleb ze Selitek Johance, choti své, připsal ve vsi Klobučkách na dvou lánech, čtyřech dvorcích, rybníce 75 hř.; na zboží to přijala r. 1416 Johanka vdova Protivce ze Zástřizl, příbuzného do spolumajetnosti. Roku 1437 Beneš z Bílkova prodal Ondřejovi ze Senice a jeho družce Elišce zpupný dvůr v Klobučkách se dvěma poli.

Alojzov, ves, má 49 domů a 281 obyv. Patří pod obecní správu k Seloutkám a přísluší farou i školou do Určic.

Alojzov založen r. 1784 na pozemcích patřících k panství Plumlovskému.

Dne 13. září r. 1888 stihl ves zhoubný požár, kterým za půl druhé hodiny 28 stavení lehlo popelem. Škoda činila víc jak 25.000 zl.

Služín, ves, leží na nížině pod Kosířem, 9·5 *km* severovýchodně od Plumlova, má 309·3742 *ha* půdy, 40 domů, 284 obyv.; přísluší farou i školou do Čech.

V r. 1131 měla tu Olomoucká metropole jeden lán. Ve smlouvě ze dne 9. prosince r. 1305 uvádí se, že K. z Polomu vyměnil své statky ve Služíně, v Čechách, v Ohrozimi za jiné statky s klášterem jeptišek sv. Kateřiny v Olomouci. Břeněk z Valečova prodal r. 1373 Bartoši Puklicovi svůj

Digitized by Google

statek ve Služíně. Roku 1389 Bohunek Puklice z Čech dal v dědictví Petrovi z Kravař ve Služíně šest a půl lánu, dva dvorce. Roku 1394 náležel díl Služína Štěpánovi z Holštýn-Vartnova. Roku 1418 měl tu Erhard z Kunštatu 15 lánů, 2 hospody, 2 dvorce, což připadlo r. 1430 Hynkovi z Valdštýna, který postoupil r. 1437 majetek ve Služíně a Dobrochově Vokovi z Holštýna, od něhož jej však r. 1440 přijal zpět. Od r. 1512 patří Služín k Čechám.

Soběsuky, ves 1·5 *km* jihozápadně od Plumlova, má 266·8926 *ha* půdy, 54 domů, 352 obyv., dvoutřídní školu; přísluší k faře Krumsínské.

Školní budova o jednom poschodí vystavěna nákladem Soběsuk, Žárovic a velkostatku Plumlovského a r. 1888 odevzdána účelu. Do školy chodí 136 dětí ze Soběsuk a Žárovic.

Petr z Kravař prodal Bedřichovi z Olšan a jeho manželce Anně r. 1391 v Soběsukách 8 hř. roč. příjmu. Roku 1397 dal týž Petr jako podíl 8 hř. gr. Anně, družce Jana z Víceměřic. Roku 1411 pohoní Anna Divišová Jindřicha z Kravař za jeho otce Petra z Kravař, že jí bral úroky na jejím věnném zboží v Soběsukách bez její vůle. Roku 1437 Anna, vdova po Bedřichovi z Olšan, prodala 8 hř. gr. v Soběsukách Anně z Bohdalic. Roku 1459 koupil tu Jiří z Kravař 8 hř. roč. příjmu od Anny, manželky Čeňka z Počenic.

Stařechovice, ves, leží při potoku Kalvě na jižním úpatí Kosíře, 8 *km* severovýchodně od Plumlova, má 350·014 *ha* půdy a čítá 66 domů, které obývá 399 obyvatelů. V místě jest kostel a jednotřídní škola; k faře přísluší do Čech.

Kostel Panny Marie jest filialkou kostela Českého; stojí uprostřed vsi; byl vystavěn r. 1718 ze staviva dřívějšího kostela nákladem obecním. Kostel jest klenut; má kromě hlavního dva pobočné oltáře sv. Jana Nep. a sv. Blažeje. Kostel opraven r. 1868; toho času vystavěna i nová sakristie.

Digitized by Google

Na věži jsou tři zvony z r. 1483, 1518 a 1769.*)

Hřbitov byl dříve kolem kostela; od r. 1833 zřízen nový za vsí.

O farním patronatu ve Stařechovicích se činí zmínka r. 1397. Za panování krále Ladislava uvádí se ve Stařechovicích farář Petr, který 28. prosince r. 1454 jmenován byl rectorem oltáře sv. Leonarda při Marianském farním chrámu v Olomouci. Řevnivostí náboženskou toho času panovavší, jakož i lakotností tehdejší šlechty, pozbyla fara Stařechovická svého majetku. Jaroslav z Pernštýna odňal faře kus lesa na Kosíři. Poslední zmínka o faře zdejší činí se r. 1596. Od té doby přestala samostatnost zdejší fary a duchovní obročí přiděleno k faře České, při které zůstalo. Za užívání pozemků jest povinen duchovní správce v Čechách v jisté dny sloužiti mši sv. ve Stařechovicích.

Školní budova pro jednu třídu zakoupena od obce r. 1880 za 3100 zl. Po její úpravě odevzdána téhož roku dne 27. listopadu svému účelu.

Počátek školního vyučování ve Stařechovicích připadá do r. 1790, neboť toho roku, jak poznačeno jest v památkách fary České, přestaly děti ze Stařechovic navštěvovati školu

*) Zvony mají nápisy: 1. Maria virgo, virginum deposce nobis omnium remissionem criminum tuum placando filium. Maria mater gratiae mater misericordiae tu nos ab hoste protege et hora mortis suscipe in Gribau 1483. (Maria panno panen vypros nám všech hříchů odpuštění usmířením Tvého syna Maria matko milosti, matko milosrdenství chraň nás nepřítele a přijmi nás v hodinu smrti. 1483.) 2. Diese Glocke ist gegossen worden im Namen Gottes des Vaters des Sohnes und des heiligen Geistes 1518. (Tento zvon jest ulit ve jmenu Boha Otce, Syna a Ducha svatého 1518.) 3. S. Joanni et Pauli 1769. — Nad svatyní zavěšený zvonek ve věžičce má nápis: Maria consolatrix afflictorum protectris et auxilium Stařechovicensium 1695. Sub. adm. reverendo domino parocho Čechensi Paulo Tanzmann. (Maria potěšení zarmoucených, záštito a pomocnice Stařechovických 1695. Za nejdůst. p. faráře Českého Pavla Tanzmanna.)

Digitized by Google

v Čechách, poněvadž prý Stařechovičtí mají svého učitele. Začátkem nynějšího století obnášely tu příjmy učitele na penězích 57 zl., 20 pecnů chleba v ceně 25 zl., 20 mírek kaše v hodnotě 12 zl. a 80 koláčů za 8 zl., 4 míry žita za 40 zl. a 1 míra pole k užívání v ceně 20 zl., úhrnem 162 zl. Posnopné ze statku bylo jeden snop žita a jeden snop ovsa. Výkup obnášel u sedláka 92 kr., u chalupníka 24 kr. ročně a platil se do r. 1890.

Ve Stařechovicích stávala tvrz, která byla sídlem samostatného statku, k němuž mimo osadu s farou náležely svobodný dvůr a dva rybníky. Na místě bývalé tvrze stojí nyní chalupy č.: 10, 11 a 12. V rozsáhlé zahradě domu čísla 12. dosud lze znamenati základy mohutných zdí.

V 14. stol. psala se jedna záhy zaniklá větev rodu pánů z Kunštatu také ze Stařechovic. V letech 1353—1379 držel Stařechovice Artleb z Kunštatu a ze Stařechovic, který tu pojistil r. 1368 Elišce, své manželce, 250 hř. Po Artlebovi nastoupili jeho synové Artleb a Herard. Poslednější, přečkav bratra svého, prodal osadu s tvrzí r. 1391 Erhardovi z Kunštatu. Po sedmi letech přenechal Erhard Stařechovice s tvrzí, svobodným dvorem, dvěma rybníky a farním patronatem Janu Puškovi z Kunštatu. Jak dlouho zůstala tato rodina v držení Stařechovic, není známo, tolik je zjištěno, že r. 1446 postoupila Dorota z Valdštýna manželu svému Jiřímu z Kravař spoluvlastnictví ve Stařechovicích, Čechách, Ohrozimi a Lešanech. Od těch dob mají Stařechovice společné držitele s Čechy.

Platy a roboty upraveny mezi poddanými a majitelem panství Českého Janem Šťastným Podstatským z Prusinovic a Stařechovic úmluvou v pondělí před sv. Bartolomějem r. 1616, jak následuje: Majetníci 10 lánů byli povinni každého roku na rolích při Českém dvoru po 5 dní orati, a to od slunce východu do jeho západu. Jen 2 hodiny povoleny jim v poledne ke krmení. Dále byl zavázán každý láník půl

Digitized by Google

[illegible] z [illegible] a [illegible] chalupníci měli [illegible] na [illegible] a společně s chalupníky z [illegible] a ze [illegible] a [illegible] manželi [illegible] Stařečkovským v lesích [illegible] 3 [illegible] zdarma [illegible] z panské stodoly [illegible] v zahradách [illegible] [illegible] a z toho jich ženy po [illegible] příze napříti. Mají též povinnost [illegible] panské [illegible] na [illegible] při [illegible] Stařečkovských rybníků pomáhati.

Za stavem nynějšího století robotovali poddaní v Stařečku [illegible]. Majetník gruntu robotoval tyhle potahem [illegible] a půl dne, chalupník měl pěší robotu 1 den. Později stala se smlouva mezi vrchností a poddanými na základě které robotovalo se z gruntu ročně 12 dní; dále museli majitelé statků vyvézti všechen hnůj ze dvoru Českého na panská pole jakož i obstarati dovoz sena a otavy z rybníků. Dva dni roboty byli povinni za užívání panského příhonu. Každý gruntovník odváděl kromě toho 9 zl. ročně.

Po zrušení roboty r. 1848 dali poddaní výkupu z gruntu 82 zl., který obnos spláceli v ročních lhůtách po 5 zl. 36½ kr. patnáct let.

Stichovice, ves 25 *km* východně od Plumlova, má 396·052 *ha* půdy, 90 domů, 533 obyvatel: přifařena i přiškolena do Mostkovic.

Jsou tu 2 mlýny. Poplužní dvůr pronajat. Rybník Stichovský, také Vítkovský i Valchovský zvaný, a druhý rybník Zlechovský patří městu Prostějovu.

Spolky: čtenářsko-pěvecký Moravan, sbor dobrovolných hasičů od r. 1889.

Digitized by Google

Roku 1348 měl tu dvůr s 5 lány, 2 dvorci a mlýnem Bedřich ze Stichovic, který vše postoupil r. 1371 Janu ze Stichovic.

Jiný dvůr držel r. 1356 Máček ze Stichovic, který jej prodal bratřím Mikulášovi, Heřmanovi a Hynkovi z Nákla.

Vítek ze Stichovic postoupil r. 1376 2 dvorce, 3 lány, mlýn a les Václavu z Kravař, který udaný majetek odstoupil r. 1379 Petrovi z Kravař. Téhož roku prodal Ježek ze Stichovic Jezdonovi ze Stichovic zdejší majetek, na kterém Jezdon pojistil Markétě, choti své, 100 hř. gr. Roku 1389 Blažej ze Stichovic pojistil Dorotě, choti své, na dvoře 48 hř. grošů. Roku 1397 koupil Petr z Kravař od Jezdona ze Stichovic svobodný dvůr s příslušenstvím, jak to tento měl od svého bratra Ježka. Roku 1406 Dorota ze Stichovic, vdova po Blažejovi, přijala Markétu, dceru svou, do spolumajetnosti na podíl 50 hř., který má ve Stichovicích.

Jindřich z Kravař připsal na svém díle, který měl ve Stichovicích, r. 1412 Václavu ze Zvole 60 kop gr., což tento odstoupil své manželce Alžbětě z Dubčan, která podíl prodala r. 1417 Slavíkovi z Dobré vody.

Roku 1434 koupil tu dva dvory Jiří z Kravař a r. 1481 získal koupí dvůr Jan Heralt z Kunštatu, připojiv jej i s mlýnem ke Plumlovu.

Roku 1494 udělil Vratislav z Pernštýna Stichovicím právo odúmrtní.

Stínava, ves 7·5 *km* severozápadně od Plumlova vzdálená, má 1569·9932 *ha* půdy, 58 domů, 351 obyvatel, kostel a jednotřídní školu.

Filialní kostel Povýšení sv. Kříže jest stará stavba gotická, mající za základ obdélník. Po pravé straně vchodu do kostela jest zasazen náhrobní kámen s nápisem: Leta Panie 1694 dne 16. Januari powolal Pan Buh Jana Ssmehlíka z tohoto bídného swieta Pan Buh racz mu lechke odpocziwani dati a geho dussi do nebeské slawy przigiti.

Digitized by Google

Pro dva poboční oltáře Panny Marie a Svaté Rodiny darovány r. 1813 obrazy od dobrodinců Prostějovských.

Na vížce jsou dva zvony.*)

Dříve býval hřbitov kolem kostela; od r. 1874 založen jest západně osady.

O faře Stínavské vyskytuje se zpráva r. 1408 a r. 1624; později fara zanikla. Roku 1633 přináležel kostel k faře Určické, potom do Drahan a od r. 1689 jako kostel filialní přidělen do Ptení.

Na sklonku 18. stol. přináležela Stínava ke škole ve Ptení. Roku 1801 dostal učitel ve Ptení od úřadu Plumlovského nařízení, by své pomocníky posílal vyučovat do Stínavy tolikrát v týdnu, jak občané žádají, poněvadž pro vzdálenost a neschůdnost cesty nemohou dítky ze Stínavy školu ve Ptení navštěvovati. Samostatná škola založena ve Stínavě r. 1833; budova školní rozšířena r. 1887. Do školy chodí 68 dětí.

Na blízkém potoce Okluce jsou dva mlýny.

Z dob prastarých udrželo se tu svěcení vody v studánce zdejší. V neděli připadající po Povýšení sv. Kříže (dne 14. září) světí se voda, jak se vypravuje, na památku, že tu sv. Methoděj a Cyrill vodu posvětili a jí křtili.

Roku 1233 uvádí se Vojtěch ze Stínavy. Roku 1358 pojistil Henzlín z Vecova Zbynce, své manželce, na Stínavě a Vecově 400 hř. V r. 1384 Zbynka, vdova po Henzlínovi, odstoupila svůj podíl na Stínavě Janu Puškovi z Kunštatu, který r. 1408 prodal půl vsi Erhardovi z Kunštatu. Téhož roku Petr z Plumlova pojistil Anně, manželce kdys Herbortově z Chýlce, ve Stínavě 3 hř. grošů, která na ten majetek přijala Petra z Libosvaru, bratra svého, do společného držení. Ladislav z Boskovic a na Třebové r. 1513 připsal podíl Stínavy Vilémovi z Pernštýna.

---

*) Jeden zvon má nápis: O rex gloriae veni cum pace (O králi slávy přijď s pokojem). Druhý má nápis: Fudit Volfgangus Straub Olomucensis 1834. (Ulil W. Straub Olomučan 1834.)

Digitized by Google

Jmenovaný Ladislav z Boskovic, podobně jako Vecovským tak i poddaným ze Stínavy v úterý na den sv. Jana Křt. r. 1505 udělil právo odúmrtní, za kterou milost museli platiti slepicemi, jak zaneseno bylo v rejstřících správních.

Západně od Stínavy 3½ *km* vypíná se na příkré stráni „Čertův hrad“, pod nímž vine se potok Oklucký. Val bývalého hradu v délce 100 *m* jest dosud zachován. Na severní a jižní straně dobře udržel se příkop. Na nejvyšší části hradiště stávala hláska, jejíž základ byl kruh. O hradu, který tu stával, děje se v listinách jen jednou zmínka, a to r. 1512.

Vícov, také Vecov, ves 4·7 *km* severozáp. od Plumlova, má 641·5581 *ha* půdy, 73 domy, 527 obyv., kostel, faru a školu.

Kostel farní sv. Floriana vystavěn r. 1750 nákladem obce; téhož roku jej vysvětil světicí biskup Karel hr. ze Scherffenberku. Do r. 1850 byl filialkou kostela Ptenského. Kromě oltáře hlavního má jeden poboční oltář Panny Marie růžencové.

Na věži jsou dva zvony s nápisy. 1. Zvon tento odkazem Vavř. Řehulky rolníka ve Vícově č. 15 přispěním obce za veleb. P. Jak. Kováře litý jest r. 1868 od W. Strauba v Olomouci. 2. Přelitý a zvětšený jest zvon tento nákladem obce vícovské za veleb. pana Františka Přikryla v r. 1879 od Emila Webera v Brně. Umíráček jest z r. 1840; nad svatyní pochází zvonek z r. 1800.

Hřbitov leží východně osady; zřízen r. 1837.

Farní dům vystavěn při zřízení farnosti r. 1854.

Škola dvoutřídní o jednom poschodí vystavěna r. 1879. Roku 1846 dne 10. února zřízena tu samostatná škola, k níž přidělena osada Hamry. Dětí školních jest 164.

Vecov má starožitnou obecní pečeť ze 16. stol. s věží a podpisem Ježův hrad. Podpis upomíná na valy, které se zachovaly v blízkých lesích a Ježův hrad slovou.

Digitized by Google

Spolky: čtenářsko-pěvecký spolek Rostislav, dobrovolný sbor hasičský od r. 1892.

V r. 1358 pojistil Henzlín z Vícova své manželce Zbynce 400 hř. na Vecově a Stínavě. Roku 1384 Zbynka, vdova po Henzlínovi, přiřkla podíl, který měla ve Vícově, Stínavě i Ptení, Janovi Puškovi z Kunštatu, jenž prodal roku 1408 Vecov Erhardovi z Kunštatu. Roku 1398 Anežka, vdova po Matěji z Rataj, svým synům Heřmanovi, Janovi a Ješkovi svůj podíl, jejž měla ve Vícově, a 10 hř. gr. dala. Začátkem 16. stol. jest majitelem Vícova Ladislav z Boskovic, který prodal ves i s tvrzí Vilémovi z Pernštýna, jenž Vícov spojil s Plumlovem.

Vícovu učinil obdarování Ladislav z Boskovic a na Třebové listem daným v úterý v den sv. Jana Křt., r. 1505, kterým uděluje všem poddaným ve Vícově odúmrť, t. j. právo, že mohou svými statky movitými i nemovitými volně vládnouti a je za zdravého života nebo na smrtelné posteli dáti komukoliv. Kdyby někdo zemřel bez dětí a poslední vůle neměl, připadnou statky přátelům. Kdyby nebylo přátel, připadne statek vrchnosti, která po půl roce upotřebí ho ku správě kostela nebo cest. Za odúmrť mají platiti slepice, jak jest psáno ve správních rejstřících.

Vratislav z Pernštýna prodal některým poddaným Vícovským pole Skychrovská dne 10. dubna r. 1563 za 329 zl. 16 kr. Část tu mají spláceti v podílech, jak kdo koupil, a to tak dlouho, až se vše zaplatí. Za tato pole i za roli, kterou dostali po pánech Třebovských, jsou povinni kromě toho zaplatiti 3 zl. 12 kr. ve dvou lhůtách v roce na sv. Václava a na sv. Jiří.

Dle úmluvy ze dne 31. března r. 1787 odkoupili Vícovští od zástupce Aloise Jos. knížete z Lichtensteina rybník o výměře 53.333 čtver. sáhů i s polnostmi k němu patřícími o rozloze 533 čtver. sáhů za 1.086 zl. a 20 kr. Ve-

Digitized by Google

covským povoleno, že mohou rybník a jeho luk nebo pastvisk využitkovati. Rybník odevzdán Vícovským do majetnosti 1. dubna 1787.

Žárovice, ves, leží 2·5 *km* západně Plumlova na okresní silnici z Plumlova do Drahan. Má 54 domů a 254 obyv. Se vsí Hamry, která jest přidělena pod správu obecní, čítá 100 domů a 605 obyv.; rozlohy má 1215·3858 *ha.*

Ke vsi přináleží o samotě stojící bývalý závod na výrobu spodia a hájovna ve Žbánovském žlebu.

Ves přísluší farou do Krumsína a školou do Soběsuk.

V lese zvaném „Brněnka", vzdáleném $^3/_4$ hodiny jihozápadně od Žárovic, jest val z nasypané země a kamení, který dosahuje výšky až 5 *m* a má délky přes 1000 *m.*

Hamry, ves, leží v úžlabině, má 46 domů, 311 obyv. Ves přidělena od r. 1869 pod obecní správu do Žárovic; přísluší k faře Krumsínské a od r. 1846 ke škole Vícovské.

Rybník, nyní ovšem většinou v luka proměněný, má rozlohy 4·4 *ha*; jím protéká Hloučela. U hráze rybníka stojí mlýn a pila; v sousedství bývaly dříve i železné hamry, po kterých má obec i své jméno.

Ždětín, ves 6 *km* severozápadně Plumlova, má 53 domů, 301 obyvatel. S přidělenou vsí Nechutínem má rozlohy 533·8962 *ha* a čítá 90 domů, 501 obyv. V místě jest dvoutřídní škola; farou přísluší ves do Ptení.

V Ždětíně r. 1843 nákladem 1200 zl. vystavěna kaple sv. Anny, ve které dle povolení z r. 1851 se koná ročně 6 mší.*)

Spojené obce Ždětín a Nechutín patřily do r. 1874 školou do Ptení. Když r. 1876 byla tu stavba školní budovy provedena, otevřena škola 1. ledna r. 1877, kterou navštěvují také děti z Nechutína. Školních dětí jest 92.

*) Zvonek na věži má nápis: Sancta Maria ora pro nobis 1747.

Digitized by Google

Ždětín byl zvláštním statkem se svobodným dvorem, dle něhož se jmenoval rytířský rod „Zoubek ze Ždětína“. Ze svobodného dvoru rytířů Zoubků uchovaly se zbytky v domech č. 30 a č. 32. Místnosti v jmenovaných domech mají mocné zdi a klenby. Ze staviva rytířského domu postaveno č. 35.

Severozápadně vesnice při Romži jest mlýn.

Spolky: čtenářsko-pěvecký Rozkvět, sbor dobrovolných hasičů z r. 1882.

Roku 1371 Marovec ze Ždětína prodal Otaslavovi ze Ždětína dvůr ve Ždětíně se vším majetkem, na kterém Otaslav pojistil Zdence, choti své, 20 hř. Roku 1373 Blicek z Domamyslic prodal Herartovi z Kunštatu zdejší jeden lán. Roku 1376 Jakub ze Ždětína pojistil ve Ždětíně Anně, své manželce, jednu hř. roč. příjmu. Roku 1378 Archleb ze Stařechovic prodal převorovi kláštera augustinianského v Jevíčku svůj majetek ve Ždětíně. Roku 1382 Štěpán z Vartnova prodal Benešovi ze Ptení ve Ždětíně dva dvorce, který je postoupil r. 1384 Zubovi ze Štětovic. Jakub ze Ždětína prodal r. 1397 Vilémovi ze Sovačova dva lány ve Ždětíně. Týž Jakub dal r. 1406 své dceři Zdeňce v dědictví svobodný dvůr, dva dvorce, dva lány s lesem; zděděný dvůr r. 1408 prodala Zdenka se svým manželem Vilémem ze Sovačova Hanuškovi z Černé hory. Roku 1415 Hanuš ze Ždětína prodal Oldřichovi z Lešan své statky ve Ždětíně, a to dvůr zpupný, pět lánů, čtvrtlán, šenk, pět míst, lučiny, pole, lesy; Oldřich téhož roku přijal na vše, co tu měl, do spolku Damiana, kněze v Mostkovicích. Roku 1439 Jan z Lešan prodal Janovi z Veselíčka dvůr ve Ždětíně s různým příslušenstvím. Roku 1480 dala Ludmila z Lešan ves vtěliti Janovi z Kunštatu a z Plumlova. Roku 1527 jako majitelé Ždětína uvádějí se Jiří a Václav ze Šarova; Jiří ze Šarova spojil Ždětín se Ptením.

Bernard ze Ždětína zasedal v letech 1540—1541 na biskupské stolici v Olomouci.

Digitized by Google

Rod Zoubků ze Ždětína vymřel po meči 25. srpna r. 1625 Vilémem Bohuslavem Zoubkem ze Ždětína.

Nechutín, ves souvisící se Ždětínem, má 37 domů a 200 obyv. Přísluší pod obecní správu a ke škole do Ždětína, k faře do Ptení.

Ves povstala r. 1785 na pozemcích bývalého panského dvoru Ždětínského.

Digitized by Google

OBSAH.

I. Popis okresního hejtmanství vůbec.

II. Místopis.

Digitized by Google

DB 2500 .P76 F3 1898 C.1
Popis okresniho hejtmanstvi Pr
Stanford University Libraries

3 6105 039 066 795

DATE DUE			

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES
STANFORD, CALIFORNIA 94305-6004

Digitized by Google

Digitized by Google